

Historie a současnost vesnické hudby včetně dechové

SBORNÍK PŘEDNÁŠEK

ČESLAV ZAPLETAL • JIŘÍ SEVERIN • ANTONÍN BAŘINKA • JIŘÍ PLOCEK
PETR STRÍŠKA • JOZEF BALÁŽ • MILAN KOUKAL • JAN SLABÁK
JAN JAMRIŠKA • ADAM HUDEC • VLADIMÍR STUDNIČKA
VLADIMÍR SALČÁK • LIBOR MYSLIVEČEK • JAN MRLÍK • ANTONÍN PAVLUŠ

PROGRAM
CEZHRANIČNEJ
SPOLUPRÁCE
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNÍÍ, Z PROSTŘEDKŮ FONDU MIKROPROJEKTŮ
SPRAVOVANÉHO REGIONEM BÍLÉ KARPATY.

Historie a současnost vesnické hudby včetně dechové

SBORNÍK PŘEDNÁŠEK

Vydáno u příležitosti semináře konaného dne 7. 4. 2011 ve Fryštáku
v rámci VALAŠSKÉHO SETKÁNÍ 2011.

Vážení hosté, milí přátelé,

je mně velkou ctí Vás všechny pozdravit a co nejsrdečněji přivítat u nás ve Fryštáku.

Jsem upřímně potěšen, že jste přijali naše pozvání k účasti na tak prestižní akci, jakou tento mezinárodní seminář nepochybně představuje, což koneckonců dozajista potvrzuje právě i Vaše přítomnost – tedy osobností, které se dnes již staly přirozenými a uznávanými autoritami ve svém oboru. Je tedy nanejvýš příjemné vidět zde známé tváře, a to jak z České republiky, tak i ze sousedního Slovenska.

Když dovolíte, rád Vám, snad jakožto slušný hostitel, místo tohoto dnešního setkání krátce představím: navštívili jste dnes bez asi tří stovek čtyřtisícové městečko, které si letos připomíná výročí 655 let, kdy se o něm objevila první písemná zmínka, přičemž je však známo, že průkazné doklady o osídlení této lokality, jejíž současná správní rozloha čítá výměru zhruba 2300 hektarů, sahají až do doby neolitické. Fryštácká brázda, jak se tomuto území také říká, v průběhu staletí své místo obhájila nejen na mapě, ale hlavně v bohatém a mnohdy mocně rozbouřeném dějinném vývoji. A co je důležité – téměř pravidelně přinášela své plody; a to v každém období vždy i v oblasti lidového umění, rozvíjení dědictví vesnické kultury a folklorních tradic předků: to právě lidové muzicírování a zpěv nevyjímaje.

Směle se tudíž domnívám, že jistě není náhoda, že se nyní setkáváme právě v našem městě: Osobně totiž nejen toto dnešní setkání považuji za jakési přirozené pokračování oněch zmiňovaných hudebních a kulturně osvětových tradic Fryštácka v kontextu tradic středoevropských, ale i jako logické vyústění soudobého vývoje lidové tvorby a umění v kontextu domácím, dovolím si říci přímo česko-slovenském.

Dnešní seminář „Historie a současnost vesnické hudby včetně dechové“, který se koná v rámci Valašského setkání Fryšták 2011 a jenž je první – teoretickou částí projektu zabývajícího se mimo jiné obnovou lidových tradic, má přinést např. aktuální pohledy na lidovou, zejména vesnickou tvorbu, její kořeny, oživení, popularizaci, přiblížení posluchačům, má také s každodenní hudební praxí konfrontovat teoretické otázky týkající se oblastí, jako je vznik textů a přístup textařů k ztvárňovaným tématům, úloha skladatelů hudby, hledání cest oživení žánrů lidové hudby a dechové pak zvláště, ale i hledání inspirace a možných trendů pro budoucnost apod.

Vážím si skutečnosti, že - podobně jako my všichni zde přítomni si uvědomujeme naléhavost diskuse o této problematice, akceptuje tento fakt i Evropská unie: zmiňovaný projekt je totiž spolufinancován Evropskou unií, z prostředků Fondu mikroprojektů spravovaného regionem Bílé Karpaty.

Vnímám tedy tuto podporu jako neklamný signál toho, že kráčíme správným směrem.

Přeji Vám, vážení hosté, aby Vaše jednání bylo nejen nanejvýš věcné, konstruktivní a přínosné, ale aby bylo současně i střetnutím veskrze lidským, neboť právě takových je v dnešní materiální, na hmotné statky a prapodivná falešná pozlátka orientované společnosti toliko zapotřebí...

Mgr. Lubomír Doležel
starosta města Fryšták

PhDr. Česlav ZAPLETAL

Narozen 1944 ve Fryštáku, středoškolský profesor, publicista a kronikář města Fryštáku, vlastivědný pracovník Zlínska.

Autor a spoluautor knih a publikací – mj. Okresní archiv Kroměříž (1987), Fryštácko hudební (1987), Literární místopis Fryštácka (1991), Chtěl jsem ti vyprávět o růži (1995), Město Fryšták (1995) a další.

Jeho bibliografie zahrnuje téměř půl tisíce příspěvků v tisku, usku-tečnil přes 400 přednášek a besed (např. o Václavu Renčovi, židovské a německé literatuře, historii a pamětihodnostech Zlínska).

Působil jako redaktor okresního tisku, člen redakční rady časopi-su Podřevnicko, předseda rady zájmové umělecké činnosti, ředitel Okresního archivu Kroměříž, zástupce ředitele Střední pedagogické školy v Kroměříži, v rámci vojenské prezenční služby jako profesor na Gymnáziu Jana Žižky v Opavě. Spolupodílel se na organizaci regionálních, celostátních i mezinárodních akcí v oblasti zájmové umělecké činnosti. Téměř tři desetiletí vyučoval na Gymnáziu Ladislava Jaroše v Holešově.

FRYŠTÁK – MĚSTO HUDEBNÍCH TRADIC

*„Tá hutecká mlynářka
je jak jenerál,
aj pantáta se í bóí
jak papeža král!
Chlapiska z ní větr mají,
ále dyš f šenku zahrajú,
hneť je v Hutkách hore háj:
Atoš nám muziko hraj!*

*Ten hutecký mlynář
chlap je jak lipa,
nigdo netrúfne si
sám na Filipa!
Horňani ho dobře znajú,
ále dyš f šenku zahrajú,
hneť je v Hutkách hore háj:
Atoš nám muziko hraj!”*

Stará píseň, kterou podle paní Evženie Holoubkové (1904–1993) z Horní Vsi č. 105 za-psal Slávek Zapletal.

Formování tradic, zvyků, lidové kultury a tedy i prvních projevů muzikálních souviselo s postupným osídlováním Fryštácké brázdy, konstituováním lukovského panství, vznikem a rozvojem městečka Fryštáku, které se stalo ekonomickým zázemím hradu Lukova i sídlem poměrně rozsáhlé farnosti. Nejstarší písemná zmínka o Fryštáku pochází z roku 1356^{1/}, existenci farnosti připomínají prameny z let 1398 a 1480.^{2/} K rozmachu hospodářského a společenského dění i otevírání se okolnímu světu přispěli Jan a Přemek Nekešové z Lande-ku a na Lukově (16. století), kteří Fryšťačanům darovali část svého lesního bohatství i půdy a osvobodili je od roboty. Na přelomu 16. a 17. století tu přechodně působil sbor jednoty bratrské.^{3/} I tyto faktory měly vliv na vytváření osobitých tradic, zvyků a lidové kultury v regionu. Na trzích, při dožatých, při církevních svátcích se objevují domácí i přespólní muzikanti, povětšinou samouci. Nermalou úlohu v rámci prvních pokusů muzicirování na

Fryštácku sehrávaly farnost a škola. Vedle duchovních písní tu od 17. a 18. století zaznívají i písně lidové provenience (milostné, svatební, pracovní, vojenské i zbojnické). Poptávka po muzikantech roste nejen s počtem církevních obřadů, poutí a svátků, ale také v průběhu jarmaků, při svatbách, dožatých i rozmanitých zábavách místní chasy.^{4/}

Skutečný rozmach společenského dění, kulturního a tedy i hudebního života, začíná však až ve druhé polovině 19. století, coby důsledek revolučních změn v době pobřežnové, pádu Bachova absolutismu, rozvoje školství, nástupu místní dřevozpracující velkovýroby, živností a vznikem různých spolků.

Dovídáme se o tom z paměti starých Fryštačanů, muzikantů i ukázky programu jedné z uměleckých besed v přírodě, konané ve Fryštáku dne 25. srpna 1861. Podíleli se na ní místní divadelní ochotníci, lidoví muzikanti, zpěváci a výtvarníci, ale také někteří hospodáři, řemeslníci i jejich šikovné manželky a dcery. Poprvé tu zazněla i píseň *Kde domov můj*, jež v početné sešlosti vyvolala silné citové pohnutí a těšila se na Fryštácku velké oblibě.^{5/}

Organizátory kulturního dění byli učitelé, kněží a hlavně studenti, vracející se na prázdniny domů ze škol ve Vídni, v Olomouci nebo v Brně. Přinášeli do poněkud konzervativního Fryštáku nové myšlenky, zdravé sebevědomí a touhu po tvořivém vyžití. Jejich „šumaření“ či divadelní „komedyjantsví“ byly zpočátku částí veřejnosti přijímány s rozpaky. Díky autoritám jako byli MUDr. Vilibald Absolon, vážený lékař a občan, otec světoznámého badatele prof. PhDr. Karla Absolona, dále stavitel Antonín Fischer, farář Perůtka i nadučitelé Antonín Bakala a Hynek Kvapil - otcové Břetislava Bakaly a Jaroslava Kvapila, podařilo se částečnou nedůvěru ke kulturním iniciativám prolomit. Přispěl k tomu také vznik čtenářského spolku (1865) a pěvecko-čtenářského spolku Svornost (1883).^{6/}

První školou fryštáckých muzikantů byly zejména vojenské kapely. Získané zkušenosti mohly po příchodu domů uplatnit ve vznikajících kapelách na Fryštácku. Potýkali se s nedostatkem kvalifikovaných učitelů, vhodných skladeb, notového materiálu a nepochopením. Jejich zkoušky i vystupování byly spíš příležitostné a kvalita všelijaká. První fryštácký dechový orchestr vznikl počátkem 70. let 19. století. Pod taktovkou kapelníka Filipa Baďury tu působili zakladatelé celých rodových „dynastií“ muzikantů: Josef Sklenářík, Jan Matula, Valentin Doležal, František Metela, Antonín a Matěj Chudárkovi, Josef Hnila, František Odstrčilík a Valentin Jadrníček. Navazovali na své starší předchůdce, učili se jeden od druhého, synové od otců, přesto úroveň jejich produkce nebyla nijak slavná.

Zásadní vliv na kvalitu fryštácké hudební činnosti mělo založení hraběcího orchestru na zámku Lešná, jehož zřizovatelem byl majitel lukovského panství František Josef hrabě Seilern-Aspang. V čele hraběcí kapely stál člen orchestru Dvorní opery ve Vídni Mistr Metzner. Pravidelné zkoušky se konaly v Lukově, hudebníci dostávali ročně 100 zlatých a několik metrů palivového dříví. Metznerovou náročnou školou prošel s úspěchem i Valentin Doležal, který převzal po Filipu Baďurovi vedení fryštácké dechovky. Doležal vnesl do činnosti fryštácké kapely řád, kázeň a získal podporu u místní podnikatelské i politické honorace.

V rámci pravidelných zkoušek v sále hostince na Sichrově (od roku 1884) třbili svůj talent muzikanti Alois a František Wunderlovi, Karel Zapletal, František Odstrčilík, František Matula starší, Ludvík Šebík, Adolf Záhořák, František a Rudolf Metelovi, Filip Baďura, Josef Chmelař, Adolf Záhořák, František Vojáček st., Josef Sitka, Antonín Rajndl st., Josef Dole-

žal, František Chudárek, Josef Nohál st., Rudolf Doležal, František Sklenářík a řada dalších nadějných hudebníků.

Potomci i příbuzní tehdejších muzikantů vzpomínali na četná vystoupení v rámci hojně navštěvovaných výletů v přírodě (v rackovském Boří, v hornoveském Parku, pod Velou a v Chrástce ve Vítově, v Lukovečku, na Lindáči, na zahradě u Ticháčků, u Zapletalů). Vyhlášené byly také plesy na „Zóli“ v Hrubé hospodě, v sálech při hostincích na Sichrově, u Žáků. Dobrou úroveň měly veřejné akademie, vystoupení v rámci valných hromad místních spolků, při „šlaháčce“, v masopustních průvodech a při dožatých. Nejvíce se členové kapely a jejich rodinní příslušníci těšili na „cecilký“, (konané 22. listopadu na počest patronky muzikantů sv. Cecílie), spojené s bohatým programem, pohoštěním a všelikými nezbednostmi. Muzikanti spolupracovali s místními divadelními ochotníky, sokoly, hasiči i dalšími korporacemi a doprovázeli své bližní (často za extrémních podmínek) z okolních dědin na poslední cestě na fryštácký hřbitov.^{7/}

Nemalou úlohu v rozvoji místních hudebních tradic měli vedle již výše zmíněných nadučitelů Antonína Bakaly a Hynka Kvapila zejména komeniolog a spoluzakladatel fryštáckého Sokola Josef Krumpholz, slovenský lékař a národní buditel MUDr. Ján Šípka, a učitel Rudolf Košut. Prakticky všichni absolventi učitelských ústavů měli hudební kvalifikaci, hráli na housle i další nástroj. Většinou byli dobrými zpěváky, řečníky a zapojovali se do místních divadelních souborů. Jedním z impulzů těchto iniciativ byl vznik Sokola (1901).^{8/}

Pod patronací podnikatele Viktora Grmely, továrník Růženy a Rudolfa Jadrníčkových byl roku 1915 založen proslulý tamburášský sbor. Jeho repertoár zahrnoval i písně slovanských národů, zvláště ruské a národní, což v časech 1. světové války bylo nebyvalé. Připočteme-li k tomu Šípkovy recitace veršů Ljubena Karavelova, myšlenek Vuka Štefanoviče Karadžiče, A. S. Puškina, Lermontova, Hviezdoslava, polských a maďarských revolučních básníků i našeho J. S. Machara a dalších autorů, společný zpěv slovanských písní v Hrubé hospodě na fryštáckém rynku, budí tato odvaha s ohledem na napjaté poměry předválečné a válečné dodnes obdiv.^{9/}

Známé po celém Fryštácku bylo v oněch časech také fryštácké kvarteto (Rudolf a Josef Doležalovi, František Odstřelík a Rudolf Jadrníček). Dokladem silného národního smýšlení a úcty k tradicím lidové kultury na Fryštácku byl i národopisný den ve Fryštáku roku 1918, spojený s mohutným krojovaným průvodem, a později i 1. vydání knihy prof. Ludvíka Jadrníčka Městečko Fryšták (1933, 2. vydání 1947).

Samotné městečko Fryšták mělo do vzniku samostatné republiky (bez později připojených okolních obcí Dolní a Horní Ves a Vítová) necelou tisícovku obyvatel. Přesto tu vyrostli nebo působili čtyři pozdější žáci Leoše Janáčka: první čestný občan Fryštáku – knihovník, sokol, muzikant a všestranný kulturní organizátor Jan Pospíšil, ředitel kůru a varhaník Josef Doležal i naši rodáci, pozdější hudební velikáni a spoluzakladatelé JAMU v Brně – Břetislav Bakala a Jaroslav Kvapil.^{10/}

Vysoce si dodnes vážíme místních mecenášů hudebního a kulturního dění na Fryštácku: zejména pana továrníka Valentina Jadrníčka a jeho syna Rudolfa Jadrníčka.

Velký rozmach hudebního i divadelního života nastal po vzniku Československé republiky – v období mezi dvěma světovými válkami. V roce 1920 byla založena tělovýchovná jednota Orel, roku 1927 přišli z Itálie do Fryštáku salesiáni v čele s Donem Ignácem Stuchlým, P. Giovannim Coggiolou a ThDr. Augustinem Štanclem. Salesiánský řád zrekonstruoval

bývalý ženský klášter III. řádu sv. Františka a založil tady nižší gymnázium. Jeho osazenstvo usilovalo o vytvoření optimálních podmínek pro rozvoj vzdělanosti, pro kulturní i sportovní vyžití mládeže.^{11/} Po vyhlášení samostatnosti 28. října 1918 přibývá podporovatelů místního spolkového života. Roku 1929 založil podnikatel Eduard Pekárek závod na výrobu kancelářského nábytku a se svým bratrem – obchodníkem Josefem – i celou rodinou všestranně napomáhal rozvoji kulturního i tělovýchovného dění. Podobně i podnikatelské rodiny Jadrníčkova, Mazalova, Machačkova, Silova, Mašláňova, Matulova, Mlčochova a další rodiny, starosta Josef Dujka, obvodní lékař – major čs. legii MUDr. Josef Kučera, lékárník PhMr. Karel Urbášek i veterinární lékař MVDr. Václav Hájek.^{12/}

Vedle místních hudebních těles – sokolské hudby (1922), založené a vedené Theodorem Brázdou, otcem našeho rodáka – hudebního skladatele, dirigenta a pedagoga Mistra Dalibora Brázdy (1921 – 2005), dále tanečního orchestru Odeon a později Akord ve Fryštáku, orchestru Podhoran v Horní Vsi, dechovky ve Vítové, smyčcového a dechového orchestru v salesiánském ústavu (pod taktovkou varhaníka a dirigenta Josefa Fridricha) a kvarteta MVDr. Václava Hájka – tu působily i 2 pěvecké sbory (v měšťanské škole a při farní Cyrillské jednotě). Ve spolupráci s prof. Jaroslavem Kvapilem a za účasti sólistů z Brna a ze Zlína Fryštačané nacvičili a dvakrát s velkým úspěchem realizovali operu Viléma Blodka V studni. (Jen na okraj: divadelních ochotnických skupin tu bylo v této době dokonce jedenáct... A hrály v přeplněných sálech většinou každý rok! Spolupráce ochotníků s muzikanty byla jedinečná!) Když hrozilo naší republice nebezpečí (1938), sešli se všichni muzikanti, ochotníci, sokoli, orlí, hasiči a členové všech spolků s občany z celého okolí a v tisícíhlavém krojovaném průvodu demonstrovali věrnost vlasti a hodnotám, které převzali od generací svých předků.^{13/}

Při této příležitosti je třeba vzdát hold učitelům i organizátorům, sbormistrům, kapelníkům, skladatelům, muzikantům jako byli učitelé František Čulík, Josef Fridrich, Hynek Zapletal, neúnavná sokolská cvičitelka a organizátorka vzdělávacích a kulturních aktivit Emilie Klusalová, učitel Jan Mynář, ředitel měšťanské školy František Bobalík, školník Vojtěch Vlk i obětaví hudebníci Antonín Rajndl ml., František Matula ml., Rudolf Horák a zejména legendární kapelník fryštské dechovky a také propagátor jazzu i vážné hudby pan Karel Matula.

Ve výše jmenovaných hudebních tělesech vyrostly desítky výborných muzikantů: František Dlabaja, Ferdinand Gajdošík, Josef Horák, Rudolf Rektořík, Ladislav a Jaroslav Ševčíkovi, Inocenc Chlud, p. Pavelka, Josef Nohál, Radomír Svačina, Jarka Křištof, Jaroslav Kukučka, Bohumír Hanačík, Karel Krajča st., Jan Hlisník, Antonín Končák, Česlav Zapletal st., Josef Fišer, Franta Vlček, Vladimír Mikušek, Zdeněk Konečný, Antonín Rajndl ml., Ludvík Košut, Alois Konečný, Karel Kukučka, Frantina Matula, Antonín Bačůvka, Jaroslav Chalupa, Josef Ježík, Robert Sitka, Alois Zachara, Jan Smolinský a „fryštský Kmoch“ František Sklenářík. A těch zpěváků co tu bylo! Za všechny vzpomenu aspoň pány učitele Františka Čulíka a Jaroslava Kubáta.^{14/}

Proto ani za okupace (1939–1945) kulturní život ve Fryštáku nezanikl. Mladí se tajně scházeli s muzikanty na Síchrově a při zatemněných oknech pořádali nepovolené zábavy, zpívali a recitovali. Ochotníci s hudebníky a zpěváky s úspěchem nacvičili a uvedli několik operet, v sokolovně fungovalo kino, tajně se půjčovala a četla vyřazená (zakázaná) literatura. I místní humoristi jako Frantina Matula či Josef Škrábal si pouštěli občas „pusu na špacír“ a vnášeli mezi lidi jiskru naděje...^{15/}

Brzy po osvobození Fryštácka (po 6. květnu 1945) se mladí spolu se staršími kamarády pustili znovu do díla. Již v roce 1945 se při mohutných krojovaných dožínkách ukázalo, kolik je na Fryštácku šikovných lidí! V roce 1947 byla znovu za velké účasti uvedena Blodkova opera V studni. S velkým ohlasem se setkaly také koncerty duchovní hudby v kostele sv. Mikuláše ve Fryštáku (25. října 1947 tu např. s našimi zpěváky vystoupil prof. AVU v Praze Mistr B. A. Wiedermann, dne 5. února 1950 tu zazněla Mozartova Korunovační mše). Duši koncertů duchovní hudby byl varhaník a sbormistr Josef Fridrich, který vedl i pěvecký sbor při Výboru žen ve Fryštáku. V roce 1949 se sloučil AKORD s ODEONEM a vznikla nová hudební skupina ATOM, kterou vedl p. Jaroslav Chalupa (působili tu Milan Petráš, František a Josef Kasalovi, Jaroslav Dudek a Stanislav Pálka).

Umělecky nejvíce vyspěla *dechová hudba* Závodního klubu ROH při fryštáckém provozu n. p. TON. Za metodické pomoci Domu osvěty v tehdejší Gottwaldově a dirigenta vojenské hudby z Kroměříže p. Kalába zvítězil orchestr v krajské soutěži hudeb v Uherském Brodě a pod taktovkou Karla Matuly vystupoval ve dnech 28. června až 3. července 1955 na 1. celostátní spartakiádě a na celostátní přehlídce LUT v Parku kultury a oddechu v Praze. Fryštáctí muzikanti tu navázali přátelství s Karlem Vackem a setkali se s mnoha předními umělci. Do kroniky našich muzikantů napsal své vyznání i světový tanečník a mistr hry na sitár – Udaj Šankar z Indie. Vysoce hodnotil poslání hudby v boji za světový mír a spolupráci národů, při upevňování mezilidských vztahů i charakteru člověka.

Vedle skladeb K. Vacka, K. Valdaufa, V. Maňase st. a dalších autorů repertoáru tanečního a populárního charakteru uskutečnil dechový orchestr i několik koncertů, věnovaných B. Smetanovi, A. Dvořákovi, J. Sukovi, B. Martinů, K. Vackovi, K. Hašlerovi a slavným fryštáckým rodákům B. Bakalovi a J. Kvapilovi. Bakala a Kvapil se o hudební dění na Fryštácku živě zajímali, mezi fryštáckými muzikanty měli řadu osobních přátel. Fryštačané je občas v Brně navštívili: a nikdy nezapomněli na pořádný kus špeku, bochník chutného fryštáckého chleba a litr fajnové slivovice! Dobré kontakty s Fryštačany udržovali děkan hudební fakulty JAMU prof. dr. J. Kudláček a dr. Richard Kozderka.^{16/}

V roce 1956 se tehdejší zasloužilí umělci – dirigenti, hudební skladatelé a pedagogové Bakala a Kvapil zúčastnili spolu s manželkami oslav 600. výročí nejstarší písemné zprávy o Fryštáku. Slavnostní koncert v přeplněné sokolovně moderoval náš pan učitel češtiny Ludvík Holášek, jinak také skvělý herec, recitátor a zpěvák, filharmonii řídil Mistr Břetislav Bakala. Sám jsem byl v sokolovně přítomen i hojně navštíveným koncertům Vachova sboru moravských učitelek (jeho členkou byla i Fryštačanka paní Drahomíra Fišerová), Pěveckého sdružení moravských učitelů (zpíval v něm i fryštácký varhaník, zpěvák, muzikant a varhaník Josef Fridrich). V roce 1957 zavítal do Fryštáku i příbuzný fryštáckého rodu Baďurů – proslulý rakouský a evropský klavírista a hudební pedagog Paul Baďura-Skoda. Roku 1960 jednal s prezidentem ČSSR o kulturních stycích bývalý fryštácký podnikatel a muzikant Viktor Grmela, někdejší mecenáš a zakladatel fryštáckého tamburášského sboru, působící v Brazílii.^{17/}

Fryšták nezapomíná ani na dalšího svého rodáka – věhlasného dirigenta, hudebního skladatele a hudebního pedagoga Mistra Dalibora Brázdu (1921–2005), který později působil ve švýcarském Dietikonu. Školní léta a mládí prožil ve Fryštáku i Hanuš Domanský (nar. 1944), pozdější slovenský hudební skladatel, šéf hudebního vysílání Slovenského rozhlasu,

pianista a pedagog. Spolupracoval za studentských let s fryštáckým dětským pěveckým sborem Základní školy Fryšták, vedeným sbormistrem Karlem Košárkem. Tento pěvecký sbor patřil v republice k elitě ve své kategorii: vystupoval mimo jiné na Slovensku, v Maďarsku a v Německu. Se sborem spolupracovali Bedřich Nikodém a Petr Eben, který fryštáckým dětem věnoval sborník *Zelená je snítka*.^{18/}

Po nezapomenutelném kapelníku Karlu Matulovi (†1964), převzal taktovku fryštácké dechové hudby zkušený dirigent a varhaník Antonín Rajndl mladší, člen okresního poradního sboru pro lidovou hudbu. Roku 1985 přešla dechovka pod Osvětovou besedu a její torzo dnes funguje při smutečních obřadech na Fryštácku. Dlouhá léta v tomto družném kolektivu působili: Karel Matula (do r. 1964 dirigent, křídlovka), dirigent Antonín Rajndl (křídlovka), Jaroslav Chalupa (křídlovka), Josef Hrnčířík (křídlovka), Václav Doležal (křídlovka), František Kasala (baryton), Miroslav Hanačík (baskřídlovka), Pavel Machara (baskřídlovka), Josef Ježík (klarinet), Stanislav Velikovský (klarinet, také skladatel), Ludvík Košut st. (klarinet), Antonín Nohál (klarinet), Karel Krajča st. (klarinet), Antonín Končák (horna), Karel Kukučka (horna), Rudolf Nedbal (trombón), Josef Fišer (trombón), Josef Nohál st. (ES trumpet), Jaroslav Zbrank (ES trumpet), Antonín Chalupa (baskřídlovka), Jiří Holík (ES trumpet), Miroslav Nečekal (ES trumpet), Radomír Svačina (bas B), Česlav Zapletal st. (bas F), Zbyněk Jadrníček (bas B), Ludvík Košut ml. (klarinet), Václav Ševčík (baskřídlovka), Josef Zehnal (baskřídlovka), František Matula (velký buben), Josef Nohál ml. (činely), Robert Sitka (malý buben), Alois Kalivoda (ES trumpet) a Vladimír Kurfiřt (lesní roh). Dechovku obohacovaly někdy saxofony – hráli na ně Jindřich Bělák, Stanislav Velikovský a Milan Petráš. S ohledem na generační obměny kapelu později tvořili: Antonín Rajndl (kapelník a křídlovka I.), Václav Doležal (křídlovka I.), Bohumil Havlík (křídlovka II.), Karel Krajča ml. (klarinet I:B), David Odstrčil (klarinet II:B), Miroslav Františák (baskřídlovka), Jaroslav Zbrank (trombon), Milan Havlík (trombon).

Tento dechový orchestr uskutečnil za léta svého působení stovky vystoupení na zábavách, v rámci soutěží a festivalů dechové hudby, různých jubileí, při „vodění medvěda“, hrál také při okrskových a místních spartakiádních cvičeních, dožínkách, výletech myslivců, koncertoval a vyhrával k tanci v lázních Kostelec, v rámci zámeckých odpolední v parku na Lešné, uspořádal řadu promenádních koncertů, hrával na poutích, spolu s ochotníky se podílel na nezapomenutelných silvestrech, estrádních pořadech, doprovázel spoluobčany na poslední cestě (podílel se na dvou a půl tisíci smutečních obřadů).

V minulém posledním půlstoletí si získaly stovky příznivců také taneční orchestr Jaroslava Chalupy a tzv. univerzální orchestr Antonína Rajndla. V roce 1965 si mladí muzikanti – obdivovatelé big beatu – vytvořili při JZD Fryšták skupinu ATLANTIC STUDIO, kterou vedl Miroslav Hanačík, působili v ní Václav Doležal (trumpeta), Vladimír Hochmayer (saxofon), Zdeněk Košut (bass), Petr Masný (bicí), Josef Zapletal ml. (kytara), Bohuslava Vavrušová, provdaná Hochmayerová (zpěv). Kapela získala řadu cen na okresních i krajských přehlídkách moderní taneční hudby. Část osazenstva později působila i v jiných skupinách a mnohá léta také v profesionálních orchestrech v zahraničí.^{19/}

Velkým impulzem k podpoře a rozvoji hudebního dění byly jubilejní oslavy výročí narození našich hudebních velikánů – Břetislava Bakaly a Jaroslava Kvapila (1987). Při této příležitosti byly v parku odhaleny busty obou umělců. V parku koncertoval Vachův sbor moravských učitelek, soubor žáků detašované třídy ZUŠ paní učitelky Kunstové a pěvecký

sbor Základní školy Fryšták. V rámci slavnostního koncertu v sále místního zemědělského družstva promluvili v úvodu kronikář dr. Zapletal a docent JAMU Brno dr. Rudolf Pečman. V programu vystoupilo Moravské kvarteto: uvedlo ukázky z děl obou jubilantů.^{20/}

K pokračovatelům lidového umění na Fryštácku patří v posledních deseti letech Folklorní sdružení – cimbálová muzika *Prameny* v čele s ředitelkou a primáškou – pokračovatelkou rodové hudební tradice – paní učitelkou Vlastou Kunstovou. V tandemu s textařem, cimbalistou a kytaristou p. Richardem Hovadíkem využívají v práci CM *Prameny* i přináležejícího dětského souboru *Pramének* vlastních písní, které citlivě zhodnocují osobitou tvář Fryštácké brázdy a regionu. Oceňují také péči o nejmenší dítky – sdružená ve skupince Berušky.

Předchůdcem CM *Prameny* byla dlouholetá umělecká i pedagogická práce paní Kunstové v rámci detašované třídy ZUŠ Zlín ve Fryštáku i spolupráce s mateřskou školou. Fryštáčtí žáci obstáli i v náročných republikových soutěžích (připomínám např. Karla Krajčů, Terezku Holíkovou, která pokračovala i ve Spojených státech amerických), několik z nich absolvovalo konzervatoř nebo studium učitelského směru. Někdejší úspěšný soubor Vonička vystupoval na Pražském hradě i v Bratislavě. Tandem V. Kunstová – R. Hovadík pod názvem *Classic duo* a později s Markétou Kunstovou jako *Classic trio* zvítězil ve své kategorii také v celostátním kole soutěže PORTA. Paní primáška a ředitelka FOS *Prameny* Vlasta Kunstová a pan Richard Hovadík vynikají originální vlastní tvorbou i precizností umělecké práce s dětmi a mládeží. K nezapomenutelným zážitkům patří koncerty „Z tej fryštáckej strany“, vánoční program v kostele sv. Mikuláše i doprovod Mistra Radovana Lukavského při jeho uvedení Renčovy Popelky nazaretské ve fryštáckém chrámu sv. Mikuláše. Jejich podmanivá vystoupení v průběhu let moderovali prof. Olga Kolářová, Mgr. Sylva Knedlová, Mgr. Libor Sovadina, PhDr. Česlav Zapletal a Mgr. Pavel Nášel.

Dnešní cimbálová muzika *Prameny*, folková skupina *Pramen* a DPSF *Pramének* mají za sebou stovky zdařilých vystoupení, včetně prezentace na přehlídkách ve Strážnici, v Rožnově pod Radhoštěm, ve Frenštátě, v Liptále a na Slovensku. V současné době chystá křest druhého CD. K velkým nadějím FOS *Prameny* a republikové elitě patří v současné době „fryštácká Jarmila Šuláková“ – zpěvačka a houslistka Markéta Matulová. K *Pramenům* a *Praménku* přibyl v poslední době i soubor nejmenších dětí – Berušky.^{21/}

Na fryštáckých Mikulášských trzích takřka pravidelně vystupuje, stejně jako v rámci jiných folklorních a kulturních akcí, i dětský krojovaný soubor – *Fryštáček* (vznikl roku 1988 při Základní škole Fryšták ve spolupráci se souborem písní a tanců Kašava). U jeho kolébky stojí Lenka Kamenářová, bývalý mistr Moravy v odzemku (dnes cestovatel) Jirka Grygera, Vladana Hovorková, Karel Papežík a další mladí zpěváci a tanečníci. V posledních letech tento dětský národopisný soubor vedou např. Leona Kusbachová, Terezka Klácelová a Jana Vitovská.

Město Fryšták se podílelo i na rekonstrukci rázovitých fryštáckých krojů, které podle knihy L. Jadrníčka a za pomoci PhDr. Miloslavy Ludvíkové z Etnografického ústavu Moravského zemského muzea v Brně a PhDr. Karla Pavlišťika, Csc., z Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně zhotovila počátkem 90. let minulého století paní Drahomíra Brňáková ze Zlína. Zásahu na této akci měli starosta města Fryštáku Ing. Vladimír Chudárek, kulturní referent p. Vladimír Kocourek, Lenka Kamenářová a výtvarník p. učitel Rudolf Knedla.^{22/}

Štafetu dlouholeté tradice místní lidové muziky převzala od 80. let minulého století

krojovaná dechová hudba *Fryštácká Javořina*. Vznikla za podpory starosty města Fryštáku pana Rudolfa Svačiny a vedoucí místního kulturního střediska paní Jiřiny Baldreichové v roce 1989. U zrodu kapely stáli neúnavný dirigent, učitel hudby a propagátor tradic lidové hudby – pan Libor Mikl – sběratel, milovník valašského folkloru, tenorista, trombonista a skladatel Lubomír Vavruša – milovník a propagátor dechové hudby z Tečovic.

Původně orchestr působil v tomto složení: Libor Mikl (tenor), Milan Havlík (bastrubka), Jiří Žurek (křídlovka 1), Pavel Žurek (klarinet 1 B), Ivo Thurner (trombon), Dalibor Kozmík (baryton), Petr Chromek (křídlovka 2), Bohumil Arnošt (tuba), Tomáš Černý (tromba 1 es), Jiří Kráčala (tromba 2 es), Světoslav Točev (klarinet es), Lubomír Sedláček (bicí), zpěvačky Milena Vyroubalová, Hana Zbořilová a Jana Straková a zvukař Michal Sedlář.

Fryštácká Javořina se zaměřuje na českou klasiku, písně valašské, slovácké a jihočeské, její repertoár tvoří také skladby moderní – taneční. K osobnostem orchestru patří skladatelé Dalibor Kozmík a Pavel Novák. Kapela úspěšně spolupracovala a spolupracuje s textaři a skladateli J. Hájkem, V. Salčákem, F. Třetinou, V. Maňasem mladším, D. Brázdou a F. Maňasem. Ve vedení kapely se postupně vystřídalí výborní muzikanti Libor Mikl, Pavel Novák, Jindřich Ponížil, v současné době orchestr řídí dirigent Martin Šidlík. Působí tu 14 muzikantů a 5 zpěváků. Při významných akcích s orchestrem spolupracovali sólisté Antonín Ryza, Petra Šviráková, sourozenci Baťkovi a Karel Hegner. Akce Fryštácké Javořiny doprovází skupina *sličných* mažorettek. Fryštácká Javořina má za sebou stovky vystoupení doma i v zahraničí, absolvovala řadu přehlídek, úspěšně reprezentovala naši lidovou hudbu na festivalech v Německu, Turecku i Rakousku. Nahrála několik kazet, spolupracuje s Českým rozhlasem Brno, v roce 2010 natočila Česká televize s Javořinou ve Fryštáku zdařilý pořad. Slavnostní koncert k dvacetiletému jubileu se konal 7. listopadu 2009 v sále ZDV Fryšták. V průběhu večera vystoupil vedle světoznámého Felixe Slováčka také bývalý člen Fryštácké Javořiny Robert Kozánek, Avion Swing Band a družební dechový orchestr Maguranka ze slovenské obce Kanianka.

Fryštácká Javořina navázala prospěšné kontakty v rámci příhraniční spolupráce mezi městem Fryšták a obcí Kanianka s výbornou slovenskou kapelou Jozefa Baláže Maguranka (připomínám např. spoluúčast při podpisu vzájemné smlouvy obcí na Bradle nebo tříkrálové koncerty).^{23/}

K rozvoji fryštáckých hudebních tradic a hodnot lidové kultury přispívá zejména *Základní umělecká škola Morava* se sídlem ve Zlíně, jejíž pracoviště ve Zlíně, ve Fryštáku, v Kašavě a na dalších místech Zlínského kraje vychovávají stovky budoucích muzikantů – základnu umělecky zdatných mladých lidí pro naše orchestry i hudební školy. Jejich početné a krásné koncerty svědčí o cílevědomé, obětavé práci s dětmi a mládeží, která přináší, a věřím, že i v budoucnu přinese ovoce nám všem. Ředitelem školy je obětavý propagátor, dirigent a muzikant Libor Mikl z Vítové. Vážím si práce celého pedagogického sboru a také zájmu o obnovení gajdošské muziky, o obnovení tamburášského sboru a celé řady specifických hudebních aktivit, které i v těžkých dobách obohacovaly a stmelovaly populaci celého Fryštácka.^{24/}

Velký vklad spatřuje vedení města a celé Zastupitelstvo města Fryštáku ve vstřícné grantové politice města Fryštáku, v podpoře nadregionálních setkání jako je Valašské setkání dechových hudeb (léta moderované našimi přáteli Ivanou Slabákovou a Karlem Hegnerem) festival alternativních skupin Fryštácký malý svět nebo DISfest, v organizování

fryštáckých mikulášských nebo vánočních trhů, živého betlému, obnovení masopustního veselí, vodění medvěda a dalších tradic. Důraz klademe také na spolupráci zájmových organizací, místních institucí a občanských sdružení Věneček, Z kola ven, Klubu seniorů ve Fryštáku a Dobrá nálada ve Vítově. Máme radost z pořádání takových akcí, jako je např. Svátek hudby v sociálním zařízení Hrádek, jako jsou hudebně-poetické večery při městské knihovně (ve spolupráci se ZUŠ Morava) i z tvůrčích úspěchů naší mateřské i základní školy. Velkou hřívnou spatřujeme ve výměně kulturních hodnot v rámci spolupráce Fryštáku se slovenskými obcemi Muráň a Kaniaňka. Těší nás obnovení kulturního a společenského života v místní části Vítová, kde došlo v roce 2006 k přestavbě bývalého obchodu na polyfunkční zařízení, využívané pro kulturní a společenský život v této malebné části Fryštácka.^{25/}

Vedle výše uvedených hudebních a národopisných těles a institucí se mají čile k životu i další hudební skupiny: univerzální orchestr Vítovecká „jednička“ (působí od roku 1985, k jeho zakladatelům patřili Jiří a Pavel Miklovi).

V první polovině devadesátých let na Fryštácku mj. působila hudební skupina Dobrý kmen, z níž o něco později personálně čerpali dosud působící představitelé hudební alternativy Kašel miminka, Tři tuny a fryštácko-zlínské Prázdné obaly. Tvorbu z oblasti tzv. „jiné hudby“ na sklonku let devadesátých a počátku prvního desetiletí 21. století upřednostňovala i kapela Letenky. Folkrocku, potažmo folku či country se donedávna věnovala skupina Taurus. Rock byl zase v druhé půli minulého desetiletí doménou někdejší kapely Widle. V současnosti pak nejmladší generaci domácích hudebníků představují rockoví Divide, kteří ač jsou tvoření žáky základní školy, přesvědčují instrumentální zdatností.

Obohacením hudebního života Fryštácka byla např. i vystoupení dechových hudeb z Maďarska, národopisného souboru z Turecka, dětského uměleckého souboru z Koreje (květen 2006) i našich přátel z Polska (2010).^{26/}

Také dnešní setkání odborníků v oblasti hudební považujeme za poctu a povzbuzení pro další rozvoj hudebních aktivit na Fryštácku i Zlínsku.

Děkují za pozornost a přeji vám všem příjemný pobyt ve Fryštáku i krásné zážitky z Valašského setkání dechových hudeb Fryšták 2011.

P O Z N Á M K Y

1/ Nejstarší písemná zmínka souvisí se jménem notáře olomoucké diecéze Mikuláše Luce „de Freystat“ z l5. 1. 1356 a z 5. 1356. Codex diplomaticus Moraviae, XV, č. 71 etc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

2/ Fryšták – Kronika farní (Matrica fristacensis ecclesiae) 1617-1893

3/ Jadrníček, Ludvík: Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová. 2. vydání Fryšták 1947

Zapletal, Česlav: K památce a ku cti lesa (Historie singulárních společností velkousedlých a domkářů – majitelů lesa - na Fryštácku). Fryšták 1998, s. 24 – 29

4/ Jadrníček, L.: Městečko Fryšták. 1947, s. 56 – 62, 80 – 82

Bakala, Metoděj (bratr Břetislava Bakaly, textař, sběratel lidových písní...): Valašské písně. Zlín 2005, na s. 293 najdeme i jednu z verzí „fryštácké hymny“ Dolů přes Fryštáček, jiné verze známe od B. Bakaly, J. Kvapila, F. Čulíka, V. Kunstové a R. Hovadíka. Jednu ze starých písní, zatím nepublikovaných, uvádím v úvodu tohoto příspěvku

5/ Jadrníček, L.: Městečko Fryšták, s. 63 – 65

- Zapletal, Česlav a kolektiv: *Město Fryšták 1945 - 1995. Fryšták 1996*, s. 71
- 6/ Zapletal, Česlav: *Odkaz našich předchůdců inspirací a pilířem dneška a budoucnosti. Fryštácké listy*, srpen 2006, č. 8, s. 8
- Jadrníček, L.: *Městečko Fryšták. 1947*, s. 172 - 173
- 7/ Jadrníček, L.: *Městečko Fryšták. 1947*, s. 56 - 62
- Vzpomínky mého otce Česlava Zapletala st. (1919-1993), dlouholetého fryštáckého muzikanta*
- 8/ *Vzpomínky bývalého fryštáckého kronikáře a učitele Františka Bardoděje (1901-1978) z Fryštáku - Dolní Vsi*
- Jadrníček, L.: *Městečko Fryšták. 1947*, s. 178 - 179
- 9/ *Osobní poznámky kronikáře Č. Zapletala na základě vzpomínek pamětníků :Regíny Macháčové (1912-2006), bývalého pana továrníka Rudolfa Jadrníčka (1905-1998), bývalého kronikáře a učitele místní ZŠ p. Františka Bardoděje*
- 10/ *Zapletal, Česlav - Brunclík, Stanislav: Fryštácko hudební. Fryšták 1987*, s. 12 - 27
- Pečman, Rudolf a kol.: *Břetislav Bakala. Brno 1977*
- Kundera, Ludvík: *Jaroslav Kvapil. Praha 1944*
- Brunclík, Stanislav: *Skladatelský odkaz Břetislava Bakaly. 1983, rukopis*
- 11/ *Moravský zemský archiv Brno, fond Salesiáni Fryšták, E 74*
- Zapletal, Č.: *Z historie fryštáckých salesiánů. Fryštácké listy 2007*, č. 3, s. 15
- Vzpomínky nejstaršího oratoriána Vojtěcha Zezulky (výstava r. 2007 v prostorách DIS)*
- 12/ *Vzpomínky F. Bardoděje, kapelníka Antonína Rajndla (nar. 1925) a pí Libuše Hájkové, roz. Dujkové (1917-2009)*
- 13/ *Zapletal, Č. - Brunclík, S.: Fryštácko hudební. Fryšták 1987*, s. 10 - 11
- Vzpomínky dlouholetého varhaníka a kapelníka A. Rajndla (nar. 1925)*
- 14/ *Vzpomínky A. Rajndla*
- 15/ *Vzpomínky pí Drahomíry Fišerové z Fryštáku(1929), dlouholeté členky Vachova sboru moravských učitelek, a p. Vladimíra Polepila z Fryštáku (1920 - 2006)*
- 16/ *Vzpomínky p. učitele Josefa Šindlera (1919-2003), dlouholetého vedoucího Osvětové besedy Fryšták a spoluorganizátora hudebních akcí ve Fryštáku*
- 17/ *Kronika města Fryštáku 1957 - 1960*
- 18/ *Čz: Zemřel Dalibor Brázda (1921-2005). Fryštácké listy 2006*, č. 2, s. 20
- Fryštácko hudební, s. 36*
- 19/ *Kronika fryštáckých muzikantů (vedena od r. 1951)*
- 20/ *Kronika města Fryštáku - samostatný svazek za rok 1987*
- 21/ *Kronika cimbálové muziky FOS Prameny*
- Roční svazky Kroniky města Fryštáku za léta 1988 - 2009*
- 22/ *Zapletal, Č. A kol.: Město Fryšták 1945 - 1995. s. 81 - 82*
- 23/ *Šidlík, Martin: Profil Fryštácké Javořiny (20 let). Fryštácké listy 2009*, č. 10, s. 11
- 24/ *Roční svazky Kroniky města Fryštáku 2001 - 2010*
- 25/ *Tamtěž*
- 26/ *-pn-: Koncert ve Fryštáku (Vystoupení Da Capo z Tarnowie Podgorne v rámci 15. ročníku Mezinárodního festivalu dechových orchestrů a folklorních souborů 19. - 20. srpna 2010). Fryštácké listy 2010*, č. 9, s. 15
- Vitovecká „I“ - Miklovci. Fryštácké listy 2006*, č. 10, s. 18
- SK: Dětský umělecký soubor z Korejské lidové demokratické republiky. Fryštácké listy 2006*, č. 7, s. 7
- Roční svazky Kroniky MF 1990 - 2009*

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

- Codex diplomaticus Moraviae*, XV, č. 71. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc
Fryšták – Kronika farní 1617 – 1893. MZA Brno, SOKA Zlín
Fryšták – Kronika obecní 1927 – 1957. MZA Brno, SOKA Zlín
Fryšták – Kronika obecní 1958 – 1969. MZA Brno, SOKA Zlín
Fryšták – Kronika obecní 1970 – 1978. MZA Brno, SOKA Zlín
Fryšták – Kronika města Fryštáku, roční svazky 1979 – 2009. MZA Brno, SOKA Zlín, MěÚF
Kronika fryštáckých hudebníků I – II (od roku 1951 do současnosti, s historickým úvodem)
Kronika FOS Prameny
Fotoalbum varhaníka a sbormistra Josefa Fridricha
Vzpomínky Antonína Rajndla, Josefa Šindlera, Česlav Zapletala st., Jaroslava Kubáta, Regíny Machačové, Drahomíry Fišerové, Rudolfa Jadrníčka, kronikáře MF Františka Bardoděje, Rudolfíny Horákové a dalších místních pamětníků
- Jadrníček, Ludvík: Městečko Fryšták. Fryšták 1933 a 1947*
Drábek, Jan: Dějiny městečka Fryštáku a far, které do Fryštáku náležely. Kroměříž 1915
Zapletal, Česlav – Brunclík, Stanislav: Fryštácko hudební. Fryšták 1987
Zapletal, Česlav a kolektiv: Město Fryšták 1945 – 1995 (s historickým úvodem). Fryšták 1996
Zapletal, Česlav: K památce a ku cti lesa. Fryšták 1998
Němec, Vít: Nekešové z Landeka na lukovském panství. Fryšták 2006
- Měsíčník Fryštácké listy 2000 – 2010 (příspěvky R. Hovadíka, Č. Zapletala, M. Šidlíka a dalších autorů o hudebním životě ve Fryštáku, každoroční bibliografie uvedena v závěru ročních svazků Kroniky města Fryštáku)*

Mgr. Jiří SEVERIN

Narozen roku 1941, vystudoval Pedagogický institut ve Zlíně a Pedagogickou fakultu v Olomouci. Vyučovat začal na základní škole ve Vlčnově, poté učiteloval na lidových školách umění – působil jako zástupce ředitele v Otrokovicích a od roku 1993 jako ředitel ZUŠ a Malé scény ve Zlíně.

Zájem o lidovou kulturu ho provází již dlouhou dobu. Vydal metodickou příručku *„Lidové výtvarné umění a dětská kresba“* (1976), dále pak *„Lidové písně z Otrokovic“* (1980). Stál u zrodu *„Besed u cimbálu“* ve staré Redutě v Uherském Hradišti. Podílel se na přípravě cyklu *„K pramenům“* ve Slovácké bádě v Uherském Hradišti. V projektu *Edice Krabice* představil několik zlínských autorů. Připravil scénaristicky pořady z historie lidových hudeb (hudebně-taneční koláž *Zlín-malučský Paříž, Hráli jsme jak andělé, Od gajd až po muzikál*). V roce 2007 vydal knihu se stejným názvem *„Hráli jsme jak andělé“*. Spolupracoval s Československým rozhlasem /Listování s Jiřím Severinem, U nás apod./ a Československou televizí. Podílel se na vydání katalogu *Cimbálové muziky Zlínského kraje a Dechové hudby Zlínského kraje*. Přispívá do několika deníků, je spoluzakladatelem kulturně-společenské revue ZVUK. Lidovou kulturu našeho kraje pomáhal šířit v zahraničí, trvale zejména v Dolním Rakousku. Věnoval se profesionálně práci na keramickém kruhu, zúčastnil se řady výstav. V letech 2000- 2004 byl členem rady Zlínského kraje pro oblast kultury a cestovního ruchu. Je spoluautorem Muzea lidových pálenic ve Vlčnově.

V poslední době se podílel na přípravě CD *Pijácké písně*, a filmovém dokumentu *Jak vypít trnku*. Nyní pracuje pro Slovácké muzeum v Uherském Hradišti a je spoluzřizovatelem a jednatelem společnosti ZUŠ Morava.

NĚKOLIK POZNÁMEK Z HISTORIE VENKOVSKÉ HUDBY

Roku 1769 uspořádal Jan hrabě Harrach, c. k. hejtman, na počest svátku kněžny Kinské, dudácký koncert. V jedenáct hodin večer přišlo před její palác na osvětlené prostranství 35 dudáků. Ano, dudy, nebo u nás gajdy, byly několik staletí velmi oblíbeným nástrojem. Zmiňuje se o nich už Jan Amos Komenský. Vedle nich existoval i malý cimbál. Dudy, cimbál, šalmaj, kolovrátek, housle, nástroje dřevěné i plechové, to byly nejčastější nástroje 18. i počátku 19. století. Objevovala se však i harmonika.

Domnívám se, že s nějakým přísným ortodoxním složením muzik si naši předkové hlavu příliš nenamáhalí. Existovala některá ustálená spojení, například dudy a dvojce housle, ale také dudy, dvojce housle a klarinet nebo také basa. Vladimír Ulehla míní, že existovaly hudby gajdošské, hudby hudecké, já si myslím, že i hudby cimbálové (s malým cimbálem) a samozřejmě hudby dechové. Všechny mohly žít vedle sebe, ale pravděpodobně hrály i dohromady. Převahu měly často i soubory smíšené, univerzální.

Například v německy psaném dopise jeho autor v roce 1770 popisuje místní zvyky v Bojkovicích. Zmiňuje se, že po požehnání začala zábava v obou hostincích i na zámku. Na zámku hrála městská hudba (smíšená) z Uherského Hradiště, v pánském sále gajdošská muzika z Komně a v obecním hostinci hudba s dvěma cimbály. Tančilo se až do rána. Ještě

v polovině 19. století, s rozvojem dechovky, existovaly gajdošské muziky na celém Slovácku, Valašsku, ale také na Hané.

Kolem r. 1860 známe zápis z pohostinství „Na Pláňavách“ v Halenkovicích. Uvádí, že zde hrál lidový keramik Albíněk Žitný na housle, na cimbál jej doprovázel muzikant František Janiš. V té době k tanci o svatbách a jiných příležitostech v okolních dědinách vyhrával gajdoš z Košíků. V Jankovicích působil v roce 1870 pod vedením rektora Pracháře čtyřčlenný štrajch (smíšená kapela). Vedle toho však také harmonikář F. Pajchl. Ale i houslista J. Zgarbík, který prý byl tak zahraný do muziky, že když nemohl jinak, hrával aspoň děckám U kříža na kopci.

Na vesnicích lidé považovali hudbu a zpěv za součást života a přistupovali k ní s velkou volností. Dokonce i tak ortodoxní prostředí jakým byl kostel neodolalo hudebnosti a improvizaci vesnické komunity. Z dobových dokumentů podle L. Kunze víme, že mše byla velkou hudební produkce, jíž se aktivně zúčastnila skoro celá vesnice. Vzdáleně připomínala mše v černošském prostředí.

Ve městech a velkých obcích začínala být však v druhé polovině 19. století situace jiná. Stále více se rozmáhala dechová hudba, ale i všelijaké kavárenské a salonní muziky a na vlasteneckých shromážděních tzv. „prostonárodní hudba“ kterou hrával i „národní hudci“. V různorodých úpravách zpívali „národní sbory“ až ve „čtverohlasné“ úpravě. Na všelijakých zástěrkových věnečcích, zábavných večerech, merendách se předváděly občas i národní obyčeje a ukázky svérázu.

Z dobového tisku: „Kroje, kostýmy některých dam oslňovaly skvostností a dojímalý něžností.“ (Mladá buržoazie se ráda vystavovala v krojích.) „Dámy ladně hopkaly, utěšeně se tvářily, roznášely i duši blahé kouzlo.“ „Hudebníci rozsávali kvítí, roznášeli krásu, oblažovali nás cudností, zpěv šel k srdci a srdce k vlasti.“ „Na oděvech se objevily roztomilé vzory národní.“ (Výšivka.) „V Měšťanské besedě se dámy zúčastní v národních krojích, stará muzika provede starožitné písně.“ (1892, Uherské Hradiště). Samozřejmě vedle toho se objevují doklady o živé, nesešňorované muzice. Slovácká jiskra roku 1894 píše o Velehradské pouti: „Ba i cigáni přišli a své bujné zvuky z cimbálu a houslí vyluzovali. Zpráva z Filipova (1894) říká: „Budou hrát i hudci i cigáni.“ V Uherském Brodě v té době hráli gajdoši z Hrozenkova. Z téhož roku je zpráva z Uherského Brodu: „Hudby zaznívaly veselými rytmy a dudák nepřestává hrát své žalné melodie.“

Na Hané tomu bylo poněkud jinak než na Valašsku a Slovácku.

Ve feudální společnosti 18. stol. bylo ale slovo hanácký ztotožňováno s pojmem lidový. Ještě v první polovině devatenáctého století byl moravský lid a jeho kultura prezentován především jako hanácká kultura, která možná byla „panské“ kultuře bližší nežli ta skutečně lidová, často divoká a spontánní. Asi k tomu přispěla tradice lidových hanáckých oper a obliba tančení hanáckých a slezských besed. A také vliv Kroměříže, města tradičně pěstujícího dodnes spíše tzv. vážnou hudbu. Byla to zřejmě trochu i móda. Hanácké opery byly zpívány v lidové mluvě a účinkovalo v nich i mnoho nadšených poddaných. Byly to jednoduše zpěvohry s humorným textem a jadrným jazykem. Většinou byly nejen zpívané, ale i mluvené, árie střídaly sbory, dueta a instrumentální hudba. Někdy byly v doprovodu velkých orchestrů, složených ze zámeckých kapel i lidových muzikantů, jindy postačilo obsazení velmi málo početné.

V pravěku hanácké písně má své místo především sbírka starovlasteneckých hanáckých písní od Tomáše a Jana Kružníka. Byly to písně, které popisovaly život na Hané, vystihující povahu lidí a reagující i na dobové události. Prostě tehdejší folk. Patrně je i jejich autoři sami interpretovali. Tato tradice, zaznamenaná v Kroměříži, měla pokračování ve skladatelích a interpretech kramářských písní. Jejich autoři jsou známí. Jsou to Filip Sigmund z Rataj u Kroměříže. "Folkař" Sigmund byl za své kritické písně, protestsongy své doby a některé výroky dokonce vězněn (kolem roku 1848). Jiný „folkař“ Karel Rusý byl pastýř prasat, v hudbě samouk. Skládal písně, pochody a příležitostné melodie. Protože byl chudý, platilo se mu prý potravinami. Originální byly jeho hudební songy pro prasečí stádo. Virtuózně ovládal pastýřské trúby. Ve své době (druhá polovina 19. st.) byly jeho písně velmi populární. Ale i na Hané později převládá hudba dechová a částečně hudba smyčcová (vliv Kroměříže?).

Ve městech jako bylo Uherské Hradiště však vládly už dechovky. Byla to tenkrát velmi známá a populární městská kapela vedená kapelníkem Josefem Padělou. Slovácké noviny z 3. 7. 1901: „Městská kapela v Uherském Hradišti se nyní náležitě doplnila a secvičila tak, že při příští produkci budeme mít příležitost o pokroku se přesvědčiti. V kapele je nový dorost, a lze očekávati, že mladistvé pružné síly za osvědčeného vedení kapelníka p. Paděly přivedou naši kapelu ku bývalému věhlasu a oblíbenosti v celém kraji.“

Dechovky pomalu vytlačovaly gajdošské a hudecké muziky i z vesnic

Malé gajdošské muziky nebo cimbálové muziky s malým cimbálem hrávaly už jenom na „kočičím bále“, jak se tenkrát říkávalo – při drhnutí peří, pálení slivovice, dožínkách. Na velkých zábavách, ve větších sálech, se stále více prosazovala dechovka. Mylná je domněnka, že na našich vsích se to hemžilo cimbálovými muzikami, předchůdci Břeclavanů, Vsačanů, Kunovjanů apod. Nikdy tomu tak nebylo. Muzikanti však byli všestranní. Často se stávalo, že po půlnoci sahal i v dechovkách k houslím a hráli více ke zpěvu než k tanci. Někdy hráli i dohromady – jako tzv. štrajch, často soudobé šlágry. Udržovali ale i lidovou píseň při životě. To dělaly kapely universální, složené různorodě.

„Ej ztepilí doktoři v čizmách vy, ej kantorky v suknici rudé, až vás tu jednou nebude, co z toho folkloru zbude?“ Tato parafráze veršů Petra Bezruče předznamenává významný zlomový okamžik ve vývoji lidové hudby. Je to období počátku 20. století, období předvádění především slováckého a valašského folkloru na veřejnosti a jeho reprodukce. Je to období po Národopisné výstavě r.1895, období obrozeneckých snah o záchranu lidové písně.

Vznikaly snahy o záchranu tohoto dědictví. J. M. Krist v Historii slováckých krúžků tento stav dobře popisuje. Začalo to v Praze. Scházeli se zde studenti ze Slovácka, zejména z Uherského Hradiště a Kyjova. Organizátorem byl absolvent hradištského gymnázia B. Haluzický. Původně založili Moravskoslezskou besedu, jejímž spoluzakladatelem byl i pozdější první ředitel gymnázia v Uherském Hradišti Josef Lošťák. Po čase za klavírního doprovodu Slovák Jaroslava Vlčka, pozdějšího literárního historika, zpívali písně ze svých rodných vesnic z Moravy, ale také Slovenska. Vlček prý hrával na klavír „cigánsky“, jako na cimbál.

Dokonce dalšímu pianistovi Rudolfovi Malíkovi ze Žarošic říkali cimbalista. Písničky je učil také Mikuláš Košábek z Bilovic, někdy primášoval Vincenc Nedbálek z Napajedel. Objevovali se mezi nimi i studenti ze Slovenska. To už se přesunuli do pražských hospůdek a pravidelně se scházeli mimo jiné „U Kupců“ ve Štěpánské ulici. Tak vznikal první slovácký krúžek. V Praze.

Málo se však ví, že určitou dobu se studenti, ale i intelektuálové a zejména umělci, scházeli také ve vinárně u Ludvíka Masaryka. Ano, byl to Ludvík Masaryk, bratr Tomáše, našeho pozdějšího prvního prezidenta. Jedl se žitný chléb, pravé domácí uzeniny, pilo výborné víno, všechno z Moravy. Chodili sem Herben, Úprka, Aleš, Náprstek, Schwaiger, a také T. G. Masaryk. Úprka vzpomíná, jak tam bylo veselo a Herben připomíná, jak měl Masaryk rád víno, výborně zpíval a tančil.

Kolem roku 1900 vzniká další slovácký krúžek, a to v Brně. Muziku mají složenou vesměs z absolventů uherskobrodské reálky, kteří přišli do Brna na studia.

Na Valašsku se uplatňují v té době především hudba J. Pelára a pak A. Matalíka. Ale také hudby dechové, a to jak na Vsetínsku tak v okolí Valašských Klobouk. Občas se i v počátku dvacátého století objevuje ještě stále štrajch. Valašský krúžek v Brně vzniká až v roce 1947.

Život slováckých a valašských krúžků byl vesměs městskou záležitostí a záležitostí inteligence. Život na vesnici se v první třetině 20. století, pokud jde o hudbu, vyvíjel úplně jinak. Už jenom staří připomínali, jak to bylo dříve. Například v Topolné, v roce 1926 zapsaných vzpomínkách, vyprávějí pamětníci, že za jejich mládí v hospodě hrávaly gajdy, husle a barbora (basa). Ze zápisu slavné topolské dechovky víme, že se hrávalo dvojím způsobem. Některé kusy hrála malá dechovka, některé smíšený orchestr s nástroji strunnými (štrajch) a někdy na harmoniku. Tomu odpovídal i repertoár. Z archívu známe: valčíky Joh. Strausse, např. Na krásném modrém Dunaji, skladby Růže z jihu, Moskva, Touha, Má královna, Ať žijou Češi, Náš Slavín, později skladby Kmocha, Vačkáře a dalších.

Také v Ořechově byla hudba smíšená a hrála skladby, které na naše dědiny přišly z různých koutů světa. Jaroš Němec: „Měli jsme smyčcovou a dechovou sekci. Ve smyčcové, při minimálním obsazení jsme vypadali takto: Jaroš Němec (1. housle), Jožka Fabík (1. klarinet), Vašek Čileček, ten začal po příchodu z vojny (2. klarinet), Bohuš Bělovský (C trubka), Jožka Miša (F trubka), Franta Bělovský (2. housle), Kozák (trombon), Jan Krsička (basa), Franta Krsička (bubny). Když pořadatelé chtěli větší obsazení, volali jsme z Bzence Votrubu, který hrál buď se mnou 1. housle, nebo podle potřeby obligát. Z Vážan přišel výborný Jožka Řepa s violou (v dechové foukal křídlovku) a později se občas přibírá z Ořechova přiřazený A. Holomčík na 2. housle (v dechové foukal 2. křídlovku). Uváděli jsme nové dobové věci (šlágry), ale nezapomínali jsme na staré, oblíbené písně, zejména známé v Ořechově a často jsme při hře zpívali.

V záznamech P. Kurfursta /Lišeň/ čteme:

„Jednou za čas se u nás objeví cigánští šumaři z Uher. Jsou výteční hudebníci.... Kdysi k nám zavítala cigánská banda a hrála v hostinci. Bylo to pěkně poslechnout. Měli dvoje housle, violu, klarinet, basovou křídlovku, trumpetu a violón. Kdo je slyšel, znalci i neznalci, každý obdivoval jejich hru.“ Žádná větší slavnost se tenkrát koncem devatenáctého a počátkem dvacátého století neobešla bez cikánské muziky.

Venkovní vlivy však nepřinášely jenom cikánské kapely. Ještě po první světové válce procházeli našimi dědinami potulní a žebraví muzikanti. Měli těžký život, byli pronásledováni policií, byli to většinou bezdomovci. Říkalo se jim také „šupáci“, protože byli šupem čili násilím vráceni zpět do domovských obcí.

Občas přicházeli z daleka, až z Ruska, dokonce dudáci až ze Sicílie. Hráli dům od domu a za píseň dostávali něco málo jídla nebo drobný peníz. Potulní muzikanti přicházeli často z Čech, ze Šumavy, proto se jim říkalo šumaři.

Některé z písniček se chytily a zdomácněly. Jiné nové zase přinášeli vojáci z cizích krajů, vysloužilí vojenští muzikanti, sezonní dělníci, žebráci, obchodní cestující. Oblíbené byly například písně na téma „O tom těžkém bojování v Itálii“. Koncem devatenáctého století to byly oblíbené kousky vojenských hudeb jako „Sen rakouského rezervisty“, „Pochod Burů“, Straussovy melodie. I ty pronikaly na náš venkov. Původní místní kultura se tak začíná trvale intenzivně mísit s vnějšími vlivy.

I v našem kraji vznikala zvláštní hudební seskupení, kterým se říkalo šraml. Jedná se o pololidovou hudbu vídeňských kaváren a hospod. Jméno dostala po vídeňském hudebníkovi Johannu Schrammelovi, který v roce 1877 založil instrumentální soubor ve složení dvoje housle, harmonika a kytara.

Přelom století je už dobou dechových kapel

Nikde jsem nezaznamenal takovou lásku k hudbě, jako u muzikantů z dechových kapel. Prodávali pole, šetřili, přicházeli o majetek jenom proto, aby mohli hrát. Např. ještě dnes ve Strání vzpomínají, jak „predali telacko a koupili buben“.

Někteří mladí muzikanti zajížděli až do Ameriky za prací, aby si koupili hudební nástroje. Můžete mít k tomu žánru jakékoliv výhrady, ale život muzikantů v partách, ve kterých hráli, stál za to. Vyplývá to z vyprávění pamětníků, dočtete se z kronik. Byla to ale jiná dechovka než ta dnešní. Instrumentací, obsahem, výrazem, nefašovaným lidovým projevem.

Učitelé byli v celém našem kraji nositeli vesnické kultury. Hudba, divadlo, písničky a děti, to byl jejich život. Téměř na každé naší dědině žili, bydleli a pro kulturu své vesnice pracovali především učitelé. U nejstarší dechové hudby našeho kraje v Kněžpoli stál také učitel Jan Jáně.

Náš první prezident T. G. Masaryk, který chtěl být původně učitelem, v pozdním věku přiznal, že přemýšlí v dialektu rodné obce když se probouzí, slyší hudbu a zpěvy rodného kraje. K. H. Borovský tvrdil, že chceme-li obnovit kulturu v českých zemích, musíme jít na jihovýchodní Moravu, tam je její stálý zdroj. Francouzský sochař Auguste Rodin přirovnal kulturu našeho kraje k prastaré řecké.

Platí to ještě? Otázka, kterou jsem si nutně musel položit po přečtení jednoho současného kapelníka, který hudbě věnoval celý život. Popisuje současnou situaci: „Je to neuvěřitelný stav,“ píše „kultura na vesnicích umírá, zanikly nebo zanikají hudby v Jankovicích, Sušicích, Halenkovicích, Spythihněvi, Napajedlích.“ A já dodávám v Místřicích, Bílovicích, Traplicích, Kunovicích atd. Končí, nebo dožívají. Bohužel nejenom hudby, ale také pěvecké sbory, divadelní ochotníci. Tento stav není způsoben politickým systémem, je to trend dlouhodobý, civilizační. Hlavní roli hraje globalizace, informační agrese, generační závislost na médiích, zejména na televizi. Spotřební zábava vítězí nad vlastními kulturními aktivitami občanů.

Tomuto trendu napomáhá i dnešní dechovka a částečně i cimbálovka.

Přemýšlím, proč méně cimbálovka. Tato hudba přitahovala a stále přitahuje právě vnímavý, tvořivý, vtipný a inteligentní typ lidí. Už po několik generací. Asi v tom hraje roli pravdivost textů. Je bez přetvářky a jsou v ní zakódovány vzkazy generací, jejich životní zkušenosti, trápení i moudrosti. Jsou v ní často dramatické příběhy, nefalšovaná láska, nejen k milé, ale i k rodičům. Je konzervativní v hudebních postupech, i když ty jsou většinou dílem krůžkařů, ale respektují pravděpodobně i v hudbě, kořeny původní lidové hudby. Ty písně žijí v pravdě. A jen citliví lidé dovedou toto sdělení vnímat. To je předností této hudby, pokud není zaměřena na kšeft, pokud nepodléhá jakémusi podivnému universalismu.

Vesnickou hudební kulturu ovlivňovaly i hudby zámecké a později hudby tovární

Továrním vojenským hudbám předcházely hudby zámecké. Byly u nás v kraji snad ve všech zámcích. V Bojkovicích, Buchlovicích, Holešově, Bystřici pod Hostýnem, v Lešné, ve Zlíně, Chropyni, Kroměříži, všude. Zpočátku byly v módě (v 18. stol.) italské opery. Hrabě Rottal si zval na své panství italské dirigenty i hudebníky, ale do kapel a sborů bylo zvykem zapojovat i dobré muzikanty z lidu. Sami šlechtici byli většinou dobrými muzikanty a někteří i komponovali.

Hudební život našeho venkova byl mnohohrstevný, bohatý, provázaný s kulturou jednotlivých obcí. Hudby v různých složeních hrávaly nejen na zábavách, výletech, slavnostech, ale také při divadelních představeních, tělocvičných akademiích, zvykoslovných obřadech, svatbách, biřmování a mnoha dalších společenských událostech. Bohatství tohoto odkazu s globalizací a civilizačními trendy slábne, bohudík v našem kraji však tradice stále ještě v živé formě přetrvávají.

Poznámky k současnému stavu dechové hudby

1. Dechová hudba, několik generací základní kultura našeho venkova, se za poslední desetiletí dostala na okraj zájmu života většiny našich vesnic. Nic na tom nemění fakt, že na některé známé kapely návštěvníci v rámci různých festivalů přijíždí. Tento stav poněkud připomíná zánik jiného, kdysi evropského fenomenu, hudeb tamburašských nebo gajdošských, i když tam byly příčiny i jiné. Nepomohou tomu ani snahy po její prezentaci v televizi, ty končí vesměs na úrovni pokleslé zábavy.

2. Dechová hudba už dávno nemůže nést přídomek lidová, protože tomu neodpovídají ani její postupy tvorby, ani texty a často ani interpreti.

3. Hudba tohoto typu může být dobrou zábavou, pokud se zbaví mnoha klišé, špatných návyků a neustrne na dědictví, kterým prošla v letech sedmdesátých a tyto návyky stále opakuje.

– k bodu 1.

Ještě před deseti, patnácti lety existovaly dechovky v Napajedlech, Otrokovicích, Halenkovicích, Sušicích, Jankovicích, Starém Městě, Modré. Nyní je funkční pouze ve Starém Městě. To je ukázka jednoho malého území. Pokud vznikají někde nové jako třeba Trnkov-janka v Kašavě (tam ale byla dech. hudba i dříve) nebo se některé udržují (Kněžpolanka),

je to díky některým nadšencům, učitelům ZUŠ. To ale není přirozené dědictví výchovy muzikantů na venkově. Kapelnictví byla živnost a měla přirozenou návaznost na venkovské prostředí. Vymřeli i vesničtí kantoři-muzikanti.

- k bodu 2.

Zde by šlo uvést řadu příkladů. Texty novodobé dechovky jsou často velmi problematické, nerespektují základní pravidla. Autoři i vytvořili jakýsi dechovkářský pseudoslang. Tento jazyk není ani lidový ani současný. Lidový text nebyl nikdy napěchován spoustou zdobnělinek typu frajárečka, voděnečka, huménečko. Kýčovitá zdobivost za každých okolností, líbezné tváře, sladké úsměvy, rádoby lahodný zpěv v nejnazdobenějších krojích. Dokonce v naturalistickém prostředí při míchání klobáskové směsi v řeznictví. (televizní přenos)

Ukázkou dalšího z mnoha necitlivých postupů je třeba to, že hudba hraje táhlou, textově vážnou až smutnou lidovou píseň a do mezihry napěchuje rychlou veselou řachandu. Musíme přece ukázat jací jsme majstři. Naprosto proti smyslu písně. Interpreti jsou často velmi zdařilí hráči, absolventi ZUŠ, konzervatoří nebo vysokoškoláci. Technicky a řemeslně jistě na úrovni, ale to nic nemění na tom, že tento postup není dobrý.

- k bodu 3.

Pokud se hudba dechová zbaví těchto nešvarů, může být dobrou zábavou. Tak tomu bývalo a někde stále je. Může to být žánr mající perspektivu. Jinak ji hrozí postupný zánik, protože bude vytlačena jinými vlivy evropskými a světovými. Tak tomu bylo v historii vždy. Zájmové ostrůvky zůstanou, ostatně ani tamburáši, gajdy, heligonky nevyhynuly úplně.

PhDr. Antonín BAŘINKA

Narozen 25. 11. 1939 Valašské Klobouky, okr. Zlín.

Hudebník, pedagog, upravovatel. Po maturitě na gymnáziu ve Val. Kloboukách (1956) vystudoval hudební vědu a výchovu na Filozofické fakultě UP v Olomouci (PhDr. 1986), v letech 1964–1972 byl ředitelem na LŠU ve Val. Kloboukách, 1972–1978 učitelem a 1978–1992 ředitelem LŠU ve Zlíně. V letech 1992–2001 byl zaměstnán ve funkci školního inspektora pro umělecké školy u ČŠI.

Aktivita ve folklorním hnutí: 1952–1964 houslista, kontráš, basis-ta souboru Důbrava ve Val. Kloboukách. Od r. 1967 člen, později (do r. 1976) umělecký vedoucí a primáš CM souboru Vscan. 1976 zakladatel, umělecký vedoucí a primáš muziky Kašava. Pro obě muziky upravil desítky lidových písní, natáčel v Čs. rozhlasu a televizi. Z hudebního folkloru vychází i jeho scénická hudba k řadě televizních pořadů a divadelních her. Od r. 1965 se zaměřuje na výchovu mladých muzikantů v hudebních školách (LŠU, ZUŠ).

LIDOVÉ TRADICE V HUDEBNÍM ŽIVOTĚ VALAŠSKOKLOBOUCKA

Valašské Klobouky jsou malé jihovalašské město v podhůří Bílých Karpat na pomezí Moravy a Slovenska. Jsou přirozeným střediskem okolních obcí. Jejich úloha však byla značně oslabována poddanskou závislostí na vrchnosti z Brumovského hradu. Až v posledních sto padesáti letech význam města vzrostl. Byl to důsledek hospodářského rozvoje, o který se zasloužila výroba sukna a houní. Soukeníci a papučáři začali prosperovat a prosazovali se i ve správě města a kraje. Zároveň se rozvíjel společenský a kulturní život. Přesto byla životní úroveň většiny obyvatel Valašských Klobouk a okolí – převážně zemědělců a pas-tevců – velmi nízká a nijak se nelišila od podmínek, ve kterých žili lidé v dalších horských oblastech východní Moravy.

Představa, že život plný strádání, dřiny a starostí o zajištění holé existence byl nudný a jednotvárný, však neodpovídá skutečnosti. Také tito prostí lidé měli své ideály a toužili po duševně bohatém, smysluplném životě. Estetické citění, umělecké vlohy a nadání v nich probouzely tvůrčí síly a schopnosti a daly vzniknout kultuře nebyvalé šíře a hodnoty. K nejcennějšímu z tohoto odkazu minulosti patří hudební folklor. O zpěvnosti a hudebnosti obyvatel regionu nemusíme spekulovat. Důkazem je dvoudílná sbírka Lidové písně a tance z Valašskokloboucka, vydaná v letech 1955 a 1960. Obsahuje písňový materiál ze starších sbírek Františka Sušila, Františka Bartoše, Jana Nepomuka Poláška či Arnošta Kubeši a především z posledního sběru provedeného kolektivem tehdejšího Státního ústavu pro lidovou píseň v Brně za vedení dr. Karla Vetterla v letech 1949 a 1950. Celkem bylo sebráno na 1600 písní a ve sbírce zveřejněno téměř 400 bez jejich variant. Velkou část tvoří písně k tradičním tancům točivým (točené, staré uherské) a figurálním, které se zpívaly při lidových zábavách za doprovodu hudecké muziky. O jejím charakteru a složení uvádí řadu podrobností Karel Vetterl: „V 16. a 17. století se tančilo při gajdách, ke kterým se později připojovaly housle,

píšťaly a ve 2. polovině 17. století i malý cimbál. Gajdy časem vytlačil plátkový nástroj klarinetového typu. Koncem 19. a začátkem 20. století vymizel také cimbál a k tanci hrávaly malé muziky složené pouze z houslí, basy a někdy i klarinetu." Jediným a zároveň jedinečným záznamem tradiční nástrojové hudby a dokladem hudecké praxe na Valašsku jsou zápisy Hynka Bíma, který v r. 1913 zachytil hru hudeců z Popova – primáše Jiřího Košelky, jeho dvou kontrášů a basisty. Jednalo se o záznam hry k tanci točená. Prim zde hraje melodii s jednoduchými melodickými ozdobami. Pro doprovod je charakteristický tzv. duvaj, což je pravidelné členění na čtyři osminy hrané dvojsmykem s přízvukem na sudých osminách. Lineární vedení hlasů přináší paralelní kvinty s následnou drsnou harmonií. Tuto praxi známe také ze hry slováckých hudeců z Horňácka. To, co muzikanti-sběratelé předvedli, však již v té době patřilo minulosti. Koncem 19. století vstupují na scénu dechové nástroje žestové. Ty se záhy prosadily proti zvukově slabším smyčcům a spolu s dřevěnými nástroji dechovými vytvořily instrumenář pro dechovou hudbu, které se také říkalo turecká nebo plechová. Zároveň existovaly i smíšené soubory složené ze smyčců a dechů. Podle Karla Vetterla měl zmíněný Jiří Košelka v letech 1904–1910 dva soubory – tzv. husalací (smyčcový doplněný flétnou, klarinetem a trubkami) a plechový, složený výhradně z dechových nástrojů.

Autentickým svědectvím o hudebním životě na valašské vesnici koncem 19. a začátkem 20. století jsou rukopisné paměti Václava Hořáka z Bylnice, vynikajícího hudebníka a schopného písmáka. Píše se v nich, že dechová hudba byla v Bylnici založena r. 1885. Počet jejích členů se pohyboval mezi osmi až deseti. Podobné hudby hrály i v okolních obcích – ve Štítně nad Vlárou, v Brumově a v Nedašově. Základní a následný provoz těchto kapel nebyl bezproblémový. Adepty bylo třeba vyškolit ve hře na nástroj a ve znalosti not. Za pomoci učitelů, varhaníků či bývalých vojenských muzikantů se to více či méně dařilo. Kapely postupně zvládaly poměrně široký repertoár, ve kterém kromě komponovaných polek, valčíků, kvapíků či mazurek byly pochody slavnostní či smuteční, ale také kostelní chorály apod. Bylo tak možné vyhovět požadavkům na účinkování od veřejných institucí a spolků světských nebo duchovních až po soukromé osoby a záslužným způsobem obohatit společenský život vesnice.

Na otázku, co zbylo ve vesnickém prostředí z původní lidové hudební kultury nelze dát jednoznačnou odpověď. Dlouho se udržely písně a popěvky spojené s obřady, obyčejí a zvyky. Největší proměnou prošla hra lidových kapel. Hudci prostě nestačili reagovat na změněné podmínky a vyšší společenské nároky. Proměnil se charakter venkovských tanečních zábav, ze kterých se postupně vytrácely tradiční točivé tance. Jen výjimečně si je zatančili starší pamětníci – zpravidla po půlnoci –, a to jen za doprovodu hudecké kapely, byla-li k dispozici. Etnoložka Zdenka Jelínková o tom píše: „Jako se staré písně zaměňovaly za nové a 'stará nota' mizela, tak ustupovaly i točivé tance a na jejich místo přicházely tance nové, jednodušší, opírající se na rozdíl od tanců točivých o jediný nápěv, namnoze instrumentálního původu. Byly to tzv. tance figurální. Zatlačení točivých tanců na Valašsku šlo ruku v ruce s vytlačováním staré lidové hudby hudbou dechovou." Ale ani zahrát starší tance figurální, případně lidové polky a valčíky nebylo pro dechovku jednoduché v případě, že nebyly zapsány v notách. To dokázali jen starší muzikanti. Od mladých se jim však za to ocenění nedostalo. Pro ně se hra zpaměti rovnala „šumařině". Doba a muzikantská praxe se prostě měnily.

Byla tato změna krokem vpřed, či znamenala nenahraditelnou ztrátu hodnot? To, co ještě dnes může být pro mnohé etnology či milovníky lidového umění námětem k nekonečné diskusi, rozřešili tehdejší muzikanti způsobem sobě vlastním. Zcela jednoduše – vzali život tak, jak šel a přizpůsobili se. Naučili se hrát na dechové nástroje, našli uplatnění v nových souborech a horlivě pracovali na zvýšení své profesní zdatnosti. Tímto svým realistickým přístupem respektovali zákonitost společenské spotřeby a zakázky. Ti nejlepší se stali vynikajícími instrumentalisty, zvládli i další odbornosti a postoupili v muzikantské hierarchii hodně vysoko. Byli to zpravidla příslušníci muzikantských rodů, jejichž tradice trvala a trvá po několik generací.

V městském prostředí Valašských Klobouk byly poměry přece jen poněkud odlišné. Také zde proběhla transformace hudeckých kapel na dechové, či jiné soubory, zřejmě však mnohem dříve. Jeden z pamětníků vzpomíná, že v 60. letech byla ve městě hudba dechová i smyčcová. Vedl je místní mlynář a zároveň varhaník Antonín Škoda. Avšak hudebníci prý neměli ani dobré nástroje, ani necvičili. A bez cvičení není umění. K významné změně došlo po r. 1871, kdy byl založen osvětový a vzdělávací spolek Beseda Dobrovský. Hudební kultura, která se tam začala prosazovat, měla kořeny v hudbě umělé, klasické. Zásahu na tom měli dva vynikající muzikanti – hudební pedagog Hypolit Heřmánek a učitel hudební výchovy na měšťanské škole Bedřich Pursch. Byl založen smyčcový orchestr Grumla. Nesmí nás mýlit jeho název odvozený od primitivního lidového nástroje – s folklorem neměl tento soubor nic společného. Na koncertech, pořádaných dvakrát až třikrát ročně, zněly skladby klasické i populární. Orchestr hrál také k tanci a poslechu při plesech, společenských setkáních a večírcích. Na orchestr Grumla později navázaly další soubory podobného obsazení, kterým se říkalo salonní nebo lidově štrajchy. Uplatnily se i v dalších funkcích: hrály při promítání němých filmů, účinkovaly v operetních představeních. Mnozí hudebníci byli členy chrámového orchestru, který, spolu se zpěváky, doplňoval slavnostní církevní obřady, jako byly vánoční bohoslužby apod. U valaško-kloboucké kulturní veřejnosti se takové orchestry těšily velké oblibě. Tato tradice vydržela až do 50. let minulého století.

Na přelomu 19. a 20. století došlo k významnému obohacení veřejného a společenského života. Byla založena tělovýchovná jednota Sokol a o něco později Orel. Jejich hlavní náplní byla sice tělovýchova, ale důležitou funkci měla také kultura, zejména hudební. Především hudba dechová se stala nedílnou součástí veřejných cvičení, výletů a s nimi spojených průvodů. Dechovka sice ve městě existovala již před těmito zmiňovanými událostmi, ale svou kvalitou se vůbec nemohla rovnat smyčcovým orchestrům. Impuls k rozvoji tohoto hudebního žánru vzešel od obou tělovýchovných jednot. V letech po první světové válce vznikla sokolská a o několik let později orelská dechovka. Jejich členům však scházela hudební průprava, znalosti získávali od zkušenějších kolegů, v lepším případě se něco dozvěděli od hudebně zaměřených učitelů obecných a měšťanských škol. I za těchto nepříznivých okolností zvládli mnozí hudebníci praktickou hru způsobem dokazujícím jejich hudebnost, cit pro hudební nástroj a především schopnost dalšího vývoje.

Na tyto muzikanty vsadil iniciativní kapelník sokolské hudby Karel Šerý, když r. 1923 sestavil a secvičil čtyřicetičlennou dechovou hudbu, se kterou o rok později odcestoval do Spojených států amerických. Kloboučanů tam bylo 7, další pocházeli z okolních valašských a vzdálenějších slováckých obcí. O této dechovce se dovidáme z již dříve citovaných rukopisných pamětí Václava Hořáka z Bylnice. Je to svědectví o hudebních schopnostech

valašských a slováckých muzikantů, ale i o jejich obětavosti a cílevědomé snaze dosáhnout vytčených cílů. Tento dechový orchestr zaznamenal řadu významných úspěchů a popularizoval českou hudbu v nevídané světové konkurenci.

Ale ani ve Valašských Kloboukách se vývoj nezastavil. Začátkem třicátých let přišli do obou dechovek – orelské i sokolské – mladí, nadějní muzikanti. Do jejich čela se postavili kapelníci – tu orelskou vedl Cyril Bureš, sokolskou Eduard Marák – kteří dokázali své členy účinně motivovat, vytvořili vhodnou dramaturgii a stanovili reálné cíle. Ovšem jejich dosažení bylo podmíněno tvrdou prací a velkým nasazením obou kolektivů. Ryze amatérské podmínky, ve kterých pracovala např. orelská hudba, jsou doloženy svědectvím pamětníků: „Čtyřiaadvacet hudebníků z Valašských Klobouk i z okolních obcí se pravidelně scházelo ke zkouškám, které se konaly po dvaadvacáté hodině a často trvaly přes půlnoc. Jiný čas byl pro členy, většinou tvrdě pracující zemědělce, nepřijatelný. Hudební nástroje si pořídili na své finanční náklady, za vystoupení nedostávali žádné honoráře.“ Přesto (či snad právě proto) se dostavily úspěchy: Sokolská hudba doprovázela valašskou župu při IX. Vsesokolském sletu v Praze, orelská pak účinkovala v roce 1935 na pražském Celostátním katolickém sjezdu. Po útlumu hudebního života během Protektorátu pokračovaly obě hudby v úspěšné činnosti přesahující rámec města i kraje a zúčastnily se několika prestižních akcí. Poslední z nich byl Vsesokolský slet v roce 1948, na kterém se představila i kloboucká sokolská hudba. Ten se odehrál po Vítězném únoru, jak se eufemisticky říká komunistickému puči. Další vývoj se dal očekávat. Jednoty Sokol a Orel byly zakázány a zdálo se, že skončí i hudební život s nimi spojený.

Nestalo se tak. Řízení kulturního dění se ujaly závodní kluby, osvětové besedy apod. Do amatérských souborů, které byly při nich vytvořeny, se zapojila většina hudebníků. Nová situace přinesla růst kvality. Skončila dvojkolejnost spojená s rivalitou a tříštěním sil, do práce se zapojili bývalí konkurenti, které spojila chuť ke společnému muzicirování. Šťastnou hrou náhod se zřizovatelem kloboucké dechovky, tenkrát už čtyřicetiletý, stalo Výrobní družstvo Lipta z Liptálu, které mělo ve Val. Kloboukách dvě velké provozovny. Účetním tam byl Vladimír Mazáč původem z Příbora, obrovský příznivce dechovky. Sice hudební laik, ale vynikající manažer a organizátor. Ten zajistil prostředky na zakoupení hudebních nástrojů normálního ladění a zároveň pořídil pro soubor nové valašské kroje. Ale nejen to. Využil svých známostí a pozval do Val. Klobouk vynikajícího dirigenta hudby Hradní stráže mjr. Rudolfa Urbance. Během několika společných zkoušek úroveň dechové hudby neuvěřitelně vzrostla. Koncertní turné, které vzápětí následovalo, to jenom potvrdilo. Byli zváni další hostující dirigenti: Jan Fadrhons, Vilém Kyrál, Jindřich Praveček, Karel Vacek a další. Všichni se zasloužili nejen o popularizaci kloboucké dechovky, ale i o další růst její umělecké úrovně. Po roce 1960 došlo k další významné události. Dechová hudba získala nového zřizovatele – místní Závodní klub i nový název – Valaška. K trvalejší spolupráci – nejdříve ve funkci poradce, pak uměleckého vedoucího – byl získán Tomáš Hančl – redaktor čs. rozhlasu v Ostravě. Toho pak vystřídal další znamenitý ostravský hudebník – Karel Bria. Došlo také ke zkvalitnění hráčského kádru, který posílila řada absolventů konzervatoří a výborných hudebních amatérů. Toto období můžeme bez nadsázky nazvat zlatým věkem kloboucké dechovky. Zdobila je řada úspěchů doma i v zahraničí. Za všechny lze uvést první místo na mezinárodním festivalu pochodové hudby v Belgii v r. 1971, dvojnásobnou účast

na Kmochově Kolíně, cenu diváka na soutěži velkých dechových orchestrů v Ostravě r. 1975 a mnoho dalších. Avšak i toto úspěšné období v r. 1980 skončilo. Změnila se doba, stále větší oblibě se začaly těšit malé dechovky. Stejně tomu bylo ve Val. Kloboukách. Uměleckým vedoucím malé dechovky, se stejným názvem Valaška, se stal Václav Maňas, dlouholetý učitel místní hudební školy, a dovedl ji mezi nejlepší na Moravě.

V závěrečné části tohoto pojednání se vracím znovu k hudebnímu folkloru, kterým jsem začal. Tedy abych byl přesný – nikoliv k folkloru, ale folklorismu, což je výraz pro hudbu inspirovanou folklorem. Ten pravý, původní, jak bylo předesláno, totiž vymizel začátkem minulého století a ve Val. Kloboukách ještě mnohem dříve. Potřeba oživit lidové tradice se dostavila po roce 1945 a v letech padesátých pokračovala masovým folklorním hnutím. Jejím průběh na Valaško-Kloboucku si zaslouží zvláštní pozornost. Zásahu na tom mají především dvě vynikající osobnosti. První z nich je Milan Švrčina, který je vlastně průkopníkem valašské lidové muziky. Již při studiích na učitelském ústavu ve Valašském Meziříčí v letech 1945–1947 sestavil první cimbálkovku, ve které se objevila jména, která se později stala pojmem: Vladimír Meloun, Jaroslav Jurášek, ale i Antonín Tučapský, který proslul také na poli vážné hudby (dnes působí jako profesor na Královské hudební akademii v Londýně). Roku 1947 nastoupil Švrčina jako učitel národní školy ve Val. Kloboukách. Zde založil dětský národopisný soubor a v téměř roce inicioval vznik Valašského krúžku dospělých. Primášem jeho kapely byl mladý učitel z Nedašova František Dobrovolný, pozdější významný člen BROLNu. Milan Švrčina vynikl jako cimbalista, byl schopným houslistou a upravovatelem, ale především výtečným vedoucím a organizátorem, který dokázal strhnout a zapálit. Někdy přišel s písněmi, které nikdo neznal. Až později se ukázalo, že jejich autorem byl on sám. Za všechny jmenujme alespoň písně V hoře pěkná jedlica a V tom klobouckém háji, známé z podání Jarmily Šulákové.

Roku 1949 odešel Švrčina na vojnu do AUS VN a na jeho místo nastoupil další významný protagonista Horymír Sušil. Ten zaujal ve Valašském krúžku nezastupitelné postavení především jako vynikající cimbalista, vedoucí muziky a upravovatel folklorního materiálu. Byl i osobitým zpěvákem a schopným tanečníkem. Do jeho muziky přišla řada nových členů, dobrých muzikantů schopných hrát i náročnější hudební úpravy. Celý soubor, který si dal název Dúbrava úspěšně vystupoval ve Strážnici, Rožnově p. R. i na jiných místech a zařadil se mezi přední valašské soubory. Začal soustavně spolupracovat s ostravským rozhlasem. Velkým úspěchem první poloviny padesátých let byla činnost originální pišťalkové muziky. Jejích 10 členů hrálo na zobcové flétny. Z nich pouze dvě, sólistické, byly komerčně dostupné. Ty ostatní byly rukodělně vyrobeny z novodurových trubek běžně užívaných instalatéry. V celostátní soutěži LUT v Praze r. 1955 získala tato muzika stříbrnou medaili. Úspěchy znamenala i cimbálová muzika Dúbrava – vítěz strážnické soutěže v kategorii malých muzik r. 1959 a nositel druhé ceny v celostátní rozhlasové soutěži. Odchodem Horymíra Sušila do Uh. Brodu začátkem 60. let skončila tato velmi úspěšná etapa souboru Dúbrava. Nebyl to však konec klobouckého folkloru. Ke slovu se dostali mladí pokračovatelé Švrčiny a Sušila. Byla to např. cimbálová muzika LŠU Dúbravěnka, která v r. 1969 reprezentovala naše lidové umění na festivalu v Íránu.

V několika úryvcích jsem se snažil nastínit úlohu hudby různých žánrů v životě prostých lidí v zapadlém a do jisté míry izolovaném koutu Valaška. Chtěl jsem poukázat na to, že

na úspěších, které se po dlouholeté, mnohdy velmi klopotné a usilovné práci dostavily, se většinou podíleli rodáci z města a okolních vesnic. Nechybělo jim potřebné hudební nadání ani píle nutná k jeho rozvíjení. U mnohých byly hudební vlohy součástí rodové tradice a objevovaly se dokonce v průběhu několika generací. Místní hudební život však obohatili i ti, kteří do města přišli za svým povoláním či zaměstnáním. Poděkování patří i profesionálním umělcům, kteří, hlavně ve druhé polovině 20. století, hostovali u klobouckých souborů a významně ovlivnili jejich uměleckou úroveň.

Ti všichni se podíleli na vytvoření hudební tradice, která měla ve Valašských Kloboukách a jeho okolí zásadní vliv na kulturní a společenský život a do značné míry ovlivnila vývoj a výchovu mladé generace.

RNDr. Jiří PLOCEK

publicista a hudební redaktor Českého rozhlasu Brno

Jiří Plocek se narodil roku 1961 v Brně. Vystudoval na brněnské univerzitě biochemii a pracoval několik let ve výzkumu – průmyslovém i akademickém. Současně se však věnoval hudbě a tato záliba se mu později stala profesí.

V roce 1993 založil hudební vydavatelství GNOSIS BRNO a od roku 1995 do roku 2004 pravidelně vydával nekomerčně orientované tituly mapující současné tvůrčí počiny, klasickou komorní hudbu a především lidovou hudbu na Moravě. V posledně jmenované oblasti vytvořil kolekci titulů, které reprezentují jak současnou, tak i historickou tvář moravské regionální hudby. Nejprestižnějším titulem byly Nejstarší nahrávky moravského a slovenského lidového zpěvu z let 1909-1912 (vydáno 1998), které na fonografické válečky natočil Leoš Janáček se svými spolupracovníky. Za tento titul dostal Jiří Plocek několik ocenění. Celkový obraz moravského hudebního folkloru pak poskytuje titul Proměny v čase – a to jak historický průřez, tak ukázky současné regionální produkci.

Za svou vydavatelskou činnost dostal Jiří Plocek Cenu národopisné společnosti. V roce 2003 vydal v nakladatelství TORST knihu Hudba středovýchodní Evropy.

Od roku 2006 pracuje v Českém rozhlasu v Brně. Je dramaturgem Brněnského rozhlasového orchestru lidových nástrojů, redaktorem menšinových žánrů a folkloru a v poslední době se stále více orientuje na práci v hudební redakci. Kromě toho publikuje a podílí se na rozvoji družstevního vydavatelského projektu Kulturní noviny.

LIDOVÁ HUDBA STŘEDOVÝCHODNÍ EVROPY

Následující text je věnován lidové hudbě, která je předchůdcem hudby dechové a na niž hudba dechová mnohdy přímo navazuje a může se jí znovu a znovu inspirovat.

1. Vymezení oblasti

Středovýchodní Evropa představuje neobyčejně pestrý a svérázný region. Pro naše účely uvažujeme tu část, která se rozkládá od západních částí (Čechy) po východní (Podkarpatská Rus) a od severu (Polsko) po jižní (Rumunsko). Na rozdíl od částí Evropy, kde dominují velké národy, je zde na malém prostoru přítomno několik národů rozličného původu, s rozličnými kulturami. Vedle Slovanů zde máme Maďary s jejich asijským původem, Rumuny s jejich návazností na latinský svět říše římské. Do toho všeho se vklíní germánská etnika – nejen Rakušané, ale i německé menšiny přítomné třeba v rumunském Sedmihradsku. A nemůžeme pominout i německé menšiny v českých zemích a Polsku, které po staletí spoluutvářely kulturu těchto zemí. K tomu všemu musíme připočíst nepřehlédnutelnou kulturní roli později přišedších a po Evropě rozptýlených etnik – Židů a Romů, která měla výrazný vliv především na hudbu domácích národů. Na malém prostoru tedy najdeme výrazné odlišnosti – jaký je rozdíl třeba mezi lidovou hudbou z Čech a východním Slovenskem

nebo Maďarskem nebo rumunskou Transylvánií? To jsou odlišné světy, a přitom vzdáleny pouze stovky kilometrů.

2. Morava a její specifická role - most mezi evropským Západem a Východem

V kontextu středovýchodní Evropy hraje Morava zcela specifickou a klíčovou roli. Je mostem, nebo svorníkem mezi evropským Západem a Východem. Je hranicí, bodem zlomu. Zde je možno vnímat v oblasti hudební dramatickou změnu. Poslechněme si jaký je rozdíl třeba mezi lidovou písní ze západomoravského Horácka a východomoravského Horňácka. Liší se mnohdy vším - v používaných stupnicích, harmoniích i metrorytmičké struktuře.

3. Karpatský oblouk - spona a současně tepna středovýchodní Evropy

Mízu Karpatského oblouku tvoří valaši, pastýři. Jejich národnost je předmětem dohadů, protože po Karpatech se před staletími stěhovaly národy z Turky drancovaného Balkánu, k nimž se připojovali různí živlové ukrajinští, polští a další, aby nakonec vytvořili svéráznou karpatskou kulturu. Tu spojuje pastýřský, salašnický způsob života a jeho terminologie, jejíž společné prvky můžeme stopovat od Rumunska po moravské Valašsko. Slova jako salaš, grůň, kyčera, bryndza, stejně jako předměty denní potřeby a hudební nástroje - například různé pastýřské píšťalky - spojují karpatské oblasti od jižní rumunské Munténie přes podkarpatskou Rus, slovensko-polské Bieščady, Tatry a Kysuce až po moravské Valašsko.

4. Povšechný pohled na instrumentář tradiční venkovské hudby a jeho vývoj

Dechové nástroje, myslím tím takzvané „plechy“, patří k nejmladší vrstvě lidové hudební tradice. Nejdříve tu byly různé perkusivní nástroje, jednoduché píšťaly - hranové bezdírkové (koncovka) či vicedírkové - trojdírkové, šestidírkové atd., dále gajdy neboli dudy, klarinet a pak smyčce, které tvoří základ takzvané hudecké muziky. K tomu je nutno připočíst i klarinet, citeru (kobzu) a cimbál. Taktéž důležitou roli od 19. století sehrál akordeon, či jeho varianta, heligónka. Dechová hudba přišla poté (její původ je ve vojenských kapelách rakousko-uherské monarchie a v tureckých vojenských kapelách), byla hlasitá, výhodná pro tanec, ale na druhou stranu stírala regionální zvláštnosti. Je to hudba s univerzalizujícím a ryze zábavním charakterem, který ji posouvá k podbíživosti a uniformitě. Té se dá bránit svérázným autorským myšlením a inspirací z lokálních hudebních tradic, jak to vynikajícím způsobem uplatňují dechové hudby z balkánských oblastí - rumunské a srbské především.

5. Závěr

Závěrečné hudební ukázky naznačí, jaké jsou výrazné rysy především staré karpatské hudby (z Rumunska, Bukoviny, Maďarska) za použití perkusivních nástrojů, píšťalek, dud, cimbálku a smyčců.

Petr STRÍŠKA

Narozen 18. 5. 1948 v Libici nad Cidlinou,
dirigent, aranžér, skladatel, hudební pedagog, abs. Vojenské hudební
školy VN (později Vojenská konzervatoř, – klarinet, violoncello), Státní
konzervatoře Praha (dirigování – prof. František Vajnar, Bohuslav Čížek),
působil jako vojenský dirigent u divizní hudby v Prešově (do r. 1975),
a u Posádkové hudby Praha (do r. 1992).

15 let umělecký poradce Velkého dechového orchestru Labín ve Sta-
ré Boleslavi, kapelník Městské hudby v Kolíně (od r. 1998), po té Har-
monie 1872 Kolín (od r. 2003 dosud), pedagog ZŠ v Praze 9 a Gymnázia Univerzity Karlovy v Praze
– Horních Počernicích, od r. 2004 pedagog ZUŠ Chrudim (flétny, klarinet, saxofon, el. klávesy).
více viz www.harmonie1872.cz/dirigent

HISTORIE VOJENSKÝCH DECHOVÝCH HUDEB A JEJICH VLIV NA VESNICKOU DECHOVOU HUDBU

Fenomén vojenských hudeb je ve světové historii vojenství tak rozsáhlým pojmem, že jej nelze ani ve stručné podobě v krátkém časovém prostoru, stanoveném pro dnešní se-
minář, pojmut. Totéž lze konstatovat i pro blíže specifikované prostředí, prostor středo-
evropský, kde se nacházejí Česká i Slovenská republika, po sedm desetiletí žijící v jednom
společném státě.

Již v úvodu řešení této problematiky je nutné konstatovat, že pro vojenské historiky
byla existence a vnitřní život vojenských hudeb na okraji jejich badatelského zájmu. Zjevně
z toho důvodu, že nikdy nezasahovaly do přímých bojových činností, a pokud měli v těchto
směrech zadány nějaké úkoly, byly to původně činnosti sběračů raněných či jejich pomoc-
ných ošetřovatelů, ve druhé polovině dvacátého století potom jako regulovčící pohybu
vojenských kolon. Takže z těchto hledisek bere historie vojenství vojenskou hudbu zpravidla
jen jako určitý vnější atribut jakéhosi lesku vojenských parád či zvukový doprovod vojen-
ských ceremoniálů. Na druhou stranu, pro hudební vědce a historiky je vojenská hudba
příliš úzce užitkový subjekt a za zmínku jim zpravidla stojí pouze v případech, kdy svým,
zejména koncertním výkonem, vybočí z rámce běžných, s hudbou spjatých vojenských
činností.

Na tomto místě bych tedy rád uvedl několik příkladů specifikovanějších pojednání
o existenci a činnostech vojenských hudeb. Jednou z prvních ucelenějších prací o vojenské
hudbě byla studijní pomůcka „*Vojenská hudba-stručné dějiny*“, kterou v roce 1956 pro
potřeby inspektorátu vojenských hudeb ministerstva obrany Čs. armády zpracoval Dr. Ro-
bert Šálek, vojenský dirigent, absolvent olomoucké univerzity. V roce 1983 zpracoval pro
Český hudební fond publikaci s názvem „*Vojenské dechové orchestry po roce 1945*“ Dr.
Oleg Podgorný. Nutno podotknout, že tyto práce existovaly pouze v rukopisech a byly šir-
šímu okruhu zájemců v podstatě nedostupné, tak jako několik drobnějších prací, vzniklých

na základě určitého fandovského nadšení či jako součást diplomových prací na civilních školách studujících vojenských muzikantů a dirigentů ve druhé polovině dvacátého století. Jednu z kapitol věnuje vojenským hudebám Dr. Jan Kapusta ve své publikaci *„Dechové kapely, pochod a František Kmoch“* z roku 1974, stručně se historii vojenských hudeb věnuje i Milan Hodík v publikaci Miroslava Holého a Oldřicha Koudelky, která má název *„Svět tleská ústřední hudebě“*. Z posledních let potom stojí za zmínku publikace *„Vojenské fanfáry nad Vltavou“* autorů Jiřího Bílka, Milana Hodíka a Bohumila Peška z roku 2008, kterou jako neprodejnou publikaci vydalo Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, a zejména mimořádně hodnotné dílo Etnologického ústavu Akademie věd České republiky z roku 2007, které nese název *„Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí“*. Editorka publikace, paní Jitka Bajgarová, zde soustředila na téměř pěti stech stranách příspěvky tří desítek renomovaných badatelů z České republiky, Slovenska, Ukrajiny, Rakouska a Německa, které se zabývají jednotlivými dílčími problémy působení vojenských hudeb ve středoevropském regionu. Tuto publikaci považuji za tak mimořádný počín, hodný pozornosti všech vás, kteří se o problematiku historie vojenských hudeb zajímáte, že jsem si dovolil použít citaci editorky této publikace, paní Jitky Bajgarové, z předmluvy k jejímu vydání: *„...vydání knihy bylo vedeno snahou zachytit alespoň částečně vývoj fenoménu vojenské hudby, který je charakteristický a mimořádně významný pro českou a středoevropskou hudební kulturu zejména v 19. a 20. století a který pomalu nenávratně mizí. Přestože sama armáda, vojenské umění a válečná technika jsou dlouhodobě předmětem značného zájmu historiků i širší veřejnosti, vojenská hudba a její význam jak pro brannou moc a státní reprezentaci, tak pro kulturní a společenské dění, zůstávaly dosud spíše na okraji zájmu. Přitom v uplynulých dvou i více staletích nebylo člověka, který by vojenskou hudbu neslyšel a nebyl jí nějak ovlivněn. Vojenská hudba byla součástí každodenního života, vojenské kapely přinášely do měst i na venkov hudbu, která by se tam často jinak nedostala, spolupracovaly s místními kulturními i tělocvičnými spolky, podílely se na církevních slavnostech, mírnily národnostní napětí. Vzdělání vojenští hudebníci působili jako učitelé hudby i organizátoři hudebního života, vojenská hudba byla zdrojem inspirace pro lidové hudebníky a sama jimi byla inspirována. Čeští vojenští kapelníci nejen udávali tón v hudebních tělesech rakouské, rakousko-uherské a později československé armády, ale přinášeli svou tvorbu, hudebnost a nástrojové mistrovství i do armád mnoha dalších evropských i mimoevropských států.“*

Máme-li se tedy věnovat problematice vlivu vojenských hudeb na působení vesnických dechových kapel, musíme již v počátku, na základě podrobné znalosti i výše uvedených publikací konstatovat, že se tomuto fenoménu dosud žádný historik, ani hudební vědec, podrobněji a cílevědoměji nevěnoval. Snad proto, že ve všech pojednáních, kde jsou hodnoceny individuální přístupy osob a osobností, působících ve vojenských hudebách středoevropského prostředí, je patrné, že příslovečné a dosud možná i mimo rámec evropského kontinentu uznávané hudební nadání českého národa, přispívalo k vysoké umělecké úrovni vojenských orchestrů právě působením českých hudebníků, ale i dirigentů a kapelníků. A to i mimo hranice českého regionu v dobách rakousko-uherské monarchie. V souvislosti s těmito tezemi vyvstává otázka, zda je možné nějakým způsobem definovat, z jakého prostředí přichází do uniformy mladý člověk – hudebník, tedy zda ve větší míře z venkovského, či naopak městského. Za další, jakou míru základního hudebního vzdělání a praxe dosa-
vadní prostředí, ve kterém mladý člověk – hudebník žil, tedy venkovské, či naopak městské,

mu bylo schopno poskytnout. To jsou základní témata. Jako třetí, možná vedlejší, bychom mohli doplnit zkoumání toho, jaké možnosti pasivního vnímání hudebního umění mladému člověku – hudebníkovi mohl poskytnout venkov, či naopak město. Abychom mohli nalézt odpověď na tato témata, za předpokladu, že se již nikdy nepodaří nahlédnout do osobních karet, či seznamů hudebníků, působících ve vojenských hudbách, které by nám daly odpověď na jejich původ, pokusme se nalézt východisko stručným zrekapitulováním hudební historie a následně vzniku a působnosti vojenských hudeb ve středoevropském regionu.

Z historických pramenů je známo, že Slované, kteří přišli na území naší dnešní vlasti, používali již hudební nástroje. Vedle zvířecích rohů, používaných k různým signálním účelům, to byly píšťaly, frčáky, bubínky i gusle, na které se hrálo drnkáním. Po přijetí křesťanství, které přineslo gregoriánský chorál, tedy jednohlasý, liturgický zpěv (6. stol. n. l.), zaznamenává až počátek druhého tisíciletí používání hudebních nástrojů k nejrůznějším účelům, včetně působení ve vojenských seskupeních. Důležitou součástí vytváření základů vojenské hudby však byly válečné zpěvy, trubači a bubeníci se u vojska vyskytují jen jako jednotlivci. Pozdější působení tzv. minnesängřů na našem území potom přináší uplatnění hudebních nástrojů i jako doprovodného elementu pěveckého projevu. Ve vojenském prostředí zůstává použití hudebních nástrojů pouze k účelům vedení jednotky píšťcem a bubeníkem a předávání signálů trubačem. Až ve druhé polovině 17. století dochází k určité systematizaci vojenských hudeb na našem území, a to jednak na základě vzoru francouzské a ruské armády, jednak určitým vlivem tureckých, tzv. janičářských hudeb, s kterými se střední Evropa seznámila za tureckých válek a především při obléhání Vídně v roce 1683. Celé následující 18. století však vojenské hudby tvoří nevelká seskupení hudebníků, většinou nepřesahující počet 10. Teprve počátek století devatenáctého přináší významnou a výraznou změnu v možnostech uplatnění vojenských hudeb a s tím i související rozšíření počtu hudebníků ve vojenských hudebních tělesech. Této skutečnosti daly impuls zejména napoleonské války. Zprostředkovaly totiž možnost poznání různých druhů nástrojů v jednotlivých armádách, nástrojové a personální obsazení i interpretační úroveň a repertoárovou rozličnost vojenských hudeb. Zásadním významem byl vynález strojiva a ventilů na žesťových nástrojích, který přivodil naprostý obrat ve vývoji vojenských hudeb i u nás. Nastává nebývale rychlý rozmach výroby žesťových nástrojů v Praze, Brně, Terezíně, Kraslicích a zejména v Hradci Králové, kdy nástroje firmy Václava Františka Červeného brzy pronikají do celého světa. Díky těmto skutečnostem byl vytvořen typ hudebního tělesa, který je schopný již obsáhnout nejen tradiční, vojensko-účelový repertoár, ale i skladby tanečního a koncertního charakteru. Zrodila se vojenská hudba s dřevěnými, žesťovými a bicími nástroji. A vojenské hudby jsou důsledněji vnímány i při strukturování vojenských řádů a nařízení. Armáda vzala hudbu plně na vědomí, hudebníky uznala za vojenskou odbornost a zařadila je do organizační struktury. V roce 1822 bylo například vydáno ustanovení o plukovních hudbách, které stanovilo počet příslušníků vojenské hudby na 34 mužů, stanovilo možnost přijímání hudebních elévů – chlapců starších patnácti let, a zavedlo jednotné oblečení vojenských hudebníků. Od roku 1830 mají vojenské hudby rakousko-uherské monarchie také symfonické obsazení, tedy i se smyčcovými nástroji. Uváděním náročnějších symfonických skladeb prokazovaly svou uměleckou vyspělost a šířily kulturní hodnoty i do menších posádkových měst. Symfonický orchestr hrál i na plesích, dechový orchestr potom na běžných zábavách a shromážděních. Pouze dechové nástroje obstarávaly podle císařského výnosu

z roku 1835 všechny služební produkce, v tomto obsazení hrály i na veřejných prostranstvích. V případech, kdy se jednalo o koncertní produkci pod širým nebem, mělo publikum vždy přístup zdarma. Případné výtěžky měly být potom jednou třetinou odevzdávány do plukovní pokladny a používány na nákup hudebních nástrojů. Pro vývoj vojenské hudby v tomto období mělo nemalý význam i to, že nebyla nikdy svázána předpisy stanovujícími umělecká hlediska či bližší specifikací nástrojového obsazení. Vojenští kapelníci měli volnost v přípravě repertoáru a měli prostor pro vynalézavost a určitým způsobem i tvůrčí aktivity – instrumentační i kompoziční. V roce 1851 zpracoval nově jmenovaný armádní kapelník, rodák z Aše, Andreas Leonhardt (1800-1866) novou systematizaci vojenských hudeb rakousko-uherské armády, kde stanovil počet hudebníků na 48, hudebníky potom dělí na vojáky z povolání a vojáky základní služby. Tento rok je i dalším významným mezníkem: svou existenci zahajuje v Praze *„Jednota ku zvelebení a zdokonalení vojenské hudby“*, která má za jeden z cílů pořádání pravidelných veřejných koncertů (zpravidla na Žofíně), ale i poskytování možnosti vzdělávání kapelníků a hudebníků v instrumentaci a zacházení s hudebními nástroji. V jejím rámci vznikla v roce 1856 i první vojenská hudební škola, která zde působila až do roku 1895. V těchto letech byly vojenské hudby neodmyslitelnou součástí všech vyspělých armád. Rakousko-uherská měla v roce 1860 již 164 plukovních hudeb, v kterých působilo na pět tisíc hudebníků. Vojenské orchestry se staly fenoménem sloužícím nejen armádě, ale stále výrazněji se podílely na společenském a kulturním životě tehdejší společnosti. Vysoká umělecká úroveň vojenských hudeb a častá vystupování na veřejnosti zvyšovala jejich popularitu. Bez nich si obyvatelstvo jejich dislokací brzy neumělo představit žádnou slavnost, zábavu, koncert, nebo posezení v parcích či pivovarských zahradách. Národnostní složení rakousko-uherských vojenských hudeb, kdy velká část hudebníků pocházela z českých zemí, potvrzovalo pravdivost rčení, že *„Čechy jsou konzervatoří Evropy“*, či *„Co Čech, to muzikant“*. Hudebníci z českých zemí byli zváni i do zahraničí, aby pomáhali při rozvoji vojenských hudeb. Ve druhé polovině 19. století tak působí nejen po celé Evropě, včetně Ruska, ale také například v Turecku, Egyptě, ba i v USA či Mexiku. Jeden z významných hudebních kritiků této doby, profesor Eduard Hanslick (11. 9. 1825 Praha – 6. 8. 1904 Baden – severní Rakousko) se k této problematice vyjádřil: *„Dvě okolnosti zajišťují naší vojenské hudbě už předem dvě velké výhody: první spočívá v národnostním složení monarchie, druhá v rakouských vojenských řádech. Slované, zvláště Češi, jsou rozenými hudebníky a pro každý orchestr jsou nedocenitelní... V Čechách bychom ostatně sotva našli nějakého venkovského synka bez určité hudební zručnosti nebo bez základních znalostí...“*.

I v tomto citátu bychom mohli vypožorovat odpověď na naši první otázku: především český a moravský venkov, oplývající nesmírným hudebním bohatstvím a lidovou kulturní tradicí, vysílá do armády hudebníky vychované v tradiční kultuře, vybavené dovednostmi zde získanými. I v případě, že mladý hudebník nemohl získat institucionální hudební vzdělání, díky své přirozené hudebnosti a nadání velice rychle vstřebává nový – služební, taneční i koncertní repertoár a rozvíjí své interpretační schopnosti. A poté, kdy se vrací zpět do prostředí tradiční kultury, předává jí nové podněty a zkušenosti, stává se vzorem pro mladé, ale často i učitelem, propagátorem a organizátorem hudebních aktivit. Vojenští vysloužilci v místech svého občanského působení zakládají dechové kapely, nebo se stávají členy již existujících hudeb. Nutno podotknout, že do civilních kapel přinášejí i zvyklosti vojenského

hudebního prostředí, podle nich pak organizují a řídí jejich život a ovlivňují i jejich repertoár. Na tomto místě je ale potřeba uvést, že se to týká nejen prostředí venkovského, ale i městského. A je zde potom i jedna z odpovědí na příčiny obrovského rozmachu civilních dechových orchestrů ve druhé polovině 19. století a to zejména po přijetí spolkového zákona z 15.11.1867, kdy vzniká velké množství kapel spolkových (např. sokolských, hasičských, veteránských), ale i městských, koncesovaných, hornických, ostrostřeleckých a podobně. A hudby vojenské? S různými obměnami jich bylo až do vypuknutí I. světové války na sto padesát a nebylo tajemstvím, že převážná většina hudebníků byla českého původu.

Po vzniku Československé republiky procházela armáda, včetně hudeb, postupnými reorganizačními změnami. Až v roce 1920 bylo ustanoveno celkem 48 plukovních hudeb, každá se 44 hudebníky. Do funkcí kapelníků byli jmenováni nejen zkušení, většinou od elévských let sloužící hudebníci, ale mnohdy i obratní a proslulí aranžéři a komponisté. Rád bych připomenul jen několik jmen: František Zita, Stanislav Žitný, Rudolf Obruča, Josef Horák, Alois Mach, Jaroslav Labský, Bohumil Vejvoda, Josef Potužník, Jan Uhlíř, Václav Thier, Rudolf Piskáček, Josef Hančl. Na návrh inspektora vojenských hudeb Václava Voskovce (otec později slavného herce Jiřího) byla v roce 1923 v Praze zřízena Vojenská hudební škola, jejímž prvním velitelem se stal Prokop Oberthor. Studium zde bylo dvouleté a do roku 1939 jí prošlo na 1600 mladých vojenských hudebníků. Jistě nemusím dodávat, že s největší pravděpodobností se opět jednalo především o venkovské chlapce. Vojenské hudby byly v roce 1933 doplněny čtyřmi hudbami horských pluků, úsporná opatření v armádě však vedla k tomu, že se postupně snižovaly jejich početní stavy: u posádek ve větších městech na 42 hudebníků s kapelníkem-důstojníkem, v menších posádkách potom na 30 hudebníků s dirigentem-rotmistrem.

Po ukončení II. světové války začaly být spolu s armádou obnovovány i vojenské hudby. Počátkem roku 1946 obnovila výuku Vojenská hudební škola pod vedením Jindřicha Pravečka, která v roce 1950 rozšířila studium na tři roky a v roce 1960 se stává čtyřletou střední odbornou školou s maturitou. Armádní hudebníky vychovávala až do června roku 2008, dne 31. srpna 2008 byla zrušena. Rozkazem ministra národní obrany byla dnem 1. prosince 1950 ustanovena Ústřední hudba Československé armády. Jejím prvním velitelem se stal Jindřich Praveček. Ostatní vojenské hudby procházely různými reorganizacemi a redislokacemi. Původně hlavně divizní, v padesátých letech potom téměř nepoužitelné plukovní tzv. devatenáctky, a po té opět hudby divizní (stavy 34 hudebníků) a posádkové (stavy 42 hudebníků). Doplněvány byly hlavně absolventy Vojenské hudební školy (později Vojenská konzervatoř) na pozice vojáků z povolání, a absolventy státních konzervatoří a LŠU (později ZUŠ), na tabulková místa vojáků základní služby. Zde je již na první pohled patrné, že se hudební vzdělanost přesouvá ve větší míře do měst, kde převážně působí LŠU (ZUŠ) nebo konzervatoře. I když městské školy navštěvuje i mládež z okolních obcí, přece jen se lidová hudebnost od padesátých let z venkova plíživými kroky postupně vytrácí (kromě jižní Moravy). Vznik LŠU potom vedl k nedůslednosti a zanedbávání hudební výchovy na základních školách, bohužel opět včetně i těch venkovských.

Vojenské hudby v posledních desetiletích dvacátého století dále plní povinnosti, vyplývající z řádů a ustanovení pro vojenskou hudební službu (slavnostní nástupy, přísahy, přehlídky, čepobití, vojenská cvičení, pietní akty a podobně), a možná ve větší a širší míře než v předchozích epochách i požadavky mimo rámec armády (oslav y státních svátků, ma-

nifestace, mítinky, volby, průvody, sportovní akce atd.). Vojenští hudebníci se však více než dosud uplatňují i v jiných orchestrálních seskupeních (malé dechovky, instrumentální skupiny a taneční orchestry, různá komorní seskupení apod.), jde o hudební aktivity, se kterými se ve větší míře prezentují nejen v rámci vojenských útvarů, ale opět i u široké veřejnosti. Z vlastní zkušenosti vím, že zejména vojáci základní služby, působící u hudeb dva roky (v devadesátých letech, až do zrušení vojenské základní služby jeden rok), se těmto aktivitám věnovali hlavně ve svém volném čase, a uplatňovali zde zájmy, které praktikovali před příchodem do armády a zdokonalené je potom jistě uplatňovali a uplatňují i v následném životě civilním. Nebylo zřídka, že se vojenští hudebníci – vojáci z povolání i základní služby, zapojovali do činností civilních hudebních skupin, kapel a orchestrů, včetně symfonických a divadelních, v místech svých posádek i mimo ně.

Toto vše ale uvádím již v minulém čase. Po roce 1989 byla postupně zrušena vojenská základní služba, jak jsem již uvedl Vojenská konzervatoř, a dosud trvající reorganizace naší armády přivodila i zrušení většiny vojenských hudeb. Z 25 vojenských orchestrů v roce 1990 zůstaly k dnešnímu dni dva, v Praze a Olomouci. Neznám jejich vytižení, zažil jsem však, že na vojenském pohřbu příslušníka Svobodovy armády hrálo státní hymnu pět vojenských hudebníků!

Působení vojenských hudebníků, včetně dirigentů, kteří odešli v uplynulém dvacetiletí od vojenských hudeb, zejména těch vzdělaných a umělecky vyspělých, je v prostředí hudebních škol a zájmových orchestrů téměř nulové. Nemají zájem hrát z lásky k hudbě, bez honorářů, nebo o ně není zájem ze stran vedení škol, či orchestrů? Nechtějí pomoci pozvednout naše upadající, byť smysluplné, ve vyspělém světě uznávané a podporované hudební aktivity, nebo o ně není zájem? Není o ně zájem, že pro ně není místo, nebo má někdo, nedej bože strach, že o místo přijde? To jsou otázky velice závažné a alarmující.

Alarmující i proto, že jsem se setkal s názorem, že patříme v Evropě k hudebně nejnevzdělanějším národům. Že jsem se setkal s konstatováním, že naše dechové orchestry v Evropě již téměř nic neznamenaají (to samozřejmě neplatí o našich malých kapelách, ty naopak získávají evropské tituly a závidí nám je celý svět!). Alarmující i proto, že z více jak 400 základních uměleckých škol má orchestry jen necelá pětina, a v čele těch, které na školách působí, stojí v převážné míře dirigenti sice aktivní a obětaví, ale bez dirigentského vzdělání, že orchestry mimo školy, které mají vlastní právní subjektivitu, tedy vykazují spolkovou činnost, bychom mohli spočítat na prstech rukou! Alarmující i proto, že se u nás nekomponuje a následně nevydává koncertní literatura pro dechové orchestry ne proto, že to u nás nikdo neumí, jak se snaží někteří rádoby odborníci tvrdit, ale proto, že není pro koho psát a vydávat! Alarmující i proto, že se celá naše kultura, ale i vzdělávání, stále více boří do jakéhosi marasmu, a na obzoru není síly, která by ten morální a duševní propad zastavila! Alarmující i proto, že je naší mládeži, jedno či na venkově, nebo ve městech, předkládána bezostyšně kultura pokleslá, nehodnotná, primitivní a její zájmy jsou v tomto směru jen pasivní, konzumní, zjevně bez schopnosti rozeznat co je hodnotné a co nikoliv! Není to tím, že se opravdu stáváme národem hudebně, a tedy i eticky nevzdělaným, bezduchým?

...To vše jsou otázky velice závažné! A alarmující!

MgArt. Jozef BALÁŽ

Narodený 29. mája 1968.

Vzdelanie:

1982 – Základná škola Lazany.

1988 – Konzervatórium Žilina – hra na klarinete.

2009 – Akadémia umení Banská Bystrica – kompozícia.

1988–1990 – Zákl. voj. služba - Posádková hudba Trenčín.

Zamestnanie:

Od roku 1990 – Základná umelecká škola Bojnice – učiteľ.

Od roku 1996 – zástupca riaditeľa ZUŠ Bojnice.

Od roku 2000 – riaditeľ ZUŠ Bojnice.

Od roku 1991 kapelník dychovej hudby Maguranka.

Od roku 1999 dirigent a vedúci detských dychových orchestrov Maguranka Junior a Maguranček.

Od roku 1996 Krajský predseda Združenia dychových hudieb Slovenska pre Trenčiansky kraj, člen predstavstva ZDHS.

Od roku 2002 poslanec obecného zastupiteľstva v Kaniaňke, v rokoch 2006–2010 člen obecnej rady, v rokoch 2002–2010 predseda kultúrnej komisie.

S DH Maguranka množstvo nahrávok pre televíziu, rozhlas, CD, DVD, ocenenia na súťažiach i inštitúciami.

Autor viac ako 170 skladieb, hlavne pre dychové orchestre.

História dychovej hudby na Slovensku

Dychová hudba na Slovensku si v roku 2010 pripomenula 172 rokov svojej existencie. Počas 172 rokov prešla dychová hudba na Slovensku zložitú, často neľahkú cestu, no vždy v minulosti dokazovala, a aj v súčasnosti dokazuje svoje opodstatnenie a potrebnosť tohto žánru. Častokrát si to ani neuvedomujeme, že nás dychová hudba sprevádza prakticky po celý život, každý deň od rána do večera, či ju máme radi, alebo je nám ľahostajná. Aj keď v dnešnej prevahe populárnej hudby je tzv. menšinovým žánrom, jej obľuba medzi mladou a najmä strednou a staršou generáciou je značná.

Podľa najnovších výskumov bola založená prvá dychová hudba na Slovensku v roku 1838 v Hronci pri Podbrezovej (na strednom Slovensku). Táto hudba mala 12 členov – robotníkov miestnych železniari. V roku 1840, keď sa vedenie železniari presťahovalo do Podbrezovej, presťahovala sa tam aj hudba a odvtedy tu existuje nepretržite aj dychový orchester, ktorý si stále udržiava dobrú kvalitu a dosahuje dobré výsledky.

Samozrejme, že už dávno pred vznikom tejto prvej dychovej hudby, existovali v Hornom Uhorsku (dnešné Slovensko) určité formy dychovej hudby, lepšie povedané – interpretácie hudby na dychové nástroje. V svetoznámych banských mestách, kde sa ťažilo zlato a striebro, napr. v Banskej Štiavnici, Kremnici a inde, boli už v stredoveku zoskupenia mestských trubačov, tzv. turnerov. V Bratislave boli mestskí trubači známi už v roku 1358, prvé zmienky o existencii turnerov v Banskej Štiavnici sú z roku 1365, v Kremnici z roku 1441.

Mestskí trubači pôsobili aj v iných mestách dnešného Slovenska, napr. v Trnave, Banskej Bystrici, Levoči, Bardejove a inde. Títo mestskí turneri účinkovali viac ako 500 rokov na mestských vežiach, v chrámoch a zámkoch, ale aj na ľudových podujatiach, svadbách, pohreboch atď. V 19. storočí sa z mestských trubačov začínajú formovať väčšie zoskupenia, ktoré postupne prerastajú v dychové hudby (napr. banícke, dedinské, závodné, požiarnické), neskôr vo väčšie orchestre (vojenské, mestské a pod.)

Druhým dôležitým podnetom pre vznik amatérskych dychových hudieb na Slovensku bol rozvoj vojenských dychových hudieb pri rôznych peších plukoch vtedajšej c. k. armády v druhej polovici 19. storočia. Tieto vojenské dychové hudby vznikali a koncertovali v miestach svojich posádok, najmä v Bratislave, Košiciach. Komárne (kde bol kapelníkom Franz Lehár st.), ďalej v Lučenci, kde bol kapelníkom od r. 1889 známy skladateľ operiet Franz Lehár ml. – mimochodom ako 19-ročný bol najmladším vojenským kapelníkom c. k. armády. Vojenské hudby pôsobili aj v Trenčíne, Prešove, Banskej Bystrici a v iných mestách. Známi vojenský kapelníci toho obdobia boli Karel Komzak starší a mladší, Jozef Obruča a iní. Promenádné koncerty vojenských hudieb (ktoré mali vtedy obsadenie dychové aj sláčikové), si získali v mestách veľkú popularitu a boli neoddeliteľnou súčasťou hudobného života toho – ktorého mesta. Keďže vtedy neexistovali žiadne rádiá, televízie, CD, DVD prehrávače, bol to prakticky jediný spôsob, ktorým sa pospolitý ľud stretával s dielami skladateľov vážnej hudby. Na promenádnych koncertoch interpretovali vojenské hudby zmesi transkripcie diel svetoznámych autorov, napr. G. Verdiho, G. Bizeta, A. Dvořáka, B. Smetanu a mnohých ďalších.

Druhý najstarší dychový orchester na Slovensku vznikol v roku 1841 pri Banskej Štiavnici ako banícka kapela. Hrali v nej baníci a banskí úradníci, mestskí trubači a aj odchovanci rakúskych vojenských kapiel. Ďalšie dychové hudby vznikajú postupne v Modre (1843), v Dobrej Vode pri Trnave (1852), v Dolnej Súči (1853), v Krakovanoch (1854), v Dubnici (1855), ďalej v Chynoranoch, Hrnčiarovciach, Kremnici, Červeníku, Vajnorochoch, v Drietome, vo Vyhníach atď. Celkovo vzniklo v minulom storočí na území Slovenska až 56 dychových hudieb. (K tomu ešte jedna poznámka: Vo svete sa všeobecne traduje, že dychová hudba má najbohatšie tradície v Čechách. Je to pravda len čiastočne, pretože už pred vznikom slávnej Kolínskej dychovky, ktorú založil v roku 1872 známy skladateľ a kapelník František Kmoch, na území Slovenska pôsobilo už 20 dychových hudieb).

Samozrejme, že česká dychová hudba mala veľký vplyv na rozvoj dychovej hudby na Slovensku. Mnohí kapelníci a hráči dychových hudieb boli českého pôvodu. Osud ich zavial na Slovensko, kde zakladali nové dychové hudby a vychovávali mladých hráčov v hre na dychové nástroje. Slovenské dychové hudby často interpretovali skladby českých autorov, predovšetkým pochody F. Kmocha, koncertné valčíky J. Fučíka a V. Vačkára, neskôr polky a valčíky J. Vejvodu, K. Vacka, A. Borovičku, J. Bláhu, J. Poncára a mnohých ďalších.

V prvej polovici 20. storočia nastáva na Slovensku veľký rozvoj dychovej hudby. Vzniká nielen veľa dedinských dychových kapiel, ale aj veľkých dychových orchestrov v rôznych robotníckych spolkoch, napr. v Prešove, Košiciach, Žiline, Trenčíne a inde. So vznikom nových závodov a podnikov vznikajú aj dychové hudby, napr. v Dubnici, Považskej Bystrici, Prievidzi, Partizánskom, Starej Turej a pod. Umelecká úroveň dychových súborov a orchestrov značne narastá.

Počas 2. svetovej vojny a najmä po jej skončení má zásadný význam pre rozvoj dychovej hudby na Slovensku Karol Pádívý. Tento významný hudobný skladateľ, upravovateľ a organizátor dychovkárskeho života na Slovensku sa zaslúžil o vydávanie notového materiálu pôvodných slovenských skladieb pre dychové orchestre. Taktiež bol neúnavným organizátorom rôznych súťaží, festivalov a prehliadok dychových hudieb, napísal tiež priekopnícke dielo európskeho významu – školu inštrumentácie pre dychové hudby. V prvom rade bol však vynikajúcim skladateľom svojej doby. Jeho skladby interpretovali všetky dychové hudby v Československu, sú kvalitné a dodnes hrané väčšinou dychových hudieb. Karol Pádívý žil v Trenčíne, zomrel v roku 1965.

Ďalší významní skladatelia na Slovensku po 2. svetovej vojne v tomto žánri boli: Ján Pöschl, Zdenek Cón, Karol Valečka, Andrej Lieskovský, Gejza Dusík a ďalší. V súčasnosti sú to Izidor Glorik, Gejza Pribela, Anton Petrik, Adam Hudec a ďalší.

Koncom 60-tych a začiatkom 70-tych rokov sa stali veľmi populárne ľudové dychové hudby malého obsadenia. Interpretovali úpravy ľudových piesní a priniesli do dychovej hudby nový prvok – spev. Z nášho regiónu to boli najmä Hornonitrianka a Maguranka, neskôr Prievdžanka, Bojničanka a iné. V sedemdesiatych rokoch vstupuje na Slovensku scénu profesionálna dychová hudba Malokarpatská kapela pod vedením Adama Hudeca, ktorá ovplyvnila smerovanie tohto žánru na dlhé roky. Malokarpatská kapela účinkovala 20 rokov a svoju činnosť ukončila v roku 1995. O tejto kapele vyšla kniha „To bola Malokarpatská kapela“, v ktorej autor Adam Hudec podrobne zdokumentoval históriu tejto populárnej dychovej hudby.

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia sa na Slovensku pravidelné usporadúvali okresné, krajské a celoslovenské súťaže a festivaly. Každé 3 roky sa konal celoslovenský festival veľkých dychových orchestrov v Trenčíne, tzv. Pádivého Trenčín, malé dychové hudby mali svoj celoslovenský festival každé 3 roky v Lednických Rovniach, detské a mládežnícke dychové hudby súťažili každé 2 roky v Poprade. Ocenené súbory a orchestre z týchto festivalov pravidelne reprezentovali slovenskú dychovú hudbu aj na zahraničných pódioch a festivaloch (napr. v Holandsku, Belgicku, Francúzsku, NDR a inde). Popri týchto súťažných festivaloch sa každoročne usporadúval nesúťažný festival v Bratislave – Bratislavské slávnosti dychových hudieb. Na týchto slávnostiach sa prezentovali dychové hudby všetkých kategórií z vtedajšieho Československa, ako aj zo zahraničia.

Po Nežnej revolúcii 17. novembra 1989 a zmene režimu nastáva v dychovej hudbe veľa zmien. V roku 1990 bolo založené Združenie dychových hudieb Slovenska, ktorého hlavným cieľom je rozvoj dychovej hudby na Slovensku. Situácia však nebola jednoduchá pre tento žáner. Závodý, ktoré dotovali túto činnosť, s príspevkami skončili a vo väčšine prípadov aj existencia mnohých dychových súborov, hlavne veľkého obsadenia. V malých súboroch si so zmenami zväčša poradili a pokračovali vo svojej činnosti. Prichádza však nevôľa televízií či rozhlasových staníc s vysielaním žánru, ktorý je zrazu považovaný za pozostatok bývalého režimu. História však nepustí. Keďže prvý dychový orchester na Slovensku vznikol v roku 1838, vtedy si ešte nikto ani nepomyslel, že tu bude o niekoľko rokov vládnuť pár desaťročí komunizmu a po ňom demokratická spoločnosť odsúdi tento žáner a dá mu prívlastok „pozostatok komunizmu“. I napriek tomu dychová hudba na Slovensku úspešne prežila rok 2000 i rok 2010 a teší sa stále popularite či už medzi mladou, strednou

i staršou generáciou. Mnohé kapely na Slovensku nahrali niekoľko platní, MG kaziet, CD nosičov a v poslednej dobe začínajú i s nahrávaním DVD. V dychových hudbách hrá množstvo mladých ľudí, čo je predpokladom pre existenciu tohto žánru do budúcnosti. Zvlášť Trenčiansky región je v súčasnosti považovaný za najzastúpenejšiu oblasť v práci s mládežou.

Dychové hudby na Slovensku zaznamenali po roku 2000 niekoľko významných úspechov. V roku 2003 sa stala kapela Vlado Kumpan a jeho muzikanti Majstromi Európy v profesionálnej kategórii vo Švajčiarsku. O rok neskôr na tento úspech nadviazala Dunajská kapela a stala sa Majstrom Európy v profesionálnej kategórii na domácej pôde v Bojniciach. Treťou úspešnou kapelou z Majstrovstiev Európy je Maguranka z Kanianky, ktorá si v roku 2008 vybojovala titul Vicemajstra Európy v profesionálnej kategórii v Holandsku.

V Lednických Rovniach sa pravidelne koná Celoslovenská súťaž malých dychových hudieb, kde sa laureátmi v ostatných rokoch stali: Hodrušanka (2009), Vištučanka (2007), Maguranka (2005), Križovianka (2003), Hradištská kapela (2001), Bystrická kapela (1999), Prievidžanka (1997) a mnohé ďalšie. Malé dychové hudby sú v súčasnosti čo do množstva súborov najpočetnejšie na Slovensku.

S detskými a mládežníckymi orchestrami na Slovensku v ostatných rokoch úspešne pracujú v Košiciach, Hradišti pri Partizánskom, Kanianke, Považskej Bystrici, Bánove, Dolnej Súči, Hornej Súči, Prakovciach, Topoľčiankach či v Bratislave. Nezastupiteľnú úlohu pri práci s mládežou majú Základné umelecké školy, ktoré niekde viac, niekde menej zaznamenávajú záujem o prácu detí v dychovom súbore.

V oblasti veľkých dychových orchestrov je situácia dosť zlá. Zo šiestich vojenských profesionálnych orchestrov, ktoré na Slovensku existovali koncom osemdesiatych rokov, dnes ostali 2 orchestre – v Bratislave – VH OSSR a VH v B. Bystrici (umiestnená na Sliači). Okrem vojenských orchestrov pôsobí v Bratislave ešte Hudba Ministerstva vnútra SR. Amatérske orchestre veľkého obsadenia dospelých pracujú v Podbrezovej, Brezne, Valaskej, Martine, Považskej Bystrici, Košiciach, Prešove, Humennom, Novej Dubnici, čiastočne v Prievidzi, Handlovej, Trenčíne a v Partizánskom.

Každoročne sa na Slovensku koná množstvo festivalov a prehliadok dychových hudieb. Medzi najväčšie a najnavštevovanejšie patria festivaly: v Hradišti pri Partizánskom, Drietome, Trenčíne, Holiči, Kanianke, Valaskej, Žarnovici, Kremnici, Trstenej, Bardejove, Dolnej Súči, Hornej Súči, Novom Meste nad Váhom, Nedanovciach, Ostraticiach, Chynoranoch, Krušovciach, Nemšovej, Vištuku a v mnohých ďalších mestách či obciach. Dnes na Slovensku pôsobí okolo 300 dychových hudieb. Je to veľa alebo málo?

Osud tohto žánru na Slovensku nie je len v rukách hudobníkov, spevákov či speváčok. Preto, aby sa rozvíjal i naďalej, je potrebná podpora spoločnosti, inštitúcií, ktoré môžu dychovej hudbe pomôcť a tak udržiavať kultúrne dedičstvo našich predkov na Slovensku i ďalšie desaťročia. Sú to najmä: Ministerstvo kultúry, Národné osvetové centrum, Regionálne kultúrne strediská, obecné úrady, umelecké školstvo (ZUŠ, konzervatória a vysoké školy umeleckého zamerania), verejnoprávna televízia a rozhlas, ale i súkromné televízie a rozhlasové stanice, prosperujúce štátne či súkromné firmy.

Za viac ako 170 rokov sa dychová hudba stala neoddeliteľnou súčasťou hudobnej kultúry na Slovensku. Dychová hudba ako najvšestrannejší žáner zábavnej hudby (dychové súbory účinkujú na množstve kultúrno-spoločenských podujatí, hrajú za každého počasia), má všetky predpoklady na to, aby sa ďalej rozvíjala, dosahovala ďalšie úspechy doma i v zahraničí a tak nadväzovala na bohatú (viac ako 170 ročnú) tradíciu tohto žánru na Slovensku a reprezentovala našu kultúru na celom svete.

Jozef Baláž, 2010
(*Adam Hudec, 1988*)

PhDr. Milan KOUKAL
novinář a spisovatel

Narodil se 6.7. 1948 v Benešově u Prahy. Hezké dětství a mládí prožil v malé vesnici Řimovice na Podblanicku. Po maturitě na Střední všeobecně vzdělávací škole ve Vlašimi studoval na Fakultě sociálních věd a publicistiky Univerzity Karlovy v Praze. Promoval v roce 1972 a o dva roky později zde získal doktorát filozofie.

*Nastoupil jako dramaturg do sportovní redakce Československé televize. Poté prošel několika redakcemi známých titulů periodického tisku – mj. *Expres*, týdeníku *Blesk* magazin a *Právo*. Tady se věnoval své oblíbené problematice – kriminalistice. (Na novinových stránkách publikoval přes 500 aktuálních kriminálních případů.) Od roku 2004 je redaktorem našeho nejčtenějšího měsíčníku 21. STOLETÍ.*

*Koukalovou knižní prvotinou byl v roce 2000 titul 77 hvězd (poněkud jinak), kde mj. využil svoje exkluzivní rozhovory s Arnoldem Schwarzeneggerem či Zdeňkem Svěrákem. Roku 2005 vyšla Koukalova kniha *Sága rodu Vejvodů o Jaromíru Vejvodovi – autorovi polky „Škoda lásky“ – a jeho blízkých*. V roce 2007 mu prestižní nakladatelství SLOVART vydalo reprezentativní publikaci *DECHOVKA*. V roce 2008 EUROMEDIA-IKAR představilo knihu *Povídání v magických energiích*, kterou Milan Koukal připravil se světoznámým parapsychologem Lubomírem Křížem.*

*V roce 2009 následovala obsáhlá kniha *Života román textaře Ladislava Jacury aneb Už, kamarádi, pomalu stárnem o autorovi slovního doprovodu k více jak 650 známým písničkám pro dechovku a lidovku*. Na toto téma Milan Koukal navázal v roce 2010 poutavou publikací o životním osudu devadesátiletého populárního zpěváka *Úsměvy i vrásky Standy Procházky*.*

TAK ŽILI A TVOŘILI LEGENDÁRNÍ HUDEBNÍCI KAREL VACEK, JAROMÍR VEJVODA A KAREL VALDAUF...

Vážení přátelé,

obětaví organizátoři této naší významné akce mě požádali, zda bych stručně nepřiblížil život a dílo tří slavných osobností naší dechové a lidové hudby – Karla Vacka, Jaromíra Vejvody a Karla Valdaufa.

Rád jsem vyhověl, protože jsem o těchto světoznámých legendách dost věděl. Několik let jsem pro renomované nakladatelství SLOVART psal obsáhlou publikaci *DECHOVKA*, která vyšla v roce 2007. Při přípravě jsem se častokrát setkal s potomky i jinými blízkými, jakož i s kamarády všech tří skladatelů. Neformálně jsem si s nimi povídal, a tak se dozvídal i skutečnosti, o kterých se většinou ani nepíše.

Nechci totiž, aby moje povídání bylo nějakým encyklopedickým výčtem suchých dat ve stylu – narodil se, složil, zemřel...

Všechny uvedené osobnosti měly i své životní radosti, občas starosti – tak jak to v životě všech lidí bývá.

• KAREL VACEK / Neměl pouze Cikánku

Karel Vacek se narodil ve šťastný pátek 21. 3. 1902 v Liberci, kde tenkrát mezi obyvateli převažovali Němci. Rodiče, kteří mu říkali Kádlí, tehdy žili v jediné malé místnosti. Trochu si polepšili, když po Karlíkově narození přesídlili do prostornějšího bytu, který jim uvolnil krejčí Burian – tatínek Vlasty Buriana.

V šesti letech Karel nastoupil do české menšinové jednotřídky. Tatínek v té době pracoval jako truhlář v liberecké firmě Koch a Korselt, která vyráběla klavíry. Německý majitel se ptal otce, do jaké školy Karel chodí. Když uslyšel, že do české, požádal tátu, aby svoje rozhodnutí změnil a Karla zapsal do školy německé. A tak se Vackovi jako vlastenci roku 1909 raději přestěhovali do Prahy.

Hudbu miloval odmala

Tehdy se už Karlík učil na housle a pak i na klarinet – u klarinetisty orchestru Národního divadla Josefa Košíka. Po skončení školní docházky ve 14 letech Vacek nastoupil do firmy Vlas a spol., což byl obchod s piany, gramofony, gramofonovými deskami v centru Prahy.

Šéf firmy měl nevlastního bratra, jenž se jmenoval Suchánek. Tento prokurista (účetní) byl dirigentem amatérského symfonického orchestru Řemeslnicko-živnostenské Besedy. Hned poznal, že mladý Vacek má hudební nadání. Věděl, že umí hrát na klarinet, tak mu půjčil hoboj – a Vacek ho hned druhý den ovládal. Nadšený tatínek mu nosil domů všemožné nástroje, které se mu podařilo obstarat. Mladík na všechno zkoušel hrát. Občas seděl v kapele společně se spokojeným otcem. Hrával i na trumpetu v malé kapele loutkového divadla, jindy vesele bubnoval do bubínku na výletech muzikantů pana Lustiga do Bráníku...

Válka je vyhnala na venkov

Když začala první světová válka spojená s bídou, přestěhovali se Vackovi na venkov – k zámožnějšímu strýčkovi. Byl stavitelem a žil ve Vysokém Veselí u Jičína. Šestnáctiletý Vacek zde pracoval v továrně na cikorku, tedy náhražku kávy. Rád vzpomínal, jak jednou přišel do vrátnice pán v čepici a „angažoval“ ho do své kapely jako klarinetistu. Za vystoupení mu dával 60 Kč, tedy třikrát tolik, než za týden tvrdě vydělal u cikorky.

Na jaře roku 1919 sedmnáctiletý Karel Vacek jel v doprovodu otce k přijímačkám na pražskou konzervatoř. Jako hlavní nástroj si u zkoušky vybral housle. Na požádání udivených profesorů však pak zahrál obtížná díla i na violu, klarinet, trubku, přibral dokonce i tahový trombón, na který dosud nehrál – prý hru na něj jen odkoukal.

Po přijetí nastal problém, kde bude v Praze bydlet. Nakonec se jako anděl strážný zjevil zkušený dr. Branberger. Doporučil, aby Vacek konzervatoř studoval externě – a přitom hrál v První vojenské posádkové hudbě ve vršovických kasárnách. Tím pádem měl mladý umělec postaráno i o kvalitní ubytování a stravování. Sice mu ještě nebylo potřebných osmnáct let, ale mohl se přihlásit do armády jako dobrovolník! Jednoho krásného jarního dne roku 1919 tak vešel za brány kasáren, aby na vojně odsloužil pět let.

Studium konzervatoře ustupovalo do pozadí. Definitivně skončilo, když Vackova vojenská kapela musela roku 1920 odcestovat na tehdejší Podkarpatskou Rus. Na místě vojáci zjistili, že tady nejsou kvůli hraní, ale čekají je běžné vojenské úkoly – stráže, hlídání a další záležitosti. Vojáci měli v hustých lesích hledat prchajícího zbojníka Nikolu Šuhaje. Ve vedru

i mrazu kolem minus 40 stupňů Celsia honili nejen loupežníka, ale i všudypřítomné blechy a vši, protože spali v bývalých chlévech či odstavených vagónech.

Kostelníkem se našťestí nestal

Vacka z trápení vysvobodily omyly vojenské mašinérie. Z domova totiž dostal od tatínka předvolání, aby se dostavil k řádnému odvodu do Trutnova. Vojenským pánům jaksi uniklo, že jim dobrovolník Vacek již slouží dvě léta – a má dokonce hodnost četaře. Po řádném odvodu prožil Vacek dva roky prezenční služby v Terezíně jako muzikant posádkové hudby.

V civilu hrál chvíli ve Francii jako člen cirkusového šramlu. Když se z francouzské anabáze vrátil do Veselí, místní farář mu nabídl, aby se zde usadil a působil jako kostelník. Hrál by na varhany, při pohřbech vedl se svíčkou v ruce truchlící průvod na hřbitov. Za hřbitovní zdí by si pak vzal křídlovku a přidál se k místní kutálce tklivě hrající melodie na rozloučenou. Dokonce mu nabízel i manželku – dceru zámožného živnostníka z vedlejší vesnice. Pěkně by se tu tedy usadil a dožil!

Zachránila ho Lucerna

Dostal však nabídku ze známého pražského kina Lucerny, aby se tam stal členem kapely, která doprovázela němé filmy. Orchestr, kde hrál na trombon, řídil Jožka Charvát, pozdější kapelník Národního divadla.

V Lucerně ho časem objevil ruský emigrant David Stoljarovič, jenž si světácky říkal Harry Harden. Obcházel různé známé štace, aby si poslechl a vybral dobré muzikanty pro svůj vznikající taneční orchestr. Měl být ozdobou nové tančírny Luxor, která se na Václavském náměstí nacházela jen kousek od Lucerny. Vackovi nabídl za každý večer hraní devadesát korun – dvakrát víc než v Lucerně! Za pár týdnů už pohledný vysoký Vacek stál uprostřed tanečního parketu a v září červeného bodového reflektoru vyluzoval blues

Potom přešel k Rudolfovi Antonínu Dvorskému, který měl slavnou skupinu Melody Boys. V ní Vacek hrál na housle, basu, klarinet, trubku, pozoun a saxofon. Navíc zpíval. Výborně vydělával – někdy odcházel ráno domů bohatší nejen o sjednaný plat 140 Kč za den či spíš za večer a noc, ale třeba i o tisícovku „prémii“. (V kině Lucerna míval 1200 Kč – ovšem za celý měsíc!)

Žil jako sova, přesto se oženil

Ovšem nebylo to zadarmo. Musel si zcela převrátit životní rytmus, žil jako sova v noci, navíc nonstop v prostředí plném kouře z cigaret a doutníků.

V době působení u R. A. Dvorského se roku 1928 Vacek oženil a pořídil si nový byt v Praze-Břevnově. Půvabná novomanželka si ho však nijak neužila. Opouštěl ji s večerem a vracel se až s novým dnem. Navíc se s Melody Boys občas vydával i do zahraničí.

Jednou žádal po Dvorském dovolenou, potřeboval si odpočinout, být víc se svou mladou ženou. Dvorský odmítl! Vackovi řekl, že za sebe musí přivést náhradu, ovšem tu nemůže angažovat jen na dva či tři týdny, ale na delší dobu. Vacek místo sebe přivedl výborného muzikanta Václava Bláhu – a s Dvorským se rozloučil roku 1932, to mu bylo třicet.

S „Cikánkou“ mu pomohla i manželka

Do nového bytu v Břevnově si Vacek opatřil pianino. První vybrnkaná a zapsaná melodie měla rytmus tanga. Notový list založil do Bayerovy „Školy hry klavírní“.

Tam ho jednou při návštěvě objevil Harry Harden, u kterého Vacek kdysi hrával. Harden přehrál osm zaznamenaných taktů a pak rozrušeně zvolal: „Kádličku, tohle bude šlágr!“ Vacek vzpomínal: „Cikánka není polka, ani valčík, bál jsem se s ní vyjít. Harden mě popíchl!“ Ano, Harden, který měl „čich na hity“, ho zapřísahal, aby melodii co nejdříve dokončil. Stalo se. Jenže chyběl text. Karel Vacek, který si k většině svých melodií skládal verše sám, přiznal, že slovní doprovod pro něj býval mnohem obtížnější než hudba.

Múza ho políbila jednoho jitra, když se vracel domů ze zakouřeného baru. Chodíval přes park, aby si vyčistil hlavu i plíce. Tenkrát si v tichém ránu sedl na lavičku u Hanavského pavilónu v Letenských sadech. V kapse našel obálku, která měla posloužit jako papír pro zaznamenání nějaké myšlenky. Náhle si vzpomněl na písničky maminky, která si ráda zpívala: „Když jsem šel včera po rynku, potkal jsem černou cikánku!“

Napsal „Cikánko, ty krásná!“ Postupně hledal další slova – a to i doma. Stále ho však nenapadal závěr. Jednou zrána po návratu našel v bytě na stole lísteček od manželky. Psala: „Karle, nemohlo by to být: Tu lásku ti nikdo víc nemůže dát?“

Dostal jen dvě stovky

Nakladatel Zdeněk Vlček text odmítl, aniž by ho četl. Později toho velice litoval! Jeho konkurent František alias Ferry Kovářik Vackovi za budoucí hit dal pouhých 200 Kč!

R. A. Dvorský se svým orchestrem připravil gramofonovou nahrávku „Cikánky“ roku 1931 pro gramofonovou firmu Ultraphon, která byla v té době na počátku krachu. Díky výborným reklamním tahům Ultraphon brzy prodal na 60 000 desek s „Cikánkou“ v podání Melody Boys. Každá ze série po 10 000 exemplářích se lišila barvou etikety – například sada k 50 tisícům ji měla zlatou – navíc s vlastnoručním Vackovým podpisem.

Různé gramofonové společnosti v Československu vydaly přes 100 000 nahrávek „Cikánky“. Nakladatel Kovářik za podivných okolností „Cikánku“ nabídl i svým zahraničním kolegům. Po úspěchu v Německu („Du, schwarzer Zigeuner“) a Nizozemsku ji pro Anglii („Play to Me, Gypsy“) zakoupil hudební nakladatel Feldman z Londýna. V roce 1934 za jediný týden (!) prodal přes 200 000 výtisků z klavírního vydání Vackova tanga. Za sedm týdnů se na britských ostrovech prodalo 150 000 gramodesek s „Cikánkou“.

V USA ji v roce 1933 rozhlasové stanice hrály celkem 12 782krát. Pro porovnání dodejme, že z našich skladatelů vážné hudby tam dominoval Zdeněk Fibich – 8250 nahrávek, ale dohromady je jedná o čtyři skladby. Antonín Dvořák zazněl 7960krát, ale díky 62 skladbám. Americká Armáda spásy dokonce k Vackově melodii složila text s náboženským obsahem.

Lidovky ho bavily

A jak se Karel Vacek vůbec dostal ke skládání lidovek? Podle něj to bylo docela prosté. Uvedl:

„Když jsem složil první lidovku a zjistil, že měla enormní úspěch, byl bych si jistě škodil, kdybych nedělal to, co umím. Někdo se o to třeba pokouší a nemá to štěstí, já jsem udělal hned napoprvé věc, která se líbila.“

Když jsem se za první světové války odstěhoval na venkov a poznal normální prosté lidi a když jsem viděl, jaký má tahleta muzika pro lidi význam a jak malý je zájem skladatelů, tak jsem se rozhodl, že k tomu zkusím něco přidat. Kdybych neměl úspěch, nechal bych toho a byl bych dneska důchodce nějakého tanečního orchestru..."

Po velkém úspěchu „Cikánky“ se prosperující vlastník jejích nakladatelských práv – František Kovářík, jenž se tak pěkně obohatil, obrátil na Vacka s prosbou o další tango.

Nikdy se nevrátí...

Roku 1932 se tak dočkal dalšího šlágru – „Nikdy se nevrátí pohádka mládí“.

Nikdy se nevrátí,

marné volání,

jednou se s námi přec rozloučí.

Jelikož bylo dobrým zvykem vydat jako dvojčíslo v notách hned dvě skladby stejného autora, se zmíněným tangem mu dvaatřicetiletý Vacek odevzdal „trampský waltz“ „Táboráku, plápolej“, který má refrén:

Táboráku plápolej,

táboráku jásej.

Děvče mé se vrátilo,

Píseň lásky pěj...

Roku 1936 založil R. A. Dvorský vlastní nakladatelství. Premiérově vydalo dvě Vackovy písničky – valčík „Láska nehněvaná“ a polku „Ale ne!“

Při hospodářské krizi po roce 1933 klesal zájem o zábavu. Vacek tehdy hrál tři roky v malém orchestru kavárny Rokoko na Václavském náměstí. Tam potom vystupoval v divadle Voskovce a Wericha jako muzikant malého orchestru Jaroslava Ježka.

Po úředním zákazu tohoto pokrokového divadla v roce 1939 zase přešel k R. A. Dvorskému do Lucerna baru. Zdejší orchestr lákal filmové režiséry i hvězdy jako Adinu Mandlovou a Lídu Baarovou, špičkové hokejisty, malíře i jinou smetánku. Hrál rovněž na terasách Barrandova – za teplých letních večerů a nocí, kde začínal fanfárami, které složil Vacek. Těšil návštěvníky západočeských lázní, vystupoval v mnoha oblíbených českých filmech. Nahrával gramofonové desky, šířil pohodu i z rozhlasových přijímačů.

Většinu písniček složil u rodičů pod hruškou

Na rozdíl od většiny skladatelů, kteří měli svoje textaře, si Vacek texty ke svým melodiím nejraději skládal sám. Víc jak polovinu slovního doprovodu svých písniček vytvořil na zahradě rodičů ve Vysokém Veselí.

Nenápadný vesnický domek měl zahradu se starou hruškou, pod kterou stál malý altánek. Tady Vacek o dovolené ráno či po obědě sedával ve společnosti kytary nebo houslí. Všude kolem do ticha voněla tráva, květiny, zelenaly se stromy, kdesi zaštěkal pes. Kousek dál se vinula silnice na náves, odkud se občas ozývalo kejhání hus. Z okolí se nesly zvuky, které patřily k tehdejšímu vesnickému životu. Skladatel se ve vzpomínkách vracel ke všemu krásnému, co tady od dětství prožil.

Není divu, že pod dojmem emocí některé písničky složil ve velmi krátké době.

Tady se např. v srpnu 1940 za tři hodinky zrodila i slavná pochodová píseň „Čtyři páry bílejších koní“. Vacek totiž z altánku sledoval nádherně vyzdobené spřežení místního povozníka Ferdya Pacáka, o kterém všichni věděli, jak vzorně pečuje o své čtyřnohé přátele.

V roce 1937 u rodičů v altánku vznikla i Vackova píseň „U našich kasáren“, která se v době mobilizace proti nacismu stala jakousi bojovou hymnou statečných lidí spěchajících ke státním hranicím, aby se postavili proti hitlerovské zvůli. O její oblibě se na vlastní uši mnohokrát přesvědčil sám Vacek, když při mobilizaci roku 1938 jako četař velel jednotce 180 vojáků při hlídání železniční trati Praha–Děčín. Další tehdejší oblíbenou písničkou byla Vackova „Bříza zelená“.

Hitlerovská okupace nebyla žádná legrace

Německá okupace znamenala zákaz tance. Všechny orchestry mohly hrát pouze k poslechu! Vacek se brzy po obsazení naší republiky Hitlerem v březnu 1939 rozhodl založit vlastní orchestr, který by alespoň trochu pomohl rozptýlovat spoluobčany. Orchestr začal hrát 1. září 1941 v pražské kavárně Pasáž až se 16 muzikanty a jeho jméno způsobilo, že od té doby zde bylo plno.

Nelibost nad úspěchy souboru vyvrcholila u mocipánů na podzim roku 1944. Přítelkyně vysoce postaveného Němce – česká úřednice tzv. správy táborů – mu pohrozila, když vesele hrál v kavárně zlínského hotelu Viktoria, že ho „může poslat za českými dělníky do Německa.“ Tenkrát Vacek všemocné služce nacistů nakonec povzneseně řekl: „Bude mi ctí, madame!“ – a už jel nuceně do Němec. A co se tam dělo? Vzpomínal:

„No, moc na tom nevyhrála. Naši mladí lidé nás všude vítali jako pozdrav z domova. I když se nám často nepodařilo koncert pro krajany začít či dokončit pro houstnoucí nálety, přece jsme naším lidem přinášeli radost.“

Zpíval z rádia i gramodesek

Písnička může být sebelepší, ale málo lidí o ní ví, pokud se hraje jen na určitém místě. Ovšem pro rychlé rozšíření mezi širokou veřejnost měl velký význam rozhlas, film i gramofonový průmysl. Do rozhlasového mikrofonu dokonce Vacek téměř šest let naživo zpíval – spolu s Jindřichem Mlejnkem. Doprovázel je skvělý orchestr Antonína Balšánka.

Jak jsem se dozvěděl od Karla Vacka ml., jenž také podlehl před pár roky rakovině, jeho tatínek měl asi nejráději nahrávání gramofonových desek. Svůj talent zasvětil značce Ultraphon. V jeho studiu Vacek nazpíval stovky snímků i v duu s Oldřichem Kovářem. Na natáčení se oba zpěváci důkladně připravovali ve Vackově břevnovském bytě, takže do nahrávacího studia přicházeli už „hezky nažhavení“. Není divu, že potom na jeden zátah dokázali natočit třeba i sedm snímků. Když natáčeli za doprovodu orchestru R. A. Dvorského, na etiketě byla jejich plná jména. Jindy se však objevovali jen jako „Ultraphon duo“. Někdy se Vacek dokonce skrýval pod různými pseudonymy – např. Karel Liberecký. Největší odměnou mu byla přízeň lidí.

Měl široké srdce

Po osvobození začal Vackův orchestr znovu hrát v pražské kavárně Pasáž. V té době už byl hudebník slavný – jako autor šedesáti písniček, většinou oblíbených šlágrů. S novou

svobodou k nim přidal další písně – třeba valčík „Panenko modrooká“ (z roku 1953) či „Tichou dědinou“ (1957).

Tehdy se – nejen kvůli tendencím ve společenském životě – začal více věnovat dechovce, lidovce. V roce 1954, kdy mu bylo dvaapadesát let, skončil s aktivním hraním. Jak mi prozradil jeho syn, svou poslední trubku předal jednomu ze svých oblíbených žáků.

Samozřejmě i poté si ještě po desetiletí rád někde pohostinsky zadirigoval. Stal se však i členem kvalifikačních komisí, které posuzovaly kvalitu hudebních souborů a podle toho je zařazovaly do různých kategorií. Vacek však muzikantům, často tzv. lidovým, také obětavě radil.

Tento člověk se širokým srdcem totiž cítil, že venkovský muzikant, jenž hraje s láskou, nemůže být nikdy takovým profesionálem jako člověk, který vystudoval vysokou školu. A tak se velice rád účastnil různých výchovných seminářů, které připravoval Ústřední dům lidové tvořivosti.

Zůstaň tu s námi, muziko česká!

Tím dával najevo svůj postoj k mnoha mociplánům, kteří už tehdy o lidovce prohlašovali, že se nehodí pro novou dobu, pro nového, socialistického člověka. Uvedl:

„Já nemám žádnou písničku raději než jinou. Ale napsal jsem například pochod 'Zůstaň tu s námi, muziko česká!' Ten vznikl proti tlaku antilidovkářů v šedesátých letech. A řeknu vám, když je ve východních Čechách bál a končí touhle písničkou, ve tři hodiny vstane hudba, lidi jsou už v kabátech a zazpívají si ji a jdou spát. To je taková hymnička lidovkářů, kteří byli napadeni. To je moje láska – a právě proto, že to chtěli lidem brát, tak jsem se do toho zamíloval o to víc!“

Zůstaň tu s námi, muziko česká,

hrálas nám vřdycky pěkně,

řizni do toho i dneska.

Zůstaň tu s námi na věčné časy,

máme tě rádi,

vždyť jen naše jsi!

Jednadvadesátník Standa Procházka nezapomíná

Tuhle písničku z roku 1961 mnohokrát s gustem zpíval při mnoha příležitostech i Standa Procházka, jenž se narodil 7. 8. 1919. Když jsem s ním psal knížku „Úsměvy i vrásky Standy Procházky“, která vyšla v roce 2010, zavzpomínal, jak rád zpíval i další písničky svého výborného kamaráda Karla Vacka.

Připomenu alespoň některé: „Až se jednou potkáme“; „Hů a Hů“ („Proč ta sova tolik houkala“); „Štěstí na rozcestí“; „Za rok, za dvě léta“; „Lesácká“; „Skrivánek zpíval“; „Kalná je voda ve Vltavě“; „Hej, panímámo“; „Panenko modrooká“; „Láska nehněvaná“...

Jak mi Standa Procházka prozradil, Vackovi se moc nelíbilo, když jeho tango „Nikdy se nevrátí pohádka mládí“ muzikanti rádi hráli i při pohřbech. Podobně to platí o „Loučím se s vámi, kamarádi“, která se často v usazených chvílích ozývala nad čerstvým hrobem.

Karel Vacek z tohoto světa navždy odešel 18. 8. 1982. Jeho písničky však žijí dál.

*Já to vím, že jedenkrát
naposled mi budou hrát,
bůhví, kterou mi vyberou,
nejspíš některou, co nemám rád.
Zvedněte muziky plech,
naberte pořádně dech,
hrát smíte jen co řeknu vám,
ať se dobře mám...*

• JAROMÍR VEJVODA / Si na lásku nestěžoval

Jaromír Vejvoda se narodil ve Zbraslavi přesně týden po narození Karla Vacka – v další šťastný pátek 28. března 1902. Jeho rodiče žili kousek od zdejšího zámku, ve vilce, v jejímž přízemí měli vyhlášenou restauraci. (Dnes se symbolicky jmenuje Škoda lásky.) Tady břeškně vyhrávala i Vejvodova kapela, kterou dirigoval Jaromírův otec Josef – místní stavitel. Navažoval tak na dlouhou rodinnou tradici.

Moravu si zamiloval

Jaromír Vejvoda se od šesti let učil na housličky, od čtrnácti přibral křídlovku. V patnácti se stal muzikantem tátovy kapely. Dokázal skvěle zahrát nejen na housle, ale tanečnický i pouhé diváky okouzlit křídlovkou či trubkou.

V novinách našel inzerát, že vojenská hudba v Brně přijímá mladé muzikanty. Měl zrovna osmnáct let – věk, kdy mladí muži odcházeli vykonat prezenční vojenskou službu. Vzal tedy svoji oblíbenou křídlovku a vydal se do moravské metropole na přijímací zkoušky. Svou hrou tam exceloval. Tak se stal muzikantem u 10. pluku. Kapelu vedl známý kapelník – štábní kapitán Živný. Na Moravě – domovinu dobrosrdečných lidí – se mu velice líbilo, o čemž svědčí i jeho očitě dojmy. Vzpomínal: „*Naše muzika postavila celé Brno na nohy... Holky si za námi mohly nohy ulítat...*“

Škoda lásky se zrodila z nutnosti

Do civilu a na Zbraslav se „exvoják“ Jaromír vrátil roku 1925, aby pak od táty převzal kapelnickou hůlku – samozřejmě i s celou kapelou. K tomu mnohem později uvedl: „*Pocítil jsem na vlastní kůži ten rodinný muzikantský chomout. To si ovšem nestěžuji, to jenom připomínám tu naši rodinnou tradici. Hráli jsme v nejrůznějších partách téměř denně, hlavně o sobotách a nedělích...*“

Tehdejší samostatné město Zbraslav, dnešní součást Prahy, se stalo vyhledávaným výletním městem Pražanů, kteří sem přijížděli i parníkem.

Mladý kapelník Vejvoda potřeboval poněkud osvěžit a rozšířit repertoár svého orchestru. Bohužel, tištěných not se tenkrát nedostávalo. V nouzi nejvyšší bylo zapotřebí, aby něco stvořil nějaký muzikant, nejlépe dirigent.

Tak pětadvacetiletý Jaromír Vejvoda v roce 1927 přivedl na svět svoji nejslavnější skladbu „Škoda lásky“. Tehdy však ještě neměla slova a jmenovala se „Modřanská“.

„Nikdy mě nenapadlo, že bych mohl také komponovat. Tak vysoko jsem se nedíval.

Vždyť jsem pro to neměl žádné vzdělání, ani žádné hudební školení. Něco jsem vyčetl z knih, něco jsem se naučil u dobrých muzikantů. Ale stalo se...

Jednou jsem seděl doma v naší hospodě u klavíru a jen tak si brnkal. Najednou jsem zjistil, že už po několikáté hraji tutéž melodii a stále se k ní vracím. Zalíbila se mi a tak jsem ji rozváděl dál a dál, až jsem napsal celou polku pro svou kapelu. Přinesl jsem ji do zkoušky, mládencům z mé kapely se líbila, tak jsme ji začali hrát pod názvem Modřanská polka."

Chytil lidi za srdíčko

Jedním z oněch mládců byl muzikant Vejvodovy kapely Julius Kudrna. Měl jsem štěstí, že jsem ho na Zbraslavi vypátral, když jsem psal knihu „Sága rodu Vejvodů“, která vyšla v roce 2005. Zavzpomínal: „*Když byl kapelník spokojen, dal si ruku na srdíčko a spokojeně chodil sem a tam. Tehdy se nachodil dost a dost. Nová polka se zalíbila i našim posluchačům všude, kde jsme hráli.*“

Mnoho kapelníků chtělo tuhle nádhernou písničku mít ve svém repertoáru. A tak obcházeli hudební nakladatelství, aby získali noty „Modřanské polky“. Marně – nikde tištěné nebyly k mání! Kapelníci si je alespoň horlivě opisovali vlastnoručně.

Po skladbě ovšem začali pátrat i sami hudební nakladatelé, protože obchodnickým čichem věřili, že by to pro ně byl výborný obchod. Polku jako vůbec první nahrála na desku gramofonové společnosti ESTA už roku 1929 populární Benešova dechová hudba pražská – ovšem ještě v původní podobě.

Vdova Hoffmanová objevila zlatý důl

Velkou šanci učitela hovorná majitelka pražského hudebního nakladatelství Jana Hoffmannová (vdova). Pozvala mladíka Vejvodu do hlavního města s prosbou, aby přinesl „Modřanskou polku“ – už rozepsanou pro dechový i smyčcový orchestr. Smlouvu podepsal 29. 3. 1934 – den po svých 32. narozeninách.

Majitelka mu zprostředkovala setkání s oblíbeným textařem Vaškem Zemanem. Ten k polce, která do té doby neměla slova, napsal text. Tak se ještě v roce 1934 na hudebním trhu s notami objevila „Škoda lásky.“ (Název „Modřanská polka“ zůstal v podtitulu.) Premiérový obal tolik očekávané desky lákal kresbou milenecké dvojice a srdíčkem. Původní refrén zněl

*Škoda lásky, kterou já jsem ti dala,
ty mé oči dnes bych si vyplakala.
Moje mládí uprchlo tak jako sen,
na všechno mi zbyla jenom
v srdci mém vzpomínka jen.:]*

U Ochramného svazu autorského byla „Škoda lásky“ zaevidována 8. 6. 1934. Podle smlouvy s příčinlivou vdovou Hoffmannovou, která si tak rázem otevřela „zlatý důl“, dostal Jaromír Vejvoda za dílko vskutku „tučný“ honorář – celých 150 Kč! Jak však přiznal, nešlo mu ani tak o peníze, jako o to, aby jeho písnička už konečně vyšla tiskem a dostala se k četným zájemcům.

Polka hned dobývala svět

Tohle přání se mu splnilo vskutku vrchovatě – a nejen v jeho vlasti. Nejstarší syn autora – také Jaromír – mi upřesnil: „*Polka se dostala do Německa celkem snadno: Vdova Hoffmannová, které táta dal roku 1934 k dispozici smlouvou práva na šíření ‚Škody lásky‘, měla filiálku svého vydavatelství hudebnin v Německu. Tam písničku otextoval Klaus Richter a brzy dobyla německý trh. Písničku si – pod názvem „Rosamunde“ – rádi zpívali i vojáci hitlerovského Německa.*”

Na druhé straně si ji velice rádi zpívali i vojáci protihitlerovské koalice. V USA Lew Brown a Wladimir Timm přidali synkopy a anglický text. Polka s názvem „Beer Barrel polka! a textem „Roll out the Barrel“ („Vyvalte sudy“) se rozletěla do světa. Zde se velice proslavila mezi vojáky americko – britské koalice v Evropě, Africe i Pacifiku. Stala se pro ně jakousi „bojovou hymnou“, která je posilovala i morálně.

Totéž samozřejmě platí i o našich vojácích na tzv. západní frontě. Po skončení válečné tragédie vrchní velitel spojeneckých sil – americký generál Dwight David Eisenhower, pro kterého se „Škoda lásky“ stala nejoblíbenější písničkou, o Jaromírovi Vejvodovi prohlásil: „*Toto je muž, jehož píseň nám pomohla vyhrát válku!*”

Místo v blahobytu skončil ve skladu

Autor Jaromír Vejvoda však z toho neměl skoro nic, ačkoli jeho dílo se hrálo po celém světě. Jen za tantiémy by si mohl v kapitalismu koupit několik zámků, do konce života vůbec nemusel pracovat, žil by jako v příslovečné bavlince.

Začala však nelibostná „studená válka“, takže z „imperialistické“ ciziny finance do „východního bloku“ nedostával. Navíc po roce 1948 u nás nuceně zanikla kapelnická živnost. Tak Jaromír Vejvoda musel s těžkým srdcem rozpustit svoji oblíbenou kapelu – po 22 letech činnosti! Světznámý skladatel se od 29. listopadu 1948 z donucení stal skladníkem náhradních dílů v podniku ČKD Modřany. „Škoda lásky“ se dokonce načas nesměla ani hrát – prý byla „západácká“.

Jak takový nespravedlivý úděl autor prožíval?

Prostřední syn Jiří mi přiblížil: „*Samozřejmě to pro něj ve skladu nebylo. On byl precizní pokud jde o noty a všechno ostatní kolem muziky. Skladničení ho nijak nebavilo. Naštětí se tam setkal s kamarády, kteří ho podporovali v činnosti podle myšlenky: ‚Pojďme si z toho trochu udělat blázny!‘*”

Tatínek nás jako děti do svých problémů nezatahoval, vyrovnával se s nimi sám. Také maminka šla pracovat do fabriky Orion Modřany – a vydržela tam až do odchodu do důchodu.”

V padesátých letech ho možná čekal pracovní lágr!

Nejstarší potomek Jaromír mi prozradil dosti šokující skutečnosti: „*V krutých padesátých letech se dokonce objevily značné snahy dostat tátu do pracovního lágru. Asi kvůli tomu, že ‚Škodovku‘ zpívali Američané a Angličané, kteří se tehdy rázem proměnili v naše nepřátele. Zachránili ho různí dobří kamarádi, třeba lékaři, kteří potvrdili, že má tuberkulózu. No, jinak to už bylo na spadnutí! Jo, kdyby ‚Škodovku‘ ve válce zpívali Rusové, tak by z táty naopak udělali národního umělce.*”

Jaromír Vejvoda a jeho blízcí neprožívali v té době snadnou životní situaci. Dům ve Zbraslavi roku 1948 pro svoje potřeby zčásti zabraly Komunální služby města Zbraslavi. O devět let později došlo pak k úplné konfiskaci. Dosavadní podnájemník se tak jak mávnutím kouzelného – či spíše politického – proutku stal náhle majitelem. Bez slitování hned vystěhoval jednoho bratra a dvě sestry Jaromíra Vejvody.

Trpěl kvůli emigraci textaře Zemana

Pověstné přilítí oleje do žhavého ohně v oné neklidné době znamenala emigrace Vejvodova dosavadního „dvorního textaře“ Vaška Zemana do Kanady, kde se dobře vedlo jeho bratrovi. Zeman od premiérových slov k polce „Škoda lásky“ v roce 1934 do roku 1947 otextoval celkem 34 Vejvodových melodii. Připomenu alespoň „Zelené háje“, „Ach, bože, lásko“, „Srubní prstýnek“ „ Kdyby ty muziky nebyly,“ „ Já ráda tancuju“, „Černý kos“ či „Psaníčko po letech“.

Co Zemanova emigrace znamenala pro Jaromíra Vejvodu? Jeho nejmladší syn Josef, známý hudebník, mi řekl: *„Mnoho písniček bylo zakázáno veřejně hrát kvůli tomu, že jejich texty napsal Václav Zeman. V každém případě, když dobří lidé někdy do televizního vysílání prosadili některou slavnou tátovu písničku, tak předělali text. Spousta věcí se v rádiu i v televizi hrála jen jako instrumentálky, tedy beze slov.“*

Do stejné řeky dvakrát nevstoupíš?

Počátkem šedesátých let se poněkud „hnuly politické ledy“. Naštěstí došlo také k renesanci oblíbené lidovky. Na Zbraslavi Ladislav Burian – „hudební vyučenec“ Jaromíra Vejvody – sestavil základ dechového orchestru. Poprosil pana Vejvodu, zda by se neujal uměleckého vedení. Z lásky k hudbě rád souhlasil. Od svých pětapadesáti se zase mohl věnovat svobodnému povolání. Tak se zrodila poloprofesionální kapela Zbraslavanka. Brzy si získala velký ohlas, vystupovala na mnoha místech v republice – včetně pražského paláce Žofín. Netrvalo dlouho a slávu české lidovky hojně šířila i v zahraničí.

Ladislav Jacura nosil skladateli verše i buřtíky

V té době už novým „dvorním textařem“ Jaromíra Vejvody byl Ladislav Jacura, o jedenáct let mladší. Premiérovou společnou písničkou se stala „Jednou, dvakrát:

*Venku už je tma, všude chodí dva,
jen já vzpomínám, kde Tě asi mám?
Jen půl hodiny, říkáš nic není,
kdo má stále trpět Tvoje zpoždění.
Jednou, dvakrát, budu čekat,
po třetí nechám Tě stát.*

*Jednou, dvakrát, budu plakat,
po třetí se budu smát.
Jaro abys věděla,
jedna vlašťovička nedělá.
Jednou, dvakrát, dám si zahrát,
Tebe nechám trucovat.“*

Osud mi dopřál, že jsem pana Jacuru deset let dobře znal – a s jeho dcerou Dagmar o něm v roce 2009 dokonce vydal obsáhlou knihu. Jak mi jednou prozradil Ladislav Jacura, v klidu domova u výborného moravského vína, citované veršičky ho kupodivu napadly, když v sychravém podzimním večeru čekal u sochy svatého Václava v Praze na Karla Valdaufa. Ten se tenkrát – oproti svému zvyku chodit přesně – ze závažných důvodů o půl hodiny opozdil!

Dodávám, že Ladislav Jacura pro různé slavné skladatele otextoval 674 písniček, větší-nou hitů. Řekl mi: „*S Jaromírkem jsme se scházeli každé úterý u něj doma. Vždycky chtěl, abych mu v Praze koupil dva vuřty; to byla jeho oblíbená pochoutka.*”

Společně napsali třeba šláгры: „Cestička domů“, „Ještě tu poslední“, „Muziko, muziko česká“, „Lesní stráně“ či „Zbraslavská“ s poznáním, že „už, kamarádi, pomalu stárnem.“

Potomek hostinského neměl rád alkohol

Mnoho pamětníků vzpomíná, že Jaromír Vejvoda byl téměř příkladný abstinent. Je to poněkud udivující, když pocházel z rodiny, která vlastnila restauraci. A co víc – v roce 1935 se přiženil do hospody ve Vraném, když si vzal za manželku usměvavou slečnu Boženku Zamrazilovou. Při vystoupení nesměli pít alkohol (kromě pouze přiměřeného množství piva) ani jeho muzikanti.

Jak se vlastně takové „šláгры“, které znaly a znají miliony lidí v mnoha zemích, rodily? Jeho syn – perfektní muzikant Josef Vejvoda mi upřesnil:

„Náš dům nebyl zas tak velký. V noci jsme spali v ložnici, zatímco táta v takzvaném obýváku psal – do dvou, do tří či i čtyř hodin ráno. Slyšeli jsme jeho brnkání na housličky, na které si brnkal vše, co potřeboval pro kontrolu, zda je to tak, jak to slyší. Samozřejmě piano by bylo hlučné. Hlavně ovšem všechno nosil v hlavě.

Rád si zakouřil a vypil hodně kávy. Ovšem nikdy jsem neviděl, že by pil nějaký alkohol – panáky tvrdého či jen víno. Když ho někde na návštěvě k tomu mermomocí nutili, dal si jen malinko, na dno.

Jinak při tvorbě popsal moc notového papíru. Normálně používal při komponování housle. Když však skládal s Láďou Jacurou, tak hrával na piano. Samozřejmě, vyměňovali si názory, ale v zájmu toho, aby udělali společně písničku, která se bude líbit.”

Nejen hudbou živ je člověk

Jaromír Vejvoda rád hrál šachy, lovil ryby a fandil dobrému fotbalu a hokeji. Na výborné zápasy ho synové vozili na motocyklu ČZ 125, později v automobilu na různá místa v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, ale třeba až na Slovensko – například do Bratislavy či Trnavy.

I dnes platí, že nejen hudbou živ je člověk. Co Jaromír Vejvoda nejraději jedl? Syn Jaromír mi řekl: „*V jídle byl strašně skromný. Stačily mu třeba dva, tři plátky knedlíků, kousek nějakého masa a omáčka. Jedno pivo mu vydrželo na celý den – trochu si dal k obědu, zbytek k večeři. Na druhé straně bych ani na dvoukoláku neodvezl to množství kávy, které vypil. Když hrál s kapelou, dokázal za večer a noc vypít deset až dvanáct kafi.*”

Byl to elegán každým coulem

Všichni tři synové mi – nezávisle na sobě – vyprávěli, jak i doma býval tatínek každý den až do konce života hladce oholen, v nažehleném saku, v běloučké košili, ani kravata nechyběla. V takovém noblesním oblečení prý dokonce uklízel i hromadu přivezeného uhlí.

Syn Jaromír zavzpomínal: „*Když jsem se ho zeptal: ‚Tatí, proč tady sedíš v tom saku, vždyť dneska stejně nikdo nepřijde?!‘, jen odpověděl: ‚Jak to můžeš vědět? Co kdyby přišel?‘ Tak to nikdy nezměnil.*“

Ostatně, časté návštěvy opravdu nechyběly – třeba kvůli kuriózním sázkám okolo autorství polky „Škoda lásky“. Tu si přivlastňovali jak Němci, tak Američané, Angličané, Kanaďané...

Roku 1987 v USA při příležitosti 85. výročí narození Jaromíra Vejvody a 60. výročí vzniku polky „Škoda lásky“ vydali nádherný vzpomínkový poštovní aršík (známky v hodnotě 5 centů) a poštovní razítko s názvem „Beer Barrel Polka“. Jeho součástí byl notový zápis s částí anglického textu „Roll out the Barrel“ – doplněného českými slovy „Škoda lásky“.

Nejvíc miloval jinou písničku!

Kupodivu, polka „Škoda lásky“, která ho tolik proslavila po celém světě, se Jaromíru Vejvodovi nelíbila ze všeho nejvíc. Ze svých četných písničkových dětí měl nejraději „Zelené háje“.

*Zelené háje, lásko mých let,
vy jste bejvaly můj celý svět.
K vám jsem chodíval,
jsem měl vždycky tak rád,
však pryč jsou ty chvíle,
když jsem já bejvával mlád.:]*

Tuhle skladbu se slovy Vaška Zemana si po muzikantské stránce cenil nejvíce skládal však dál. Přiznával:

„Nejhezčí pocit mě čekal, když jsem po bálu šel domů a náhle slyšel, že si někdo z lidí píská pár taktů z mé nové písničky, kterou jsme tam hráli. Tak jsem si říkal: ‚No, tak tohle bude opravdu dobrý, když si to lidi napoprvé dokážou zapamatovat.‘ To bývala taková praktická zkouška.“

Dílo mělo víc barev než duha

Bohužel, tvůrce neměl dokonalé informace, kde všude se jeho dílo proslavilo. Nejvíce se to po válce dozvídal pouze od lidí, kteří se z ciziny vraceli domů. Nebyli to jen naši vojáci, ale třeba i lidé, kteří přežili peklo koncentračních táborů. V mnohých z nich prý tuhle melodii němečtí katani cynicky vyhrávali, když bezbranné zubožené zajatce popravovali!

Chytlavé tóny písničky „Škoda lásky“ zaznívají i z mnoha tuzemských i zahraničních dramatických filmů – „Moře, náš osud“ (z roku 1942), „Noc v Casablanca“ (1946), „Návrat domů“ (1948), „Osud člověka“ (1959), „Atentát“ (1964), „Nebeští jezdci“ (1968), „Obecná škola“ (1991), „Tmavomodrý svět“ (2002)...Z televizní tvorby alespoň připomenu americký seriál „MASH“, „Hřbitov pro cizince“ (1991) s Jiřím Bartoškou, ba i jednu epizodu ze seriálu

„Třicet případů majora Zemana“ (1978).

Slavnou polku „Škoda lásky“ nahrála i Česká filharmonie v čele s Václavem Neumanem.

„Trvalka“ s titulem „Škoda lásky“ dominuje i dlouhodobému přehledu nejhranějších hudebních děl, který oficiálně vytvořil Ochranný svat autorský. Zvítězila i v prestižní anketě Hit století. Hlavní cenu v přímém televizním přenosu přebírali 8. ledna 2000 všichni tři bratři Vejvodové. Tak hlasující diváci znovu dokázali, jak mají rádi dílo Jaromíra Vejvody.

Poslední táborák – a zbraslavský hřbitov...

Josef Vejvoda mi řekl: „Do konce šedesátých let dostával tatínek jen minimální honoráře. Když chtěl koupit první vlastní domek, tak si na něj musel vypůjčit.

Koupil baráček v Modřanech, kde jsme bydleli asi deset let. Pak se zase vrátil na Zbraslav, kde si na pozemku svojí sestry Amálky vystavěl dům, který je kousíček za dnešním restaurantem Škoda lásky. Tam dožil až do konce života.“

Ten přišel v uplakané neděli 13. listopadu 1988. Na pracovním stole ve zbraslavském domku navždy zůstal nedopsaný poslední list notového papíru muzikanta, jenž zemřel v nedožitých sedmaosmdesáti.

Stvořil celkem 80 titulů – 45 polek, 20 valčíků, 9 pochodů, 4 tanga, jeden smuteční pochod a jednu úpravu lidové písně.

Při posledním rozloučení podle jeho přání hráli Vejvodovu písničku „Poslední táborák“ s působivými slůvky Ladislava Jacury a Jarky Motla.

*Podzim, jak už to bývá zpívá tu svou,
co z naší lásky zbývá zní dálavou.*

*Snad se k nám ještě vrátí máj růžový,
víš má milá, možná, kdo ví?*

*Ref. Poslední táborák už dohořívá,
písnička loučení tichem doznívá.*

*Nad modrým zálivem s bohem si dáme,
životu s úsměvem ruce podáme :]*

(Poznámka Milana Koukala: Stejnou skladbu jsem uslyšel 6. října 2004, když jsme se v krematoriu Praha – Strašnice velice smutně loučili s devadesátiletým textařem tří generací Vejvodů – Ladislavem Jacurou. Zemřel přesně týden před 91. narozeninami.)

Proč v chvilích přeplněných smutkem a slzami, za které se nestyděli ani otrlí muži, zněly právě tyto nádherné valčíkové tóny a slova o táboráku?

Josef Vejvoda mi odpověděl: „*My jsme si mysleli, že je to stylově v textu, náladě. Tatínkovým přáním bylo, aby se při posledním loučení hrály nějaké veselé melodie, i když nikdy konkrétně o vybraných skladbách nehovořil. Slova ‚Poslední táborák už dohořívá...‘ to je přece tak strašně silné a dojemné, když si to člověk domyslí.*

Kdyby tatínek třeba řekl, že nechce žádné smuteční pochody, ale spíš něco veselého, protože sám byl veselý člověk, tak bychom jeho přání také splnili. Avšak o tom slovo nepadlo!”

Poslední odpočinek čekal na hřbitůvku v milované Zbraslavi. U rodinné hrobky Vejvodů tam má na tmavém mramoru stylově uvidíte zlatavě vyvedenou notovou osnovu s úvodními takty polky „Škoda lásky“.

Život a dílo skromné světoznámé celebrity připomíná i minimuzeum ve zbraslavském restaurantu Škoda lásky – v místech, kdy kdysi mladý hudebník vybrnkával na klávesy první tóny tohoto světového hitu.

Stručnou vzpomínku na Jaromíra Vejvodu bych rád ukončil všeríkajícími slůvky, které jako korálky na Vejvodovu notovou osnovu navlékl Ladislav Jacura.

*Už, kamarádi, pomalu stárnem,
a nad svým mládím jen rukou mávnem.
Kde jsou ty chvíle, kdy jsem tě měl tolik rád,
proč chceš mi, moje mládí, sbohem dát.*

• KAREL VALDAUF / Býval i kriminalistou

Karel Valdauf, jenž se narodil 25. 10. 1913, pocházel z města Trhové Sviny na Českobudějovicku. V jeho rodě se muzicírování podobalo štafetě, kterou si předávaly generace. Sám Karlík od dvanácti hrával na housle, flétnu nebo na malý buben v otcově kapele, někdy si zahrál i s dědou.

To se mu velmi vyplatilo, když roku 1928 jako mladiček nastoupil do Vojenské hudební školy v Praze. Po úspěšném ukončení už vyhrával v hudbě pěšího pluku č. 18 v Plzni.

Bohužel při návratu do civilu také na něj čekala hospodářská krize. Marně hledal zaměstnání. Nevadilo mu ani hraní po kavárnách a hotelích v Berouně, kam se mezitím přestěhovali rodiče. Nepohrdl příležitostnými „kšeftíky“ v okolí. Však také ovládal harmoniku, flétnu, klarinet, saxofon, kytaru, ba i bicí nástroje.

Měl starostlivého otce

Naději dokonce hledal jako člen kočovné divadelní a společnosti, ale tam se pěkně zklamal. Vzpomínal: „*Hráli jsme to ve čtyřech. Všechno, všelijak a vždycky. Ne vždycky nám naopak pan ředitel zaplatil. Ne vždycky jsme se najedli, šmíra je zkrátka šmíra. Zachraňovali jsme se pak po představeních, když jsme hráli místním vašnostům v hospodách. Psal jsem často domů, nejvíc samozřejmě o peníze.*“

Starostlivý otec mu poté obstaral místo úředníka na poště. S radostí se vydal první den do nové nadějně práce, ale poštovním zaměstnancem se nestal. Proč? U pražské kavárny Demínka totiž potkal známého muzikanta Jaroslava Škabradu. „*Řídil tam dopravu jako strážník na křižovatce a hlavně mimoto hrál u Hudby uniformované stráže bezpečnosti,*“ vysvětloval Valdauf. Ten za pár dnů muzicíroval ve stejné kapele. Ještě předtím se ovšem stal pražským dopravním policistou, poté civilním detektivem, jenž měl dohlížet na veřejnou mravnost!

Důležitější však pro něj bylo, že ho jako inspektora pověřili uměleckým vedením Orchestru kriminálního ředitelství v Praze. Tady shromáždil perfektní muzikanty a jejich umění je dovedlo až do rozhlasového studia. Zatoužily po nich také gramofonové společnosti – Esta a Ultraphon, jehož proslulý ředitel Valentini Karla Valdaufa vždy vítal typickým úslovím: „*Tak ukázal, s čím nás zase chtěj omráčit...*“

Tehdy Karel Valdauf písničky už nejen hrál, ale i skládal. Nejprvnější byla „Až si budeš jinou brát.“ Známy vydavatel Kovářik následně vydal mnoho dalších „kousků“ svého nového objevu. Nechyběl mezi nimi ani Valdaufův slágr „Až nás cesty svedou“, ke kterému si napsal i text.

*Až nás cesty svedou,
budu šťasten s tebou.
Čekám už jenom na ruku tvoji,
vždyť vím, že budem svoji.*

Nacisté ho věznili

Tahle písnička vyšla v podobě typických sešitků s notami v roce 1945. Stačilo však málo a autor by ji nevytvořil. Za kruté německé okupace, kdy umíraly tisíce vlastenců, ale i nevinných žen a dětí, se statečný kriminalista Valdauf s některými kolegy napojil na ilegální hnutí vlastenců.

Připravovali mj. falešné doklady pro naše parašutisty z Anglie, pomáhali ukrývat ohrožené osoby. Gestapáci Valdaufa zatkli a nemilosrdně vyslýchali v obávaném Petschkově paláci. Nakonec trýznění naštěstí přežil.

Co si asi mohli říci páni inšpektoři a kriminálníci?

Za okupace ve Valdaufově kriminální hudbě vyhrávali detektivové, specialisté každého oboru, kteří dobře znali kasaře, kapsáře, lupiče, ba i možné vrahy. A teď si představte, že taková zlotřilá individua chtějí tance se objevila třeba na tzv. čajích v pražské restauraci Beseda, kde kriminalisté v počátcích kromě jiného hráli. Jaké to asi bylo překvapení, když nějaký recidivista, nic zlého netuše, vytácel s našminkovanou „kostí“, „frajlí“, „žabkou“ či jak svým otrlým partnerkám říkali. Náhle s úžasem zmerčil, že jim k tanci vyhrávají obávaní „páni inšpektoři“. Jistě pak mnozí „drbani“ užasli, když na pódiu poznali prodloužené ruce zákona. Ostatně také naopak se asi divili muzikanti, komu to také vyhrávají do pohody.

Kapelník Valdauf upřesnil: *„Scházela se tu pěkně ostrá společnost, na začátku – pak jsem zasáhl já. S největšími grobiány jsme si pohovořili u nás na direkci... Dělali nám pak, právě oni, pořádek.“*

Zachránila ho injekce do srdce

Podle rozkazu z roku 1946 se po osvobození vlasti obvodní inspektor Karel Valdauf stal dirigentem Orchestru kriminální úřadovny v Praze. Moc si toho však neužil – o rok později ho – v pouhých 34 letech nečekaně skolil infarkt. Stalo se to přímo v zaměstnání – na slavné policejní „čtyřce“ v Bartolomějské ulici. MUDr. Markalous z blízkého Platýzu mu v kritické chvíli vpíchl dlouhou injekci přímo do srdce! Tak mu v poslední chvíli zachránil život, i když následoval roční klid na lůžko. Z činné služby u policie Valdaufa ze zdravotních důvodů propustili. Dva roky vyplněné zdravotními obtížemi prožil v klidných malebných Měchenicích.

Do spěchu a ruchu Prahy se Valdauf vrátil roku 1950. Chtěl studovat na skladatelském oddělení pražské konzervatoře. Nevzali ho však kvůli vyššímu věku – bylo mu už sedmatřicet. Vystudoval tedy skladbu soukromě u prof. Řídkého. Roku 1954 úspěšně složil státní

zkoušku z dirigování a sborového zpěvu. Vzdal se i penze, psal nové písničky, zakládal orchestry.

Do života mu šťastně zasáhl textař Ladislav Jacura

Karel Valdauf je „stvořitelem“ mnoha kapel. Už v roce 1942 založil smyčcový orchestr. O čtvrtstoletí přibyla slavná Valdaufinka – malá dechovka o 12 lidech. V jednu dobu měl najednou dokonce tři různé kapely – a vedly si velice úspěšně.

Šťěstí měl Karel Valdauf i na textaře svých chytlavých melodií. Na přední místo patřil jeho vrstevník Ladislav Jacura. Ten se narodil 25. 10. 1913; měli tedy stejný rok, ba i měsíc narození. V roce 1957 poslali do světa hit „Pod jednou střechou“:

*Každý den jsem u vás zazvonil
a do školy tě doprovodil.
Já to vím, že jsi byl
už tenkrát kavalír...*

Jen zasněnci vědí, že Ladislav Jacura velkému elegantovi a milovníkovi žen Karlu Valdaufovi přivedl do náruče i jednu z jeho manželek – pozdější oblíbenou zpěvačku dechovky Zorku Kohoutovou. Bylo to počátkem padesátých let 20. století, kdy v Olomouci Jacura vedl jednu z poboček Hudební a artistické ústředny (HAÚ), která zajišťovala vystoupení známých umělců v různých místech. Tak vystupoval i Valdauf. Jacura mu jako konferenciérku v roce 1953 dodal dvaadvacetiletou Zorku Kohoutovou. Valdauf, který ji zpočátku odmítal přibrat do souboru, ji dokonce naučil zpívat a ona si dechovku, které předtím vůbec nefandila, velice oblíbila.

Co prozradila exmanželka – Zorka Kohoutová

To vše mi osobně Zorka Kohoutová (nar. 16. 4. 1931) potvrdila. S Karlem Valdaufem prožila jedenáct let manželství. Prozradila mi: „*Za narození syna Jana mi Valdauf napsal písničku ‚Tvé vlasy kvetou, maminko‘. Aby to nemuselo být jako dárek zlato, které by mi prý mohl někdo ukrást, tak mi šťastný otec dal rukopis písničky, ke které udělal nádherný text Sláva Nádvorník.*

*Tvé vlasy kvetou, maminko,
Tak jako růže zjara.
A když se usměješ malinko,
tak nejsi vůbec stará.*

*U tebe vždycky, maminko,
nejhezčí chvílka byla.
Zůstaň tu ještě dlouho s námi
maminko naše milá...*

A o sedm let později mi Karel za syna Dana věnoval ‚Mládí nevybouřené‘. Čtyřiapadesátiletý otec tehdy určitě věděl, proč tu písničku zkomponoval. Tak tyhle dvě písničky mám pochopitelně nejraději.

*Mládí nevybouřené,
tropívá neplechu.
Já se proto ne a ne
nechci vdát ve spěchu...*

Celebrity ze sebe nic nedělaly

Zorka Kohoutová si tedy oba uvedené „svoje“ šlágry doslova v bolestech odrodila. To už neplatí o dalších písničkách, které pro ni Valdauf napsal: „Vesnice spí“, „Dívám se, dívám“, „Ve tvých očích“, „Snubní prstýnek“ a mnohé další. Zpívala však mj. i písničky Jaromíra Vejvody a Karla Vacka, jejichž skladatele navíc osobně dobře znala.

Poprosil jsem tuto hvězdu, aby mi oba pány pár slovy přiblížila. Odpověděla:

„Karel Vacek se zdál na první pohled takový přísnější, ovšem srdce měl na dlaní. Skromným, tichým elegantem, který vždy chodil v obleku, byl Jaromír Vejvoda. Dodnes vidím jeho živě se dívající očička; to po něm asi zdědil – vedle nadání pro dechovku – i jeho syn Josef.“

Potrpěl si na přesnost!

Na tatínka si rád zavzpomínal i další Valdaufův syn z jiného manželství – MUDr. Karel Valdauf: *„Tak jak byl otec hodný na své děti a dovedl jim téměř vše odpustit, tak byl přísný sám na sebe i na muzikanty a zpěváky z orchestru, kterým zásadně neodpouštěl neprofesionalitu, nedostatek smyslu pro pořádek, odpovědnost, a zejména pro dochvilnost. Otcovým heslem bylo, že přesnost je vlastností králů, a také se jím celý život sám řídil. Mnohokrát se stalo, že autobus, který vezl orchestr na vystoupení, odjížděl s polovičním obsazením. Pokud totiž byla stanovena hodina odjezdu, pak se na minutu odjíždělo. Hudebníci, kteří odjezd nestihli, museli se na místo účinkování dopravit taxíky, osobními vozy i autostopem. Stalo se však, že se jednou zdržel o tři minuty i sám otec a autobus mu ujel. Ten den se hrálo v Ostravě, a tak ho taxík přišel hodně draho.“*

Pravdivost podobných příhod mi potvrdil i oblíbený zpěvák Josef Oplt, jenž u přísného Valdaufa také načas – a velmi rád – působil.

Samozřejmě oblíbený kapelník prožil i mnohou vzrušující chvíli. Výborný lékař MUDr. Karel Valdauf mi upřesnil: *„Rád vzpomínám, jak jsem se vždy těšil na jízdu autem do naší vilky v Měchenicích, kde jsme bydleli. Otec totiž málokdy vybral ostrou zatáčku asi sto metrů od domu, takže jsme mnohokrát skončili asi v půlmetrové nádrži na vodu a čekali, až nás vytáhne pan Breburda s koňmi nebo kravami.“*

Lidé dechovku potřebují

Velkého pedanta (a také skvělého hráče mariáše) Karla Valdaufa lidé znali nejen z gramofonových desek, rozhlasových relací, ale také z televizního vysílání. Vystupoval tam od prvních let její existence – poprvé 13. ledna 1956 z Měšťanské besedy ve Vladislavově ulici, samozřejmě na živo.

S přibývajícím časem šířil slávu hezké české lidovky i v zahraničí – v Německu, Rakousku, Belgii, v Sovětském svazu...

Karel Valdauf upřímně tvrdil: „*To že se dílo dařilo není samozřejmě pouze mojí zásluhou. Naopak – moje štěstí bylo v tom, že jsem se potkával a pracoval s dobrými muzikanty. S takovými, kteří pochopili, že muziku nelze v ničem ošidit, domluvit se na ní...*“

V rozhovoru pro deník Zemědělské noviny v roce 1967 uvedl: „*Jak vidím budoucnost lidovky? Nevěřím, že by ve věku technické revoluce a kosmických výbojů dohrála svoji společenskou úlohu. Lidé jí ještě žijí a potřebují. Pokud to tak bude, bude patřit jim.*“

Sám se o to skvostně přičinil tím, že na svět přivedl celkem přes 150 dětí v notových osnovách. Navíc většinu z nich také sám otextoval. Sem patří i polka „Dávno přešla doba“.

*Dávno přešla doba loučení,
stářím zbělel vlas,
 pryč jsou chvíle mámení,
 touhy spálil mráz.*

Karel Valdauf se dožil času, kdy mnohá jeho skladba opravdu zlidověla. Valdaufova taktovka osířela 4. 7. 1982, kdy prohrál statečný boj s těžkou zákeřnou chorobou. Dál však žije ve svých písničkách. Každoročně v srpnu se jeho rodné Trhové Sviny stávají dějištěm prestižního Mezinárodního festivalu dechových hudeb KAREL VALDAUF.

NEBUDEME SI ŘÍKAT SBOHEM...

Svoje vzpomínkové akce mají i obě další uvedené legendy. Třetí zářijový víkend patří Mezinárodnímu festivalu malých dechových orchestrů VEJVODOVA ZBRASLAV. Ve stejném měsíci se koná přehlídka dechovek VACKŮV LIBEREC.

Na uvedených akcích se společně podle zvyku setkávají potomci i jiní blízcí všech tří oblíbených hudebníků. Vědí, že největší připomínkou jsou písničky, které lidé už po generacích znají a rádi zpívají. Předávají se z generace na generaci, vrací se k nám jak s jarem tažní ptáci.

Své krátké povídání bych rád zakončil veršíky Ladislava Jacury. Zrodily se tehdy, když ho Jaromír Vejvoda jednou u chutného vuřtíku požádal, aby napsal nějaký text, se kterým by se kapela loučila se svými nadšenými posluchači.

Skladatel se brzy dočkal Jacurových slůvek, které jistě i vy všichni znáte a rádi zpíváte. Pocházejí z polky „Ještě tu poslední“:

*Tak dobří přátelé
se hned tak nesejdou.
Nebudem si říkat sbohem,
ale na shledanou.*

A tak i já s upřímnými díky říkám nikoli sbohem, ale na shledanou vám – příznivcům a propagátorům hezké dechové a lidové muziky!

Mgr. Jan SLABÁK

nar. 24. 3. 1941

Vyprodané koncerty a rozebrané statisícové náklady gramofonových desek u nás i v zahraničí, široký okruh posluchačů několika generací, to jsou nejpřesvědčivější důkazy obliby dechového orchestru Moravanka Jana Slabáka. Základním kamenem tohoto úspěchu je muzikální provedení každé skladby. Členové orchestru jsou vynikajícími hudebníky – absolventy brněnské konzervatoře a Janáčkovy Akademie múzických umění s praxí v symfonických a divadelních orchestrech. Přitažlivý je i repertoár, vycházející z moravského folklóru, jmenovitě ze Slovácka, který je přirozeně živý a temperamentní. Hlavním zdrojem popularity je však osobitý sound a švih, s nímž Moravanka každou skladbu hraje a který je vlastní spíše jazzovým kapelám, než dechovému orchestru.

Zakladatelem Moravanky je Jan Slabák, rodem z Kelčan, malé dědinky nedaleko Kyjova, tedy z míst, kde se vždy hrála muzika vitální a výbušná, a kde folklórní tradice jsou dodnes živé. Jako úspěšný absolvent brněnské konzervatoře se stal členem Státní filharmonie Brno. Současně spolupracoval s mnoha orchestry, počínaje malou dechovou hudbou, tanečním a jazzovým orchestrem Mirko Foreta i Gustava Broma, se Symfonickým orchestrem bratislavského rozhlasu a pustil se i do dálkového studia na JAMU. V Brně se stal brzy předním koncertním sólistou a díky zahraničním zájezdům filharmonického tělesa se dostalo jeho jméno až ke sluchu dirigenta Herberta von Karajana, který jej pozval na konkurzní řízení k berlínským filharmonikům. Termínově však konkurz kolidoval se zahraničním zájezdem Státní filharmonie Brno a tak místo do Berlína, zamířil Jan Slabák v roce 1972 do brněnského rozhlasu s návrhem na vlastní studiový orchestr. O zaměření, obsazení i zvuku měl budoucí dirigent přesnou představu: „Bude to slovácká dechovka, jaká se hraje u nás doma na Kyjovsku“. Již první rozhlasové nahrávky Moravanky Jana Slabáka měly velký ohlas. Rozhodujícím zlomem byl však první televizní pořad v březnu 1973 „Vy neznáte Moravanku“, v němž uvedl orchestr svůj celý tehdejší program. I když trval jen 40 minut, úspěch byl mimořádný, zájem o další živá vystoupení i televizní pořady se zvyšoval a tak stál členové orchestru brzy před otázkou, zda opustit svá dosavadní povolání v brněnských operních a symfonických tělesech a věnovat se výhradně dechové hudbě. Většina zůstala Moravance věrná, a tak se v roce 1978 stabilizovala Moravanka jako profesionální těleso, které v tuzemsku i v zahraničí nyní zastupuje manažer Mgr. Jan Hlaváček. O vynikající kvalitě všech nahrávek Moravanky svědčí mimo jiné i udělení „Zlatého štítu Pantonu“ v roce 1975, šest zlatých desek, které Moravanka získala za více než čtyři miliony prodaných gramofonových desek, MC a CD. V roce 1995 obdržela platinovou a v roce 1996 diamantovou desku. Většina těchto nahrávek vyšla i v mnoha dalších zemích, např. v Německu, Holandsku, Francii, Švýcarsku, Rakousku, USA, a pod značkou Teldec pro země Beneluxu v německých překladech, kde si Moravanka získala značnou oblibu při svých koncertních vystoupeních. V současné době zpívají s Moravankou Jana Slabáka – Ivana Slabáková, Daniela Magalová, Břetislav Osíčka a František Uher. Moravanka Jana Slabáka svými instrumentacemi i osobitým pojetím vyvolala renesanci české dechové hudby nejen doma, ale i za hranicemi. Zahraniční novináři ji lichotivě nazývají „královnou české dechovky“ – „The Queen of Brass Bands“.

RENESEANCE MALÉ DECHOVÉ HUDBY

J. Slabák: Rád bych navázal na pana Baláže, který nadhodil nějaký problém, že dechovka byla dechovkou a muzikou komunistů. A já teď v této době, kdy slavíme kulatiny, jak s orchestrem, tak my, dost často čelím těmto věcem, a když jsem se pustil do tohoto článku, měli by si tito pánové doplnili vědomosti a nás nechat v klidu. Budu číst jen nadpisy, protože by to jinak bylo moc dlouhé.

- Dechová hudba nejstarších kultur
- Dechová hudba starých Řeků
- Dechová hudba Římanů
- Vojenská hudba v renesanci
- Vojenská hudba v 17. a 18. století
- Úspěšný vývoj vojenské dechové hudby
- Dechová hudba po 1. světové válce
- Dechová hudba po 2. světové válce

Dechové kapely, které se od 60. let minulého století rozšířily v Čechách a na Moravě nejprve ve větších městech a později po celém venkově, odkud vytlačely původní lidové či cimbálové muziky, které prožívaly období těžké společenské umělecké krize. Dávno přešly doby, kdy se břesklý zvuk Kmochových pochodů ozýval po vlastech českých, při nejrůznějších společenských příležitostech, ať to byly lidové slavnosti, veřejná sokolská cvičení, výlety či národnostně laděné manifestace, při nichž si česká dechovka získala svůj věhlas a mimo větší kulturní centra téměř výhradně naplňovala taneční ale i koncertní sály. Působila na promenádách, v parcích, na náměstích kulminovala někdy na pomezí 30. a 40. let minulého století, avšak doznívala ještě hluboko v letech padesátých. Tento okruh lidovek, polek, pochodů, valčíků, tang, reprezentovaných zejména skladbami Karla Vacka, Valdaufa, Vejvody, Poncara, Borovičky, Blahy i dalších autorů, byl v odborných diskuzích na stránkách hudebního tisku počátkem 60. let zvážen a shledán lehkým úpadkovým a neperspektivním. Čili v každé době měla dechovka nějaký problém. Zproblematizována byla stránka hudební i textová. Melodika většiny skladeb se jevila jako plytká, podbízává, lacině odvozená z melodických postupů lidových písní. Harmonie je triviálně jednoduchá a rytmus stereotypní. V textech vadila především myšlenková bezobsažnost, falešná sentimentalita, po stránce literární byly lidové texty chápány jako naivní a neumělé veršované. Jen málo z toho obrovského množství skladeb bylo vzato na milost. O osudu lidovky a s ní i dechovky, která se téměř výhradně pohybovala v tomto repertoárovém kruhu, bylo tak rozhodnuto. Historicky prý dosloužila. Obdobné názory bylo slyšet ještě počátkem 70. let. Přes všechny svérázné kvality dechového obsazení se jevily tyto kapely trochu jako památka minulosti, trochu jako hudební naivismus, sotva už jako organická součást moderního technického života. Krize dechové hudby byla v té době však i důsledkem ztráty umělecké prestiže a zájmu o tuto hudbu vůbec. Třeba v Kmochově době se jeho skladby staly důležitou součástí vlasteneckého hnutí, či jazykových bojů. Těžko dnes přesně zvážit na kolik byly v těchto proudch obsaženy prvky politicky pozitivní a na kolik nacionalisticky nezdravé. Česká dechovka u tohoto byla a česká veřejnost ji milovala. V meziválečném hájení lidovky bychom už těžko hledali něco obdobného, nicméně jeden doklad tu přece jen je. Nečekaně a vlastně ani

nechtěně se na konci 30. let dostaly do obdobné souvislosti Vackovy pochody, které byly s optimistickou náladou zpívány v době ohrožení republiky i během obou mobilizací v roce 1938. O ničem podobném nemohlo být v poválečných letech ani řeči. Naopak, dechovka se dostávala stále více na okraj hudebního a společenského dění. Nejprve ji zastínily budo-
vatelské masové písně. Z tanečních produkcí úspěšně vytlačovala moderní taneční hudba a swing. Z lidových slavností nová vlna folklorismu, posluchačsky byly posléze stále přitaž-
livější písničky malých divadel, reprezentované zejména tvorbou Jiřího Šlitra. Dechovkám
v této situaci zůstával stále užší prostor. Forma klasické dechovky byla mnohdy již uza-
vřena. Nové skladby tohoto druhu vznikaly už jen sporadicky. S výjimkou několika málo
oficiálních oslav zanikla i potřeba hudby do pochodů. Na této situaci nic nemění ani exis-
tence několika vyspělých velkých dechových orchestrů, které sice vyhrávaly jednu domácí
i zahraniční soutěž za druhou, nicméně k většímu rozšíření souborů tohoto typu nepřispěly.
Zásluha několika málo obětavců, kteří se věnovali dětským dechovkám a dokázali je doslo-
va vyplácet na vysokou interpretační úroveň, měla být ve větším měřítku zúčtována zejména
ve výsledku práce pedagogické, tzn. výchovou příští muzikantské generace .

Malé dechové kapely klasického obsazení procházely však zejména na venkově hlu-
bokým úpadkem. Jejich nástrojové vybavení, vycházející ze slavné dílny závodu „Červený
a synové“ v Hradci Králové do vzniku 1. světové války vybavující veškeré vojenské hudby
Rakousko-Uherské armády i hudby civilní, bylo již zastaralé. Zvláště svým vysokým ladě-
ním, v němž se po roce 1945 přestaly mnohé nástroje stavět vůbec. Postupný přechod na
ladění nižší byl běžně užívaný ve všech hudebních oblastech, procházel často adaptací
starších žestových nástrojů, přidáváním nástavců, což ovšem mělo vliv na jejich celkovou
intonaci. Věkový průměr dechových kapel rostl. Dorost se prakticky nevyskytoval. A nebylo
divu. Způsob hry těchto souborů, jejich nevyvážená tónová kultura a intonační prohřeš-
ky, po celá desetiletí neobnovovaný repertoár, ale i způsob společenského uplatnění – to
nebylo nic, co by mohlo lákat mladého člověka. Už sám pohled na dechovku hrající k tanci
byl někdy triskní. Většinou starší pánové a strýčkové v oděvu, který byl spíše pracovní než
společenský, nestejně pulty, absence zesilovacího zařízení, které by zvýrazňovalo zpěv, to
vše už v éře, kdy si mladí lidé zvykli na perfektní vybavení velkých i menších orchestrů
swingového typu a po první vlně nástupu skupin beatových nebylo nic, co by zaujalo mla-
dé instrumentalisty, motivované přirozenou touhou prezentovat se před svým okolím co
nejefektivněji.

Pravda, byly tu pokusy oživit dechovku převzetím nových zvukově – technických po-
stupů z modernější oblasti, např. z hudby swingové. Objevovala se aranžmá počítající se
čtveřicí saxofonů a se synkopickými útvary melodických linií, aktualizující tímto způsobem
nejen repertoár polkový, ale zavádějící do repertoáru dechovek i nové modernější tance. To
se však dostávalo do diametrálního rozporu s jejich tradiční rytmikou, která pak působila
toporně až groteskně. Navíc se jednalo o uměle naroubované prvky, které neorganicky po-
rušovaly charakter tradičního znění dechovky. Zákonitě totiž měly tyto pokusy jepíči život,
aniž by přinesly do tohoto typu muziky impulsy trvalejšího rázu. Na druhé straně dechová
hudba má od počátku republiky v české kultuře nezaměnitelné a nezapomenutelné místo.
Přestože byla v posledních letech považována za úpadkový žánr a bylo jí předpovězeno, že
nepřežije rok 2000, stále je tady i se svými příznivci a posluchači. Pravdou je, že v celore-
publikovém měřítku dechová hudba nepopíratelně trochu umírá, avšak neumírají regiony,

kteřé jsou na tomto druhu hudby založeny. Především náš kraj jihomoravský, zejména pak Slovácko ale i Valašsko, prostě celá Morava. V onom zmiňovaném celorepublikovém měřítku dnes dechová hudba existuje v povědomí pouze u starší generace, ale pak zde jsou právě ty regiony, které tuto skutečnost vyvrací. Existují zde totiž i mladé generace, u kterých se objevuje na dnešní dobu až pozoruhodný zájem o tuto hudbu. Ať už je to zájem o lidové tradice regionů jako takových, nebo zájem o konkrétní hudbu. Je patrné, že dechová hudba má stále co nabídnout a umí zaujmout nejen starší generaci, ale právě i tu generaci mladou. I když tento zájem mladé generace zaujímá jen malé procento toho celorepublikového měřítka.

Vlastní zkušenost ukázala, že spousta těchto mladých lidí, zajímajících se o dechovou hudbu ji zná z vlastního poslechu, muzikanti pak z vlastní praxe. Tato mladá generace má povědomí o vedoucích jednotlivých kapel i o jejich tvorbě. Nevědí ovšem už nic o vývoji dechové hudby jako takové. O jejich základech, kořenech, o důvodech jejího vzniku a o elementech ovlivňujících její dlouhodobý vývoj. Stejně tak nevědí nic o historii a vzniku jednotlivých, jim nejznámějších kapel, jejich začátcích a úspěšných polích nejen regionálních ale i mezinárodních.

Nyní by měla následovat právě ta Renesance, ovšem když jsem ji začal psát, tak jsem si říkal: „no jo, ale teď budu mluvit jen o sobě,“ tak mi to bylo trochu žinantní. Myslím, že by se tato část dala spíše diskutabilně projednat. Na druhé straně si myslím, že těch 40 let by si zasloužilo oslovení nějakého kvalitního muzikologa, který by tuto dobu dal jaksi dohromady, poněvadž mně se o tom špatně mluví. Ale jen tak zhruba mohu říct, že o nás byl natočen celovečerní film, napsáno 7 diplomových prací (Brno, Praha, Ostrava, Bratislava). Ve škole mi samotní žáci děkovali, protože to samozřejmě vyvolalo zájem o ty samotné nástroje. Je spousta nových vynikajících interpretů, bohužel se teď potýkají s dobou, která není jaksi příznivá.

Ján JAMRIŠKA

*23. 1. 1943, Žitná, skladateľ dychovej hudby, predseda Združenia dychových hudieb Slovenska (člen PZ NOC a KK SOZA).

Pred rokom 1999, po profesionálnej službe v armáde, pôsobil ako člen Tanečného Orchestra Slovenskej Televízie pod vedení Siloša Pohanku a potom ako člen orchestra VUS Bratislava. V tej dobe tiež vyštudoval konzervatórium v Bratislave. Potom inicioval vznik a bol kapelníkom DH Záhoráci a Záhorácki strýci, kde stál pri vzniku 10. nosičov týchto dychových hudieb. Jeho skladby nahrali a nahrávajú aj DH na celom Slovensku, najmä DH Bučkovanka, Prešporská kapela, Prievidžanka, Lapášanka, Križovianka, Májovanka, Močenská kapela, Bánovčanka s Kesankou a iné, a vyšli tlačou i na nosičoch aj v zahraničí.

Od roku 1999 je predsedom Predstavenstva Združenia dychových hudieb Slovenska. Pôsobí ako člen porôt na súťažiach dychových orchestrov na úrovni krajov i celoslovenských a ako lektor školení v oblasti dychovej hudby. V oblasti metodickéj pomoci pre oblasť DH je organizátorom 8 ročníkov Seminára mladých talentov inštrumentalistov a spevákov DH a 4 ročníkov Tvorivej dielne mladých talentov DH NOC. Je spoluautorom a hlavným organizátorom Dychfestov ZDHS od roku 1999 v Dolnej Krupci i všetkých putovných ročníkov od roku 2003 v Nemšovej, Močenku, Bardejove, Banskej Štiavnici a opäť v roku 2007 v Dolnej Krupci, 2008 v Tvrdošine, 2009 v D. Krupci, 2010 vo Vištuku. V roku 2001 zahájil a je aj spoluautorom a spoluorganizátorom Autorských súťaží ZDHS: a to do roku 2005 s názvom „Polka Valčík“ a od roku 2007 pod novým a konečným názvom „Novomestská nota“ v Novom Meste nad Váhom. Tiež sa osobne i organizačne od roku 2000 podieľal na 7. ročníkoch festivalu a Autorskej súťaže „Slovenské tango“ v Bardejove.

Je držiteľom Ceny Karola Pádivého (2003) za osobný prínos pri zvyšovaní úrovne dychovej hudby na Slovensku. Dlhoročne spolupracuje s Národným osvetovým centrom v oblasti dychovej hudby. V roku 2003 mu generálny riaditeľ Národného osvetového centra v Bratislave udelil Medailu D. G. Licharda.

ÚLOHA ZDHS NA SLOVENSKU (20 rokov cesty ZDHS na Slovensku)

Čo je ZDHS – registrované občianske združenie, ktoré podľa svojich stanov registruje samostatné právne subjekty dychových hudieb a mažoretiek na Slovensku.

Poslaním ZDHS je:

- starať sa o všestranný rozvoj dychovej hudby doma a jej propagáciu v zahraničí,
- podporovať združovanie sa občanov do občianskych spolkov dychových hudieb a do iných spolkov, ktorých činnosť je blízka dychovej hudbe, napríklad do spolkov hudby, ktoré sú obsadené aspoň dvomi dychovými nástrojmi, do spolkov spevu, tanca, mažoretiek apod.,
- registrovať spolky ako právne subjekty v registri spolkov ZDHS, ak sa pre túto registráciu v ZDHS spolky dobrovoľne rozhodli,
- viesť spolky k vytváraniu umeleckých hodnôt na vysokej estetickkej, umeleckej a odbornej úrovni,

- zastupovať stavovské a profesijné záujmy svojich členov, ochraňovať ich oprávnené záujmy vo všetkých sférach spoločenského života, poskytovať poradenské služby spolkom a ich členom pri riešení závažných problémov s orgánmi obecnej samosprávy, štátnej správy a inými subjektami,

- udeľovať vyznamenania, čestné uznania, diplomy, ceny, odmeny a ďakovné listy spolkom a členom za vynikajúce umelecké, organizačné alebo pracovné výsledky,

- spolupracovať s Ministerstvom kultúry SR (MK SR), s Národným osvetovým centrom (NOC), s Ministerstvom školstva SR (MŠ SR), s Hudobným fondom (HF) a s inými hudobnými organizáciami patriacimi do odvetvia kultúry, ďalej s krajskými a okresnými úradmi, s regionálnymi osvetovými strediskami, s obecnými úradmi a ich kultúrnymi strediskami,

- nadväzovať a udržiavať kontakty s podobnými združeniami, zväzmi, inštitúciami a spolkami doma i v zahraničí,

- iniciovať, pripomienkovať a prerokúvať legislatívne návrhy, týkajúce sa činnosti dychovej hudby, mažoretiek a miestnej kultúry,

- vykonávať poradenskú, metodickú a informačnú činnosť.

1. Nezná revolúcia 1989 – blížiaci sa koniec socializmu pomaly aj v kultúre, (všetko je ináč !!!) –

2. Začiatok vzniku ZDHS po nežnej revolúcii v r. 1989 – november – oficiálne vznik rok 1990 – január (Zrušenie vyhlášky MŠK o súboroch ľudových hudobníkov a zriaďovateľoch – minister Snopko). Táto bola vzápäť v r. 1990 nahradená spolkovým zákonom 83/90 Z. z. o Združovaní občanov, ktorý dodnes platí a základe čoho vzniklo aj naše združenie ako samostatný právny subjekt a s ním i jeho vytvárajúce sa spolky DH a mažoretiek.

3. Tri roky do osamostatnenia SR – 1993 – fungovanie aj cez štátny rozpočet – zotrvačnosť ešte zo socializmu – transfery, ZDHS sídlo Baštová 4 – tlačiareň, vydavateľstvo, časopis Dychová hudba, notové materiály, nástroje a nahrávania profiloviek, čo predtým nebolo možné (svetlé chvíľky), štáb ľudí, hierarchia. Zhoršenie finančnej situácie, vznik Akordu s. r. o (Trnava 1992-3) – zámysel získavanie financií pre ZDHS. Myšlienka založenia a využitia spolkov na predaje rôznych tovarov, odbery – získanie financií sa neosvedčila.

4. V tej dobe je síce častejšia účasť našich spolkov DH vďaka nadväzovaným kontaktom ZDHS z blízkym zahraničím a aj neskoršiemu členstvu v CISM, ale postupne nás majú dosť aj v zahraničí, najmä pre dumpingové ceny produkcií.

5. Postupuje činnosť ZDHS aj v ťažkých podmienkach, do rozdelenia republiky akosi ešte prežíva socialistický rozpočet a je ešte možno zohnať financie na akcie. Ešte i rok 1993 je „prežiteľný“, ale ukazuje sa že to nebude cesta „rúžovým sadem“ Veľké dychové orchestre, fungujúce vždy pod nejakým podnikom a najmä pod ZK ROH sa zo dňa na deň rozpadajú, nástroje sa húfne špekulantsky predávajú do zahraničia za slušným ziskom a podmienky činnosti takýchto telies sa neustále zhoršujú a všetky vymoženosti sú preč a niet dostatok koncertov či iných platených podujatí, ktoré by slúžili na ekonomickú podporu činnosti takých telies. Rušia sa vybudované skúšobne, alebo sa za ne určuje nekresťanský nájom a tak určitým spôsobom zlatý vek dychovky (70-80 roky) končí. Na Slovensku sa rozpadá na stovky väčších dychoviek aj preto, že si nevychovali mládež a tak je to aj podnes. ZDHS, ktoré v týchto dobách až do roku 1998 sídli vo vlastnej budove na Baštovej ulici 4, ktorá však je v reštitúcii a vrátením reštituentom prestáva byť majetkom ZDHS i keď je mu povolené zadarmo užívať niektoré priestory až do roku 2002, kedy sa po presťahovaní na

Žabotovu ulicu 2 do centrály KDH nakoniec ocitá svojim Office u tajomníka Petra Kopuniča na Kuklovskej 5, a to už aj zostalo až do jeho odchodu z funkcie, no a potom sa presťahovalo sídlo do trvalého bydliska terajšieho predsedu na Mudrochovu 13, 831 06, Bratislava, kde je doteraz. Toľko k peripetii sťahovaní a neúspechov v činnosti ZDHS.

6. No i za takýchto podmienok ZDHS organizuje svoje akcie najmä v pokračovaní Slávností DH a mažoretiek Slovenska a neskôr od r. 1993 ako DYCHFEST ZDHS v kaštieli Dolnej Krupej, vtedy zariadení HF, kde usporadúva aj rôzne školenia. Zo začiatku je tiež snaha robiť akési prehrávky najmä komponovaných programov jednotlivých kapiel, ale bohužiaľ trh začína byť rýchlo nekompromisný a víťazí nie kvalitná, ale lacná produkcia, vzniká veľké množstvo malých (baterkových) kapiel, ktoré preberajú dodnes normálnym DH komerčné akcie, zábavy, svadby a pod. Takže prehrávky sa nestretli s ohlasom a prestali byť zaujímavé, čo má dodnes vplyv na umeleckú úroveň mnohých dychoviek. Tak pomaly prestávajú hrať aj špičkové zabehnuté kapely, ako Prešporská kapela, Záhoráci, Záhorácki Strýci, ZEDE-ANKA, Prievídzanka a nakoniec aj po 20. rokoch Malokarpatská kapela, ako špičková DH zložená s profesionálnych hráčov.

7. Funguje však v tej dobe pomoc ZDHS DH pri nahrávaní nosičov a to najmä pri repertoárovom výbere, kompozíciami autorov, zvukovou réžiou a neskôr aj pri nahrávaní videoprogramov rôznych typov, vysielaných v televíziách a to celá séria programov „Na Furmanském dvori“ a ďalšie. Snaha udržať úroveň a postupovať umelecky dopredu tu je, ale podmienky za zásadne zhoršujú vo vysielaní rádii i televízií, kde sa všade alebo skrakuje, alebo vypúšťa programová štruktúra.

8. Tiež sa nepodarí udržať vychádzanie časopisu Dychová hudba, ktorý nám vtedy závideli aj iné profesijné združenia, vydávanie notového materiálu, veľmi ťažko sa udržuje úroveň Dychfestu ZDHS ako hlavného podujatia, podporné programy MK fungujú sporadicky a často je to záležitosť šťastia či známostí.

9. Dychová hudba presúva svoju činnosť do malých zoskupení a viac sa prikláňa k ľudovému ako zábavnému žánru. Udržiava sa a rozvíja najmä v lokalitách s tradíciou a osobnosťami zapálenými pre udržanie jej tradície výchovou mladej generácie. Ako príklad je Hradište pri Partizánskom a Ilov Kopáčik, Kanianka a Jožko Baláž, Dolná Súča a osobnosť starostu a dirigentov, obec Bánov a obetavá práca Jožka Kozára a muzikantov z malej kapely Kesanky, Topoľčianky a Topoľanček s organizátorom Ernestom Hasprom a dirigentom Toljom Micovčinom, Na východe najmä Košice s Jirkom Novotným. Výchove mládeže sa venuje aj DO ZELPO, ktorý je ako jeden s dospelých orchestrov činný už 173 rokov, a verím, že ešte dlho bude. Postupne sa však zvyšuje počet účinkovaní orchestrov najmä v akciách „kultúrne leto“, promenádnych koncertoch v kúpeľoch a pravidelných festivalov v obciach.

10. ZDHS sa snaží udržať svoje aktivity aj prostredníctvom spolupráce s NOC a HF kde postupne nachádza viac pochopenia aj v Grantovej podpore svojich projektov. Cez svoje konferencie v r. 91,92,93,94, v 96 roku končí a odchádza s postu výkonného predsedu ZDHS jeho zakladateľ Mgr. A. Hudec a novozvoleným predsedom sa stáva Mgr. Jaroslav Pádívý, syn známeho nestora DH, ktorého storočnicu sme oslávili v roku 2008 seminárom z jeho diela v Tvrdošine na Orave. Tento však po dvoch rokoch abdikuje listom a ZDHS stojí pred otvoreným problémom.

11. V januári 1998 zasadne predstavenstvo a podarí sa im navliecť chomút zodpovednosti mne, keď som bol predtým vo funkcii podpredsedu. No a od tej doby je to už viac

ako 13 rokov, čo sa snažíme spoločne pohnúť zo stavom Slovenskej DH. V roku 2000 na 6. konferencii vo Svite dostáva ZDHS nové stanovy a sú vypracované jasné zámery činnosti do roku 2004. Rozvíjajú sa aktivity, ktoré boli a nové vznikajú. Pokračuje AS ZDHS „Slovenské tango“ Bardejov, Miléniový Dychfest ZDHS v Dolnej Krupej – začína nové podujatie týždenný „Seminár mladých talentov, inštrumentalistov a spevákov dychovej hudby“, ktorý trvá až doteraz, v tomto roku už vo svojom 12. ročníku, kde v orchestri z talentov celého Slovenska sa deti učia samostatnému sólovému prejavu prezentujúc sa pred publikom vždy na jednotlivých Dychfestoch ZDHS. Po piatom ročníku sa k tejto myšlienke pridáva aj NOC a rozširuje ju o ďalší týždenný pobyt tvorivej dielne v lukratívnom hoteli FIS v Tatrách, kde orchester už pravidelne koncertuje každý deň. V roku 2001 vzniká za výdatnej spolupráce Ing. Ivana Trchalu a mesta Nové Mesto nad Váhom nová AS ZDHS, ktorá začína pod názvom „Polka – Valčík – Pochod pre mažoretky“ a v súčasnosti bude v roku 2011 už 6. ročník, od roku 2007 pod jednotným názvom „NOVOMESTSKÁ NOTA“ (podujatie sa dostalo aj do štatútu mesta Nové Mesto nad Váhom). Tvorivé súťaže sú vždy potrebné pre zabezpečenie nového repertoáru pre DH a rozvoj skladateľskej práce v jednotlivých dychových hudbách.

12. Vznikla súťaž s názvom „Pezinský škopek“ o oživení pódiového prejavu DH, zhodou okolností jej prvý ročník vyhráva DH Bučkovanka, ktorá účinkovala aj na „Valašskom seťkáni“ a táto súťaž sa neskôr za príspenia mesta Pezinku a DH Cajlané pretransformovala a inovovala a koná až do dnes každý rok pod názvom „Dychovky v Preši“ a je otvorená aj pre zahraničných účastníkov. V roku 2003 začína hlavné podujatie ZDHS Dychfest, po zhoršení podmienok v kaštieli v Dolnej Krupej putovať po jednotlivých krajoch Slovenska, kedy za výdatnej pomoci DH Nemšovanka a kapelníka Jozefa Patku začína v Trenčianskom kraji v Nemšovej a do dnešnej doby prešiel kraje skoro celého Slovenska a po minuloročnom podujatí v BA kraji vo Vištuku, zostáva už iba Košický kraj a Dychfest v obci Helcmanovce a tak sa prvé kolo uzavrie. Rozširuje sa týmto aj počet festivalových podujatí v jednotlivých krajoch. Tiež v tomto roku ZDHS pre všetky svoje spolky získava multilicencie programov Capella 2002 v českej verzii a tak každá kapela získava prakticky zadarmo plnohodnotný oficiálny notový program a začína sa využívať na elektronické zasielanie notových materiálov a vznik elektronického archívu ZDHS. V tomto roku chystáme update programu na verziu 2008 CZ a Capelu Scan 6.1 CZ.

13. V roku 2004 usporiadalo Slovensko 5. majstrovstvá Európy pod egidou CISM v Bojniciach a slovenské kapely na nich získavajú svoje úspechy. Pokračujú stále aktivity v celoštátnych súťažiach MDH, DDH a MLDH a tiež účasť na súťažiach „Pádového Trenčín“ Začíname organizovať Semináre pre mladých skladateľov DH, ktoré vedie Mgr. A. Hudec a v roku 2009 v januári symbolicky v Novom Meste nad Váhom vzniká zo zámyslom pomoci mladým skladateľom „Združenie skladateľov dychovej hudby“, ktorého predsedom sa stáva úspešný mladý skladateľ Peter Burica a ZSDH chystá do budúcnosti samostatne svoje ďalšie aktivity.

14. Je treba povedať, že po celú dobu sa spolky ZDHS zúčastňujú aj zahraničných festivalov a súťaží po celej Európe a niektoré i v zámorí. Osvedčenou súťažou je napr. súťaž Zlatá krídlovka v Hodoníne, Zlota lira v Poľsku, ale i Medzinárodná súťaž v Ostrave.

15. Prešli sme 20 rokov cesty, nie bez problémov a nie pri obzvlášť veľkej priazni spoločnosti, rozvíjame sa, nezanikáme, ale naopak vznikajú nové detské a mládežnícke orchestre, ako nádej pre novú generáciu dychovej hudby na Slovensku.

16. V minulom roku v 14 – 15. mája sa podarilo za výdatnej pomoci DO ZELPO v Podbrezovej a samotných Železiarní úspešne zorganizovať Medzinárodný seminár na tému „20. rokov dychovej hudby v stredoeurópskom priestore“ za účasti prednášateľov z ČR, Maďarska, Poľska, Rakúska, slávnostný koncert k 20. výročiu za účasti VH Banská Bystrica, ako profesionálneho telesa s ocenením významných spolkov a jednotlivcov pamätnou plakietou k 20. výročiu ZDHS a v druhom dni – 8. konferenciu ZDHS so zvolením nových orgánov a s prijatím nových zámerov činnosti na ďalšie obdobie do roku 2014 a výhľadovo do roku 2020.

17. V tomto roku ZDHS organizuje v súlade so svojimi zámermi činnosti a v spolupráci so spolkami, a kultúrnymi inštitúciami tieto hlavné celoštátne podujatia: Celoštátnu súťaž Malých dychových hudieb 17-19.6.2011 v Lednických Rovniach, Seminár mladých talentov a Tvorivú dielňu sólistov 17-28.8. 2011 v Bellovom dome v Omšeni a okolí, 19. putovný ročník Dychfestu ZDHS 27-28.8.2011 v Helcmanovciach v Košickom kraji. Obnovuje v spolupráci s NOC a DO ZUŠ P. Bystrica „Celoštátnu súťažnú prehliadku VDO a SDO s medzinárodnou účasťou krajín V-4“ , ako pokračovanie súťaže známej pod názvom „Pádiveho Trenčín“ tentoraz aj pod medzinárodným názvom „Vyšehradské dni 2011 – Slovensko“, ktorá sa bude konať pravidelne v trojročnej periodicite vždy v septembri (t.r. 9-11. 9. 2011). Účastníkmi v tomto roku sú aj orchestre z ČR, Poľska, Maďarska a Chorvátska. Veríme, že sa nám podarí vytvoriť veľkolepé medzinárodné podujatia, ktoré bude mať vplyv na činnosť VDO na Slovensku. Záštitu na týmto podujatím prijala najmladšia poslankyňa EU parlamentu, členka kultúrnej komisie sl. Katarína Neveďalová, ktorá má k dychovej hudbe svoj osobitný vzťah. Posledným podujatím, na ktorom sa zúčastňuje aj Združenie skladateľov dychovej hudby, je 6. ročník AS ZDHS „ Novomestská nota 2011“, ktorá bude v termíne 17. 9. 2011 v Novom Meste nad Váhom. Všetky tieto podujatia sa konajú s príspevkom MK SR a HF SR a predpokladáme v tomto roku aj príspevok V-4 F a grantu VUC.

18. Nedá mi na záver nespomenúť si na plodnú spoluprácu s jednou osobou, ktorou je dnes už naša čestná členka p. Marta van Ooijen – Šuvadová, žijúca vo Švajčiarsku a obetavo privádzajúca bezodplatne pre naše spolky uniformy darované švajčiarskymi dychovkami. Do dnešného dňa priviezla uniformy pre 36 orchestrov a ďalšie dve sady sú už naplánované pre DO Trenčín a Považská Bystrica.

19. Čo sa nám za tie roky ešte nepodarilo, ale to všetko ide ruka v ruku z vývojom spoločnosti, je zmeniť myslenie našich spolkov v prospech samých seba a vidieť vo svojej činnosti len peniaze pre hráčov a nie kolektívne teda spolkové myslenie, ako to vidíme u našich susedov v Európe. Ale všetko má asi svoj čas a čaká na priaznivú spoločenskú klímu.

20. Možno som všetko neobsiahol, ale to nebolo ani účelom mojej informácie o úlohe ZDHS na Slovensku, ale toto dvadsaťročné obhliadnutie je určite o zvyšovaní umeleckej úrovne DH ako takej, a jej snahe o priaznivé etablovaní sa v stredoeurópskom priestore i za súčasných neprijateľných podmienok.

21. Podrobnejšiu situáciu 20. ročnej cesty ZDHS zhrnutú do správy z 8. konferencie s prílohou Vám dávam do pozornosti v dvoch výtlačkoch, ktoré si záujemcovia môžu prezrieť osobitne, alebo sa k nim dopracujú na www.zdhs.sk v materiáloch z 8. konferencie ZDHS vo formáte PDF.

22. ZDHS musí tvrdo pracovať! Boriť sa s nepriazňou! A najmä vydržať!

Mgr. Adam HUDEC

umelecký vedúci Malokarpatskej kapely,

sa narodil 3. 11. 1949 v B. Štiavnicí, detstvo prežil v obci Vyhne (okres Žiar n/Hr.). S hudbou začal ako 5 ročný na malý bubon v DH Vyhne, postupne sa začal učiť v hre na klarinete a od 8 rokov hral na trúbku až do svojich 25 rokov.

Svoje prvé skúsenosti s dychovou hudbou nadobudol v DH PS Vyhne, vedenej dirigentom Matejom Vidom. Hral tam na trúbku a kridlovku až do roku 1964, kedy odchádza do Bratislavy. V tých rokoch absolvoval aj LŠU v Žarnovici v hre na trúbku a už ako 11 ročný, hoci najmladší, bol vedúcim tanečnej kapely Mladosť vo Vyhniach. Tu sa aj zoznamuje s prvými pokusmi aranžovania pre kapelu.

Od septembra 1964 nastupuje na Konzervatórium v Bratislave (1964–1971), kde študuje hru na hoboju u prof. Jána Bartoviča a od roku 1966 aj operný spev u prof. Magdy Móryovej.

V rokoch 1965–1968 účinkoval vo viacerých hudobných skupinách v Bratislave ako trubkár, spevák a aranžér – v dixielandovej kapele Kontra Jazz Band (1966), v tanečných kapelách Istropolitana, Titanik (1967), od roku 1968 – účinkuje s tanečnou kapelou Danúbius (trúbka, hoboju, spev, aranžovanie všetkých skladieb pre kapelu.) S touto kapelou absolvuje angažmán 4 mesiace v Juhoslávii v lete 1968, v roku 1969–70 ročné angažmán v Holandsku a Nemecku.

V roku 1971 ukončil štúdium na Konzervatóriu (kontrahovanie 5. a 6. ročníka za jeden rok) absolventským koncertom v sieni SF s orchestrom Konzervatória s Koncertom C dur J. Haydna pre hoboju a orchester. Získanie titulu: Najlepší absolvent roka v dychovom odbore.

V roku 1972 nastúpil do Symfonického orchestra Československého rozhlasu v Bratislave (SOČR) a ako hobojsista tam pôsobil až do roku 1987. Za 15 rokov odohral množstvo koncertov a rozhlasových nahrávok so SOČR-om v Bratislave i v mnohých štátoch Európy. V roku 1972 nastupuje na VŠMU – študoval hru na hoboju u prof. Rudolfa Nováka – absolvovanie VŠMU absolventským koncertom s orchestrom Slovenskej Filharmónie 21.5.1976 s Koncertom pre hoboju a orchester Frigyesa Hidasa. Štúdium na VŠMU absolvuje s Červeným diplomom. Počas štúdia na VŠMU hral aj v orchestri Ivana Galku, najmä v PKO v Bratislave, v rokoch 1972 až 1975.

V septembri 1975 bola založená MALOKARPATSKÁ KAPELA.

Od začiatku MK je jej umelecký vedúci (spevák, aranžér) a od roku 1979 – kapelník a umelecký vedúci až do jej zániku v roku 1995. (Spevák, sólista na hoboju a tárogató, dirigent, aranžér, skladateľ, moderátor, dramaturg MK, organizačný vedúci).

S Malokarpatskou kapelou odohrali viac ako 1500 živých koncertov po celom Československu, taktiež účinkovali aj v zahraničí – napr. v Belgicku, Holandsku, ZSSR, Maďarsku, Rumunsku, Poľsku, veľakrát v NDR, NSR, Rakúsku apod. Účinkovali vo viac ako 100 televíznych programov STV, ČTV, ORF, tel. DDR. S MK nahrali 45 nosičov pre slovenské (Opus), ale aj zahraničné vydavateľstvá (LP, MC, CD, SP, Video).

Malá štatistika kompozícií Adama Hudeca do roku 2010: v Slovenskom rozhlase, v Opuse a STV nahraných jeho 170 skladieb, spracovanie ľud. piesní pre Slov. rozhlas, Opus, STV - 435 skladieb, inštrumentácie skladieb iných autorov pre Slov. rozhlas, Opus, STV - 45 skladieb. Jeho skladby boli vydané v notách v rôznych vydavateľstvách v Európe – v Nemecku, Holandsku, Anglicku, Švajčiarsku, Slovinsku, na najmä v rakúskom vydavateľstve Adler Musikverlag – viac ako 230 skladieb.

Okrem kompozičnej činnosti sa venuje A. Hudec aj množstvu iných aktivít (od roku 1987 výlučne v oblasti dychovej hudby). Od roku 1985 je členom alebo predsedom porôt mnohých festivalov dychových hudieb na Slovensku, vedúci seminárov a workshopov pre kapelníkov alebo skladateľov dych. hudby. Od roku 1985 bol členom Zväzu slovenských skladateľov za oblasť dychovej hudby, spolupracoval s Krajským osvetovým strediskom Západoslovenského kraja, v súčasnosti je predseda Poradného zboru NOC pre oblasť dychovej hudby. Je členom výboru SOZA za oblasť dych. hudby od roku 1991.

Bol pri založení a stal sa aj prvým predsedom Združenia dychových hudieb Slovenska (v januári 1990). Od roku 1997 je Čestný predseda ZDHS. Založil a pôsobil ako hlavný dramaturg a režisér Bratislavských slávností dychových hudieb v rokoch 1986-1992, Dychfestu v Dolnej Krupej 1993-94. Je členom medzinárodných porôt, napr. Majstrovstiev Európy dych. hudieb malého obsadenia (v rokoch 2000 – 2005), bol hlavným organizátorom ME dych. hudieb v Bojniciach 2004, svetového kongresu IGEB v B. Bystrici (1988), je predstaviteľom slovenskej dychovej hudby v medzinárodnej organizácii CISM. Ako externý redaktor a moderátor rozhlasových relácií v Slovenskom rozhlase realizoval v rokoch 1992-2005 148 relácií s názvom ZDHS predstavuje a od roku 2005 doteraz vyše 40 relácií s názvom Kapela, hraj! Ako hudobný režisér nahral desiatky nahrávok rôznych slovenských, ale aj rakúskych či nemeckých kapiel a Posádkových hudieb.

Za svoju skladateľskú a organizačnú činnosť v žánri dychovej hudby mu bolo v rokoch 1995 a 2009 udelené najvyššie ocenenie v oblasti dychovej hudby na Slovensku – Cena Karola Pádívého.

POSTAVENIE ČESKEJ A SLOVENSKEJ DYCHOVEJ HUDBY V EURÓPE

Dychová hudba v teritóriu dnešnej Českej a Slovenskej republiky má dlhodobú a bohatú tradíciu. V rámci celého sveta sa s ňou môžu porovnávať len tradície dychovej hudby v Nemecku a Rakúsku. Žiadne iné štáty sveta, dnes veľmi silné v tejto oblasti (ako napr. USA, Holandsko, Španielsko a mnohé ďalšie) sa s tradíciou dychovej hudby na našom území nemôžu zrovnávať. Aj keď by sme mali byť na to hrdí, (veď máme byť na čo...), nie vždy sa to v súčasnosti prejavuje v podpore nášho žánru, či už v ČR alebo na Slovensku. To je však už iná téma...

Vráťme sa teda niekoľko desaťročí, či storočí naspäť. Aj keď ste už dnes možno niektoré údaje počuli, napr. v referátoch mojich slovenských kolegov Jozefa Baláža a Jána Jamrišku, alebo v referátoch kolegov z ČR, viaceré fakty sú jednoducho rovnaké a je nutné ich spomenúť.

Keďže pasáže z histórie dychových hudieb na území dnešnej ČR prenechám radšej odborníkom z Čiech, zameriam sa na údaje z územia dnešného Slovenska.

Dávno pred vznikom prvej dychovej hudby na Slovensku – ktorá bola založená v Hronci pri Podbrezovej v roku 1838 – existovali v Hornom Uhorsku (dnešné Slovensko) určité formy dychovej hudby, lepšie povedané – interpretácie hudby na dychové nástroje. V svetoznámych baníckych mestách, kde sa ťažilo zlato a striebro, napr. v Banskej Štiavnici, Kremnici a inde, boli už v stredoveku zoskupenia mestských trubačov, tzv. turnerov. V Bratislave boli mestskí trubači známi už v roku 1358, prvé zmienky o existencii turnerov v Banskej Štiavnici sú z roku 1365, v Kremnici z roku 1441. Mestskí trubači pôsobili aj v iných mestách dnešného Slovenska, napr. v Trnave, Banskej Bystrici, Levoči, Bardejove a inde. Títo mestskí

turneri účinkovali viac ako 500 rokov na mestských vežiach, v chrámoch a zámkoch, ale aj na ľudových podujatiach, svadbách, pohreboch atď. V 19. storočí sa z mestských trubačov začínajú formovať väčšie zoskupenia, ktoré postupne prerastajú v dychové hudby (napr. banické, dedinské, závodné, požiarnické), neskôr vo väčšie orchestre (vojenské, mestské apod.). Dôkazom spomínaného je aj príklad vzniku dychovej hudby v Kremnici, ktorej prvými členmi boli práve mestskí trubači.

Druhým dôležitým podnetom pre vznik amatérskych dychových hudieb na Slovensku bol rozvoj vojenských dychových hudieb pri rôznych peších plukoch vtedajšej c. k. armády v druhej polovici 19. storočia. Tieto vojenské dychové hudby vznikali a koncertovali v miestach svojich posádok, najmä v Bratislave, Košiciach, Komárne (kde bol kapelníkom Franz Lehár st.), ďalej v Lučenci, kde bol kapelníkom od r. 1889 známy skladateľ operiet Franz Lehár ml. (mimochodom – ako 19 ročný bol najmladším vojenským kapelníkom c. k. armády). Vojenské hudby pôsobili aj v Trenčíne, Prešove, Banskej Bystrici a v iných mestách. Promenádné koncerty vojenských hudieb (ktoré mali vtedy obsadenie dychové aj sláčikové), si získali v mestách veľkú popularitu a boli neoddeliteľnou súčasťou hudobného života toho – ktorého mesta. Keďže vtedy neexistovali žiadne rádiá, televízory a gramofóny, bol to prakticky jediný spôsob, ktorým sa pospolitý ľud stretával s dielami skladateľov vážnej hudby. Na promenádnych koncertoch vojenské hudby interpretovali zmesi transkripcie diel svetoznámych autorov, napr. G. Verdiho, G. Bizeta, A. Dvořáka, B. Smetanu a mnohých ďalších.

Celkove vzniklo v 19. storočí na území Slovenska 56 dychových hudieb.

Samozrejme, že česká dychová hudba mala veľký vplyv na rozvoj dychovej hudby na Slovensku. Mnohí kapelníci a hráči dychových hudieb boli českého pôvodu. Osud ich zavial na Slovensko, kde zakladali nové dychové hudby a vychovávali mladých hráčov v hre na dychové nástroje. Slovenské dychové hudby často interpretovali skladby českých autorov, predovšetkým pochody F. Kmocha, koncertné valčíky J. Fučíka a V. Vačkára, neskôr polky a valčíky J. Vejvodu, K. Vacka, A. Borovičku, J. Bláhu, J. Poncara a mnohých ďalších. Skladby týchto autorov sa hrali na území celého bývalého Československa a to nielen v dobe ich vzniku, ale postupne zľudovali a hrajú sa dodnes.

Počas 2. svetovej vojny a najmä po jej skončení má zásadný význam pre rozvoj dychovej hudby na Slovensku **Karol Pádívý**. Narodil sa v Dolní Cerekvi v roku 1908, zomrel v Trenčíne v roku 1965. Tento významný hudobný skladateľ, upravovateľ a organizátor dychovkárského života na Slovensku sa zaslúžil o vydávanie notového materiálu pôvodných slovenských skladieb pre dychové orchestre. Taktiež bol neúnavným organizátorom rôznych súťaží, festivalov a prehliadok dychových hudieb. Spolu s Jindřichom Pravečkom napísali priekopnícke dielo európskeho významu: *Inštrumentácia pre dychovú hudbu* (vydané vo vydavateľstve Osveta v Martine v roku 1954). V prvom rade bol však Karol Pádívý vynikajúcim skladateľom svojej doby. Jeho skladby interpretovali všetky dychové hudby v Československu, sú kvalitné a dodnes hrané väčšinou dychových hudieb.

Okrem K. Pádívého boli v druhej polovici 20. storočia ďalší významní skladatelia na Slovensku, ako napr. Ján Pöschl, Zdeněk Cón, Gejza Dusík, Karol Valečka, Andrej Lieskovský, Izidor Glorik, Gejza Príbel, Anton Petřík, a ďalší.

Renesanciu ľudovej dychovej hudby koncom 60-tych a začiatkom 70-tych rokov začal prakticky Čs. rozhlas v Bratislave (Dr. Ondrej Demo v Klenotnici ľudovej hudby) svojimi na-

hrávkami amatérskych dychových súborov, najmä zo západného Slovenska a vydavateľstvo Opus – postupným vydávaním tejto hudby na platniach. Nebývalej popularity sa dočkali amatérske dychové hudby, ktorých vlastné úpravy a interpretácia ľudových piesní priniesli značný obrat v chápaní a posudzovaní dychovej hudby súčasnosti. Boli to najmä amatérske dychové hudby z **Drietomy** (s kapelníkom a upravovateľom Pavlom Stopkom), Nemšovej, Červeníka, Topoľčianok, Hornej a Dolnej Súče, Kubrej, Vajnora, Cífera a ďalšie. Dovtedy sa realizovala dychová hudba poväčšine v orchestrálnej podobe, prípadne komponované skladby autorov dychovej hudby spievali populárni speváci tanečnej hudby, alebo operní speváci. Nastúpený trend interpretácie ľudových piesní dychovými kapelami mal u publika obrovský úspech a začiatkom 70-tych rokov najviac žiadanými a predávanými slovenskými „hitmi“ boli práve slovenské ľudové piesne interpretované dychovou hudbou. (Stačí spomenúť názvy niektorých piesní – V richtárovej studni, V záhradôčke pod okienkom, Jedna ruža dve ruže, Lúčka lúčina, Nebola som veselá, atď.) Aj keď umelecká úroveň týchto amatérskych nahrávok bola z profesionálneho hľadiska nie vždy najlepšia, trend nastúpený týmito hudbami ovplyvnil prakticky celé dianie v oblasti dychovej hudby 70-tych rokov a ovplyvňuje ho dodnes. Na ich základoch stavali aj profesionálne kapely **Moravanka** (vznikla v roku 1972) a aj **Malokarpatská kapela** (vznikla v roku 1975).

Tak ako Moravanka ovplyvnila dianie v oblasti malých dychových hudieb v Českej republike, tak na Slovensku túto funkciu 20 rokov úspešne plnila Malokarpatská kapela, ktorej som mal česť byť umeleckým vedúcim. Obidve kapely mali svoju vlastnú, nezámeniteľnú identitu, čo je v oblasti dychovej hudby veľmi dôležité. Záujemcovia o podrobnejšie informácie z tejto oblasti sa dozvedia v mojej knihe, ktorá vyšla v roku 2010 vo vydavateľstve ForzaMusik/OPUS pod názvom *To bola Malokarpatská kapela*.

Po roku 1989 sa otvorili nové možnosti pre rozvoj nášho žánru v obidvoch častiach bývalého Československa. Zrazu sa mohlo cestovať po celom svete aj s dychovou hudbou, pre priaznivcov nášho žánru sme sa stali najmä západne od našich hraníc veľmi zaujímaví a žiadani. Najmä v prvých rokoch po páde železnej opony bola naša hudba prijímaná s neuveriteľným záujmom hudobníkov, dirigentov, organizátorov festivalov, súťaží či bežných vystúpení najmä v Nemecku, Rakúsku, Holandsku a inde. Bežným fanúšikom dychovej hudby doslova vyrážal dych virtuózný interpretačný prejav sólistov našich najlepších dychových hudieb, náš štýl hrania, obdivovali najmä ľahkosť a štýlosť hry našich najlepších kapiel malého obsadenia dych. hudieb. Tento trend nasadený našimi najlepšími kapelami Československa, ako boli napr. Moravanka, Moravěnka, Mistříňanka, Bojané, Túfaranka, Malokarpatská kapela, neskôr DH Gloria Zdenka Gurského, Dunajská kapela, alebo v súčasnosti najmä Vlado Kumpan a jeho muzikanti – tento trend je v celej Európe považovaný za to najzaujímavejšie, čo v oblasti malých dychových hudieb v Európe existuje.

Len veľmi stručne sa pozrieme za naše hranice. V Rakúsku boli činné poväčšine veľké dychové orchestre. Prvá kapela „nášho“ obsadenia bola až Blaskapele Makos pod vedením Johanna Makosa, ktorá vznikla až keď už Moravanka a Malokarpatská určili smer vývoja tohto žánru a v podstate sa nás pokúšali v mnohom kopírovať. Tým si získali veľkú popularitu v Rakúsku a dnes je v tejto krajine čoraz viac dobrých a výborných kapiel malého obsadenia dychovej hudby.

Zaujímavá situácia sa vyvinula vo vtedajšom Západnom Nemecku. V roku 1956 tam založil dychovú kapelu rodák z českých Sudet, ktorý po vojne odišiel za hranice – Ernst Mosch. 18 člennú dychovú kapelu so speváčkou a spevákom nazval Original Egerländer Musikanten a začal ťať veľké úspechy po celom Západnom Nemecku. Vypredané športové haly, nahratie 90 platní a kaziet, predaných vyše 50 miliónov nosičov, získanie 15 zlatých a niekoľkých diamantových a platinových platní, televízne programy, nahrávky pre rozhlas, atď. Je to dodnes nikým neprekonaná kapela tohto žánru na svete, čo sa týka vyššie spomínaného. Dnes sa nám, najmä u nás na Slovensku a na Morave, zdajú tieto nahrávky nudné, ospalé, keďže máme určite väčší temperament ako Nemci. V oblasti malých dychových hudieb sa teraz Európou prelínajú dva základné štýly interpretácie – egerländský štýl založený Ernstom Moschom a náš – československý štýl, založený na tradícii klasickej českej dychovej hudby alebo v súčasnosti na virtuóznom interpretačnom štýle najmä moravských kapiel.

Toto sa prejavuje aj na jedinej celoeurópskej súťaži malých dychových hudieb – na Majstrovstvách Európy tzv. Böhmische und Mährische Blasmusik, ako majú pre to na západe špeciálny výraz v nemčine. Majstrovstvá Európy dychových hudieb malého obsadenia inicioval Freek Mestrini, Holanďan žijúci v južnom Nemecku. Bol dlhoročným krídlákom u Ernsta Moscha, je aj hudobný skladateľ a vydavateľ. Mal som česť byť veľa rokov členom medzinárodnej poroty ME a práve tu sa spomínané antagonizmy dvoch hudobných štýlov – egerländského a nášho – prejavovali najviac. Bolo veľmi ťažké obhajovať náš štýl hrania proti ospalému, zastaranému moschovskému štýlu.

Často dochádzalo v porote k tvrdým slovným výmenám, keď som obhajoval náš štýl interpretácie dychovej hudby. Avšak aj napriek nepravosti predstaviteľov moschovského štýlu k našej muzike, naše dychové hudby získali veľa ocenení na týchto ME, pretože boli skrátka najlepšie.

Stačí spomenúť niekoľko umiestnení na ME dychových hudieb:

Hneď prvé ME v roku 2000 v nemeckom Meihingene suverénne vyhrala DH Gloria Zděnka Gurského (Vtedy ešte aj s Vladom Kumpanom).

V roku 2001 v holandskom Veenendale sa stala druhým vicemajstrom Európy slovenská kapela Skaličané. V roku 2003 v švajčiarskom Seedorfe suverénne zvíťazila kapela Vlado Kumpan a jeho muzikanti. Získali doteraz najvyšší počet bodov – zo 100 možných 95,6 bodu. Kumpanovci hrali vynikajúco a tam sa prakticky odrazili k svojim súčasným vynikajúcim úspechom po celej Európe. Na doplnenie úspechu našej hudby, ako druhý vicemajster Európy v profi triede skončila Plzenská 12.

V roku 2004 sme zorganizovali ME na Slovensku v prekrásnom prostredí Bojnického zámku. Nie je to samochvála, ale je to prostý fakt (dodnes hovorený mnohými odborníkmi z celej Európy) – že tieto ME v Bojniciach boli jedny z najelegantnejších a najlepších v ich 11.ročnej histórii. A slovenské kapely zabodovali naplno: V profi triede sa stali Majstrami Európy Dunajská kapela z Bratislavy, v 1. triede zvíťazila slovenská dychovka Križovianka a v 3.triede zvíťazila DH Bánovčanka.

V roku 2005 v nemeckom Sonthofene zvíťazila v profi triede moravská Túfaranka, v roku 2008 sa v holandskom Enschede v profi triede stala Majstrom Európy DH Křídlovanka a vicemajstrom Európy slovenská kapela Maguranka z Kanianky, no a v roku 2009 sa ME uskutočnili v Prahe, kde zvíťazila a Majstrom Európy sa stala DH Strážanka, ktorá

je doslova „československá“ kapela (hoci je to moravská kapela, polovica muzikantov je zo Slovenska).

Takže v oblasti malých dychových hudieb máme svetu čo ponúknuť – či už sú to kapely z Čiech alebo Slovenska. A na záver množstva festivalov dychových hudieb v celej Európe účinkujú ako „zlaté kince programov“ práve naše kapely.

V oblasti veľkých dychových orchestrov to už nie je také ideálne, Európa nás už dávno predbehla vo všetkom, čo s týmto štýlom DH súvisí. Žiaľ, časy kvality, podpory a možnosti VDO sa po roku 1989 veľmi zmenili k horšiemu. Množstvo zaniknutých podnikových, mestských a iných VDO hovorí za všetko. Dnes udržať VDO sa darí v požadovanej kvalite už v podstate len v Severomoravskom kraji. V ostatných regiónoch bývalého Československa prežívajú VDO len s veľkými obtiažami.

Je veľmi veľa súvislostí, prečo tomu tak je. Rozsah môjho referátu neumožňuje rozobrať všetky príčiny tohto stavu. Spomeniem len jeden, ktorý má obrovský vplyv na kvalitu a množstvo hráčov jednotlivých dychových orchestrov. Je to situácia v oblasti vojenských hudieb, ktoré boli od nepamäti základom všetkého v oblasti dychovej hudby – vojenská kapelníci, hráči, skladatelia, aranžéri, atď., dlhé roky VHŠ v Roudnici, ktorá žiaľ už nevychováva ďalších hudobníkov. Na Slovensku sme mali 6 vojenských dychových orchestrov (v Bratislave, Trenčíne, B. Bystrici, Košiciach, Prešove a Topoľčanoch) – dnes zostali len dve – v Bratislave a B. Bystrici. V Českej republike bolo cca 15 vojenských hudieb, dnes zostali len tri! Tento úbytok možnosti hudobníkov rásť vo vojenských hudbách a po odchode do civilu viesť amatérske DH a odovzdávať im svoje skúsenosti nadobudnuté v Posádkových hudbách, bude v budúcich rokoch veľmi chýbať a negatívne to ovplyvní dianie v našom žánri.

Len tak na okraj – podobné snahy o rušenie vojenských hudieb prebiehalo asi pred piatimi rokmi v Rakúsku. V deviatich „zemiach“, z ktorých sa skladá Rakúska republika majú 9 vojenských hudieb. Bola snaha 5 zrušiť a zachovať len 4. Proti tomu sa pozdvihla obrovská vlna odporu – v novinách, odborných časopisoch, dokonca v televízii ORF urobili dvojhodinovú besedu na túto tému. Všetci hovorili o nutnosti zachovania vojenských hudieb, lebo sú nositeľmi a šíriteľmi ich folklórnych tradícií, ktoré by nenávratne mohli odumrieť, politici, muzikanti, vojaci – všetci obhajovali zachovanie status quo ! A vydobyli si to – zostalo všetkých 9 vojenských hudieb. Žiaľ – u nás je to nenávratne preč... A doplatíme na to všetci, ktorí chceme rozvíjať žáner dychovej hudby u nás...

Pred záverom môjho príspevku chcem ešte pomenovať organizácie, ktoré sa zaoberajú rozvojom a podporovaním žánru dychovej hudby. V Európe sú to: CISM, IGEB, WESBE.

CISM – (Confédération Internationale des Sociétés Musicales) je Medzinárodný hudobný zväz, založený v roku 1949. Dnes združuje hudobné zväzy 22 štátov Európy, čo predstavuje cca 22 000 hudobných spolkov, Českú republiku tam reprezentuje ARTAMA a Slovenskú republiku ZDHS. CISM okrem pravidelných ročných stretnutí delegátov organizuje rôzne súťaže orchestrov koncertnej dychovej hudby, súťaže mládežníckych orchestrov, školenia porotcov dychovej hudby, rôzne semináre, súťaže nových skladieb pre VDO a pod. V 90.-tych rokoch, keď bol prezidentom CISM môj priateľ Friedrich Weyermüller, fungovala táto celoeurópska organizácia perfektne. Českú republiku reprezentoval hudobný skladateľ Evžen Zámečník a ja som zastupoval Slovenskú republiku – zúčastnili sme sa spoločne mnohých skvelých Kongresov CISM (napr. v Paríži, Ríme, Trossingene, Maribore, v Kerkrade

a inde). Jeden kongres CISM bol v roku 1989 aj ČR – v Ostrave. V súčasnosti, (podľa mňa žiaľ), táto celoeurópska organizácia nevykazuje také aktivity, ktoré by stmelili, podporovali a značne rozvíjali činnosti jednotlivých zväzov alebo orchestrov členských štátov CISM.

IGEB – (Internationale Gesellschaft zur Erforschung un Förderung der Blasmusik) je to Medzinárodná spoločnosť pre výskum a podporu dychovej hudby. Bola založená v roku 1974 v Gazi profesorom Dr. Wolfgangom Suppanom, ktorý ju dlhé roky úspešne viedol. Dnes je predsedom IGEB Dr. Bernhard Habla z rakúskeho Oberschützensu. Každé 2 roky sa uskutoční svetový kongres IGEB, kde sa stretnú a svoje referáty prednesú muzikológovia, skladatelia, praktickí hudobníci i vedeckí bádatelia v oblasti hudobnej vedy doslova z celého sveta. Mal som možnosť sa zúčastniť viacerých takýchto kongresov a boli to podujatia na najvyššej umeleckej či vedeckej úrovni. Referáty prednesené na týchto kongresoch vychádzajú potom v knihách s názvom Alta Musica. V roku 1998 sme zorganizovali takýto kongres IGEB v Banskej Bystrici, kde počas 8-dňového podujatia odznelo množstvo referátov muzikológov z Austrálie, Kanady, Švédska, Rakúska a iných štátov, no a samozrejme aj zo Slovenska, v sprievodných podujatiach sa predstavilo množstvo dychových hudieb Slovenska a podujatie malo značný ohlas.

WASBE – celosvetová organizácia dychovej hudby, podporujúca symfonické dychové orchestre a hudobných skladateľov tejto oblasti. Je spojená s najvýznamnejším festivalom koncertnej dychovej hudby v USA – Mid-West v Chicagu, kde každoročne pred Vianocami prebieha tzv. Midwest Clinic – t.j. medzinárodná konferencia dychových a symfonických orchestrov, uskutočnilo sa už 64 ročníkov tohto podujatia. Je to obrovská akcia, kde je napr. 350 vystavovateľov hudobných nástrojov, notových materiálov nových skladieb, atď., účinkuje tam vyše 50 hudobných telies, uskutoční sa okolo 90 prednášok atď, atď. Prof. Wolfgang Suppan založil v rakúskom Schladingu v roku 1997 stredoeurópsku odnož tejto organizácie, bol jej prezidentom do roku 2001 a odvtedy je umeleckým vedúcim Mid-Europe v Schladingu prof. Johann Mösenbichler. Každoročne sa tam v júlových mesiacoch stretávajú orchestre z celého sveta, niekedy aj z Českej republiky, prebieha tam veľa seminárov, workshopov, prednášok a pod. Koncerty v Schladingu majú špičkovú úroveň, často tam účinkujú japonské, kanadské, čínske, americké a mnohé európske orchestre.

Ďalšie dôležité podujatia v oblasti dychovej hudby v Európe sú: WMC – svetová olympiáda v holandskom meste Kerkrade. Uskutočňuje sa každé 4 roky (viackrát som mal možnosť zažiť neskutočnú atmosféru tejto olympiády, či už ako hráč, alebo čestný hosť podujatia). Aj československé orchestre sa viac krát zúčastnili tejto svetovej udalosti – v minulosti DO z Kraslíc, DO Vítkovák, DO Dubnica n/V., nedávno DO Harmonie Šternberk s Petrom Cibou a ďalšie. Úroveň orchestrov účinkujúcich na WMC v Kerkrade je na naše pomery neskutočná – 120 až 150 členné symfonické dychové orchestre najmä so Španielska a Holandska interpretujú najťažšie skladby (transkripcie) z oblasti vážnej hudby alebo nové, špeciálne pre túto príležitosť komponované náročné moderné diela a predvádzajú ich v Roda Hale pred vypredanou obrovskou sálou, alebo účinkujú na štadióne Roda Kerkrade. O takýchto podujatiach môžeme v našich zemiach akurát tak snívať...

Treba ešte spomenúť dôležitý festival s názvom Intermusica v rakúskom meste Birkfeld, kde každoročne prebieha medzinárodná súťaž sólistov na dychové nástroje, zúčastňujú sa na nej aj sólisti z Čiech i Slovenska.

Veľmi dôležitou súčasťou diania v oblasti dychovej hudby sú aj hudobné vydavateľstvá, vydávajúce nahrávky a notový materiál všetkého druhu. Medzi najvýznamnejšie v Európe patria: De Haske a Molenaar v Holandsku, Rundel a Ewoton Verlag v Nemecku, Kliment a Adler Musikverlag v Rakúsku a mnohé ďalšie. V týchto vydavateľstvách vyšlo viacero skladieb českých a slovenských autorov a tým sa dostávajú do povedomia orchestrom a kapelám aj západne od našich hraníc. Veď skladby autorov Evžena Zámečníka, Pavla Staněka, Vladimíra Studničky alebo Karola Pádívého v oblasti koncertnej dychovej hudby, alebo Miloslava R. Procházku, Zdenka Gurského, Ladislava Kubeša a neskromne poviem, že aj moje – sú často hrané najlepšimi orchestrami a kapelami Európy, často sú zaradené ako povinné skladby na Majstrovstvách Európy a sú ideálnym reprezentantom našej hudobnej kultúry v súčasnom dianí v oblasti dychovej hudby v Európe. Česká a slovenská dychová hudba aj v súčasnosti má čo ponúknuť Európe, záleží len na nás, ako budeme s týmto „kapitálom“ nakladať a ako ho dokážeme v dobrom slova zmysle „predať“ hudobnému publiku celej Európy.

Vladimír STUDNÍČKA

(1935), hudební režisér, skladatel, pedagog aj., narodil se v Ostravě – Vítkovicích a mládí prožil ve Vratimově.

Původně celulozař, od r. 1953 studoval na VHPŠ (pozdější konzervatoř) v Ostravě skladatelsko-dirigentské oddělení. Studium ukončil v r. 1957 provedenou „Suitou pro orchestr.“ Vojenskou základní službu vykonal u Plukovní hudby v Mariánských lázních. Od roku 1961 byl učitelem LŠU v Ostravě – Mariánských Horách.

V roce 1973 úspěš ve skladatelské soutěži k 50. výročí založení Čs. rozhlasu a tím začala jeho spolupráce s ostravským studiem, kde nastoupil v roce 1975 jako hudební režisér. Zde natáčel všechny žánry a pro potřebu studia psal hudební úpravy a skladby. Byl úspěšný i v různých soutěžích a zúčastňoval se skladatelských přehlídek (TNT aj.). Léta spolupracuje s různými soubory, zvláště DO. Pro německé vydavatelství Rundel napsal řadu úprav i skladeb, které se kromě Evropy hrají i v Japonsku a v Americe. 15 let pracoval v OSA v „Komisi pro otázky tvorby“.

Působil i v porotách při různých hudebních soutěžích a externě stále natáčí profily sólistů i orchestrů na CD.

TVORBA A ÚPRAVY PRO MALÉ DECHOVÉ ORCHESTRY A NĚKTERÉ VADY NA JEJICH KRÁSE

Hudební materiál, se kterým tyto soubory až na občasné výjimky (pop apod.) pracují, patří k instrumentální hudbě západního typu (oproti východnímu vokálnímu typu (možno poté upřesnit) a harmonický materiál vychází z raného hud. klasicizmu, mnohdy ovlivněn romantickou lyrikou a někdy až sentimentální chromatikou zvláště u tang. (refr. Nikdy se nevrátí, Cikánka apod.). Harmonie a její jevy vznikají na základě přírodních fyzikálních zákonů, které je třeba dodržovat a respektovat. Nic neobhájí nepřirozený chybný spoj a jiné neumětelovery tvrzením „Já to tak cítím“, protože různí zvrhlíci to také cítí po svém – i když je to proti přírodě.

Dnes je skoro každý skladatel a mnozí popíci se i v televizi chválí, že neznají noty a tak se spoléhají na počítač a jiné přístroje. Bylo by dobré, aby každý, kdo se chce tvůrčí činností zabývat, podpořil své nadání a schopnosti také hlubšími odbornými znalostmi.

Mezi jevy, které se často u malých dechových orchestrů negativně projevují, je harmonizace melodických tónů (průtahů, průchodů a střídavých tónů), čímž se plynulost melodie zatěžká a vznikají i chybné paralelní spoje (postupnost basu s melodií – oktávy a kvinty), což harmonickou stránku a zvláště účinnost dominanty při spoji D-S fyzikálně i esteticky oslabují.

Nejčastější nedostatky se projevují u průtahů

Průtah je neakordický melodický tón* (může být jednoduchý, dvojitý, akordický aj.), který se rozvádí sekundovým krokem většinou shora do rozvodového akordického tónu, podpořeného basem příslušného akordu.

Kdybychom považovali každý tón melodie za součást samostatného akordu, skladba by vyzněla těžkopádně. (Možnost u chorálů a pomalých skl.)

Melodické tóny slouží k obohacování melodie a dodávají skladbám lehkost. Důležitý je také průtažný (závěrový) kvartsextakord*, používaný na D před závěry vět, části i celku.

*

Ukázka písně „Ach není, tu není“, kde je melodie postavena na průtažích. Harmonie pravidelně střídá D a T (tak zvaná Houpačka).

Dále pak ukázky z písní s problematickými harmonickými spoji a jejich eventuelním řešením.

Allargratto ACH, NENÍ (Průtahy) ^{*(Dmi)(G7)} 3

atd. doprovod v základní schématu se místy může harm. obohatit, * ale v této podobě je výbornou námutkou k základnímu ná- zviku zdobením (cifrování) a impro- vizací.

Toto střídání Dominanty a Toniky je vhodné na mazihry viz na pñ ländlerová.

atd.

Na stejné harm. schéma jsou písně: Nachod' tam, Chovajta má má maticke aj.

Průtahy v praxi DO Polka

CHyběná

CHyběná

atd. (naznáma skl. náhodná slyšena část.)

Správně (dle přírodních zákonů)

Správně

Lataní 2dur. rozvedná harm.

Lataní 2dur. rozvedná harm.

Doprovod

Doprovod

Dva tóny průtažné z melodie e, c a jeden z harmonie f

Valčík Stará lípa (část) (zvláštnost - předtaktí na celý takt.) 4

atd.

Latentní B $\flat$

Latentní F

Bylo by možno i latentní C (asi nejlepších)

atd.

Podobně: Moje česká vlast (Původně z obrozenecké hry, kde se zpívá o žanech různých národností.)

(Po 2. změna - obohacení)

Podobné případy se vyskytovaly dříve u kapel na Jižní Moravě - dnes už výjimečně.

Problém také vzniká při harmonizaci vstupního citlivého tónu (t.j. 7. stup.)

Vylétaela holubička chybně c.t. tónu vzhůru

správně c.t. jako 5. III. st. oslaben v tahu.

= Nabo v tanci: Různík

Volná část z rychlého tance. Klasický c.t. je průtahem k tarcii subdominanty.

A ještě krok melodie z dominantní kvinty na tonickou (2. st. na 5.)

Kočka leze dírou (podobný spojení i v předchozí písni o holubičce) chybně

* U durových sextakordů zvlášť u delších hodnot nazdvoujeme basový tón v horních hlasech, zdůrazní se tím alikvoty basového tónu a akord tvrdě (hrubě) zní. (do C dur zní E dur)

Je to i jeden z důvodů proč se nazdvouje c.t. v basu při spoji D (D7) T. U molových akordů se tarcie v basu v horních hlasech zdvojuje.

Další kapitola se týká tzv. mimotonálních dominant evnt. subdominant a dalších příbuzenských a funkčních vztahů u akordů, podobně jako jsou příbuzenské vztahy a různé funkční postavení u lidí.

Např. slečna Demolová, pokud je svobodná, má své příbuzné, a když se vdá do jiné rodiny, má je pořád a ti ji mohou občas navštívit. Tak se pak může v Cdur bez křížku objevit akord Adur ve kterém je tón cis a to právě před akordem dmoll, který je zde druhým stupněm, ale dočasně při tomto spojení jako tonika.

Tyto dominanty se označují D

Mimotonální dominanty v C dur.

II. st. d moll – dominanta A⁽⁷⁾

III. st. e moll – dominanta H⁽⁷⁾

IV. st. F dur – dominanta C⁽⁷⁾

V. st. G dur – dominanta D⁽⁷⁾

VI. st. a moll – Dominanta E⁽⁷⁾

Často se před těmito dominantami používají subdominanty

II. st. d moll – subdominanta g moll

III. st. e moll – subdominanta a moll

IV. st. F dur – subdominanta B^(b) dur

V. st. G dur – subdominanta C dur

VI. st. a moll – subdominanta d moll

Nejčastěji se u písniček a tanců používají mimotonální dominanty k akordům na pátém a druhém stupni.

Pac nám spadla
Allegretto

Mimotonální dominanty.

Podobně Skákal pgs aj. Původní schéma bezmimot.dom. je forma 3 taktů T 4. D a 3 D 4. T

(Těchto 8 taktů je také možno knácviku zdobení (citrování) a improvizace. (zvl. dřava)

Pozornost je třeba věnovat případům postupu z kvinty na kvintu obou akordů *

A já su synek z Polanky.

(*)
(tak setočasto hraje)

Mimoton. Dom. se převážně užívá ve formě čtyřzvuků. Někdy novou akord

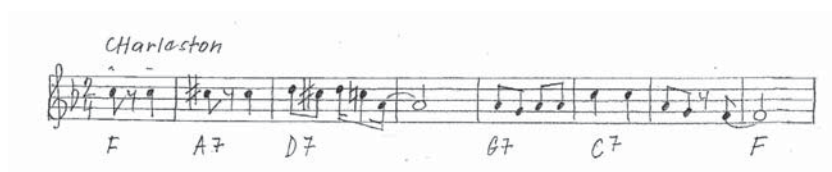
D a obrátí, dom.funkci má také zmenšený malý a zmenšený septakord na VII. stupni.

Mimoton Sub. většinou 5 ak.moll a septakord se spadá se septimou (prakticky II. stupněm)

Nazapomínáme však, že i dočkání mollové akordy v kvintovém poměru mají dominantní příbuznost a proto se dobře spojují.

(a moll je začteno Odur, na sloh těchto ak.v rytmu se celý improvizace (houpáčka) viz Bajana nebo Valčík na rozloučenou aj.)

Z mimotonálních dominant můžeme zase vytvořit jejich následný řetěz (každá je dominantou té následující), což se v praxi hojně využívá v taneční hudbě, ale není na škodu to znát pro rozšíření harmonického a slyšení a myšlení.

Bohatý výskyt mimotonálního D a S je např. v písni Červená řeka, nebo v závěru melodie z filmu Zasněžená romance I Know Why – (Vím proč).

Velké problémy bývají v úpravách s uplatněním tzv. vyloučení. Co je vybočení v životě? To když ženatý muž stráví noc u cizí ženy, ale druhý den se vrátí domů. Když tam však zůstane natrvalo, hudebním jazykem to značí, že zamoduloval. Tak nějak to je mezi tóninami. Přejdeme-li krátce do jiné tóniny a po jejím krátkém zaznění se opět vrátíme do původní, bylo to vybočení. Stavba melodie a její skrytá (latentní) harmonie k tomu směřují, ale mnohdy to upravovatel necítí a nechá to tak, jak se to zpívá třeba u ohně, nebo ve sklípku – tonálně bez vybočení v paralelním dvouhlase.

Vybočení sa ponaučuje uplatňovať v dur do tóniny dominantní (obľúbený prototyp klasiků v tancích, sonatínách i symfoniách), do tóniny subdominantní, souběžná a stejnojmenná moll. V mollových tóninách do dominantní a souběžná dur.

Nadávno zazněla v ČT píseň z Valašska v úpravě pro DO přibližná tak.

Valčík Polanský domáčku dělá Neráňaj, neráňaj. Bez vybočení

atd.

atd.

VI.-II. D> T — přehodnocení

Také tato píseň se podobně hráva

Pochodově Tráva neroste

Bez vybočení

atd.

VI.-II. D> T

a melodie dále

Tram-tara — Tram-tara ra ra atd.

Modarato (Vlnácká) Pacholíčku můj: (2x vybočení do D (F-c))

F C7 F F Dmi G7 C C7 F F C G7 C F C7 F

Mírně (Slovanská) Dobru noc. (V moll vybočení do soupězné dur (dmoll - Fdur))

Dmi Gmi Dmi A Dmi Dmi Gmi G#dim A7 (zm) Dmi F C F F C7 F A7 Dmi (D7) Gmi G#dim A7 Dmi

Stejný typ vybočení
ve slovenské nář. hymně.

Vybočení do D tóninovým skokem (kvintování*)

Volně (Slovanská)

Pasol Jano

C G7 C G D7 G C F C C G C Dmi C G C G D G Ami G D7 G C G7 C Emi

Rázně (Slovanská)

Ešte si ja. (Tóninový skok v moll*)

Dmi A Dmi Gmi A G#dim A Dmi (Gmi) Dmi Ami E Ami Dmi E F#dim E Ami (Dmi) Ami Dmi Dmi Gmi Dmi Dmi Gmi Dmi Gmi Dmi G#dim A

To je dnes k této problematice vše, je možno se ještě zmínit o textové stránce, kde je ještě více problémů ve správných přízvucích,

trhaných slovech a j., kdo je odstraňujícím případem písní:

"Pivovarští koně". V našem jazyce je přízvuk na první slabici "ma minka"

na přádožce: šla Andulka do zeti atd. Německá předtaktí při užívání

článů "Dar! Vater Die muter" atd. zapřičinuje v melodiích spředtaktím,

že někteří tvůrci textů začínou s první slabikou na něm a pak vznikne posun s druhou slabikou na první dobu a je tu:

pi-vo-var-ští ko-ně go-so-va-ti, Je to pak celé posunuté

a roztrhané. Vrcholuje:

za-mě čas-ká (psal to nějaký námac)

O tom a ještě mnoha dalších věcech, třeba o vzniku písně "Když se ta Tálnice rybník nahání", nám poví výborný textař a znatoc dochové hudby Vladimír Salčák.

Namá každé město o sobě písní, a Fryšták má hned dvě: "Dólu přes Fryštáček" a

Pochodem

"Fryštáček je pěkné město."

F C F F C C F G#* C F D#*

Gm C F 1. C x F (posun!) C F 2. F

* Uplatňuje se tu řada postupů a okterch byla výše řečeno.

Fryštáček je pěkné město, přes něj chodíček, [dyž sem já k vám chodíval
svítil měsíček.]

Vladimír Studnička

Vladimír SALČÁK

Poprvé dal o sobě světu jasným hláskem vědět 5. dubnový den 1936 v Petrově – malé vinařsko- vinohradnické dědině na krásném Moravském Slovácku. Vzpomíná: „Vyrůstal jsem v chudobné rodině, tatínek byl železničářem. Právě kvůli tomu, aby pořád nemusel dojíždět do služby ve Veselí nad Moravou, postavil si tam domek – samozřejmě na dluh. Do nového se rodina stěhovala roku 1938, zrovna v době mobilizace.“ Od té doby tedy Vladimír Salčák žije ve Veselí.

A jak se seznámoval s muzikou?

„Nikdo z rodiny se jí nevěnoval, i když tatínek rád dobře zpíval, při každé práci. Naučil mě mnoho písniček. Za svoji konzervatoř i univerzitu současně považuji chvílky při obdělávání vinohradu. Tam při zpěvu písniček, kterých tatínek znal víc než dost, se utvářelo moje hudební citění.“

Vzpomínky pokračují: „K muzice jako takové jsem se dostal díky své starší sestře. Pracovala také na nádraží a někdy ve službě zaskakovala za Josefa Břečku ze Vnorov, což byl křídlovák tehdejší slavné Kadeřovy železničářské dechovky. Pan Břečka ji na oplátku nabídl, že mě bude učit na křídlovku. U něj jsem se naučil tvořit tón, rozdělení not a přehrál několik lekcí z Pilátovy školy.“

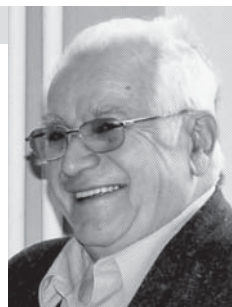
Jak jsem se od pana Salčáka dozvěděl, víc ho ovšem jako jinocha lákal sport. Potom čekalo učiliště ve Gbelách na Slovensku, kde se učil vrtním horníkem. Hrál jako učeň ve zdejší malé dechovce, ale uměli jen pár skladeb. Potom studoval průmyslovku v Břeclavi, kde chvilku laškoval s basákřídlovkou v začínající dechovce mladých muzikantů. „Potom jsem se ale až do svých čtyřiceti let považoval jen za velkého fanouška dechovky“, vrací zas čas stále usměvavý autor. Celý život zastával technické funkce ve svém oboru, věnoval se rodině a také své velké zálibě – turistice.

Jeho domovské Veselí nad Moravou se tehdy mohlo pochlubit dechovou hudbou Veselankou, která se později přejmenovala na Veselany. Tady působil Vladimír Salčák jako konferenciér (dnes se říká moderátor), ale i příležitostný zpěvák, protože rád a slušně zpíval. Přes doprovodné nástroje se propracoval až na post prvního křídlováka. Konec „foukácké kariéry“ udělala choroba srdíčka – dostal kardiostimulátor.

„Pustil jsem se do textování melodií, ba i hledání nových. Pomáhali mi moji přátelé a kamarádi muzikanti. Do nějaké hudební školy jsem nechodil ani minutu! Jednou jsem se dostal na školení kapelníků, kde o instrumentaci a aranžování skladeb přednášel perfektní Slávek Smišovský. Já bláhový jsem si do té doby myslel, že napsat píseň je jednoduchá záležitost. Hodně mi dala i spolupráce s dalším opravdovým muzikantem a profesionálem – Pepíčkem Růžičkou, hudebním redaktorem Československého rozhlasu.“

Salčákovou slavnou skladatelskou premiérou se měl stát výtvar v rytmu valčíku, který utvořil úpravou dvou lidových písní. „Jenomže když jsem skladbu dal s tlukoucím srdcem na pulty kapely a muzikanti ve zkoušce zahráli to, co jsem do notové osnovy napsal, přišla studená sprcha z úst kapelníka: ‚Saloňu, nechaj toho zavčasu, nic z tebe nebude!‘ Tento výrok mi zněl dlouho v uších. Jenže já si, byť notně zklamán, v duchu řekl: ‚A třeba bude!‘ Obklopil jsem se odbornou literaturou, začal studovat partitury známých autorů, textovat.“

(Z knihy Milana Koukala: Dechovka)

O TEXTECH LIDOVÝCH A „PSEUDOLIDOVÝCH“ PÍSNÍ

Než jsem mezi vás přišel, nechal jsem si udělat pořadateli tohoto semináře odborný posudek na moje povídání a ti usoudili, že bych to takto mohl dnes přednést. Udělal jsem to proto, abych se zbavil pochybností o tom, že jsem se na tak tenký led neměl pouštět a účast na semináři raději odmítnout. Mně totiž celý život chybí sebevědomí, kterým někteří moji, dá-li se to tak říci, kolegové z branže, někdy doslova hýří. Já mám k tomu daleko a vzhledem k mému věku a zdravotnímu stavu, už asi na tom nebudu nic měnit. Velice si však vážím toho, že jsem byl na tento seminář pozván a dostal možnost si o některých problémech s textováním písniček pro dechovou či lidovou hudbu popovídat s lidmi, kteří tomu rozumí.

V žádném případě se však nechci pasovat na toho, kdo by chtěl někoho učit psát texty k písním. Toto moje povídání bude mít spíš charakter takového jakéhosi povídání, s čím se člověk při „páchání“ této činnosti může také setkat. Znovu opakuji, že se ode mne asi nic nového nedovíte.

Nebudu vám tedy povídat o vývoji lidové a dechové hudby. Jsem člověk v hudbě nevzdělaný. Spolužačka mé manželky se nedávno o mně vyjádřila: „*Jak může být tak slavný, když nechodil ani do hudebky?*“ Do hudebky jsem opravdu nechodil.

Moje povídání musím začít tak trochu od Adama. Bylo mi už čtyřicet let, kdy jsem se postavil před dechovou kapelu jako konferenciér, jak se tehdy říkalo dnešním moderátorům a občas si s ní i zazpíval. To slovo občas říkám proto, že v té době moc písniček pro oblast Moravy, potažmo jižní Moravy, kde 75 let žiji, nebylo. Pravda byly zde Vackovy, Bláhovy, Vejvodovy, Valdaufovy, Borovičkovy skladby, ale lidé si více žádali skladby v duchu a řádu tradice. Navíc ani kapela, se kterou jsem účinkoval, neměla skladby těchto klasiků české dechovky a lidovky v repertoáru.

Mluvím o době, kdy jako kometa začala zářit slavná Moravanka, jejíž kapelník Honza Slabák přesně odhadl, co je potřeba udělat pro zachování lidové písně v podání dechové hudby. Najednou se objevují zpívané polky a valčíky a v textech do té doby neznámých a nebo v lepším případě, méně známých písniček výrazy jako rozmarýnek, vinohrady, samozřejmě vínečko, mamičky, žežulky, slavičky, frajárky a šohajci. Nastal nevídaný boom tohoto žánru. Moravské a zvláště kapely na Slovácku se najednou chtěly alespoň v repertoáru přiblížit trendu, kterým Moravanka začala plnit sály kulturních domů.

Dechová hudba najednou v mém životě začala zaujímat velkou část mého času a tento stav trvá i přes různé zdravotní a životní komplikace stále.

Nečekejte ode mne dnes jediný můj text, na kterém bych vám chtěl eventuelně demonstrovat, jak se mají texty psát. Také ode mne nečekejte, že budu na textech jiných textařů ukazovat, kde udělal chybu.

První text jsem napsal mému kapelníkovi Jardovi Vinklárkovi, v jehož kapele jsem jako samouk začal hrát II. křídlovku. Život šel dál a já jsem alespoň částečně získal sebevědomí. Po čase začali zhudebnovat mé texty skladatelé z muzikantského rodu sehradických Maňasů, Slávek Smišovský, Vladimír Fuka, Jiří Volf, Pepíček Růžička, Miloš Machek, Frka Kotásek, Laca Hrdlička, Zdeněk Gurský, Jirka Vrána, Dalibor Brázda ml. a další krajoví autoři. Posléze se počet mých spoluautorů rozšířil i na země české. Z českých autorů bych chtěl jmenovat alespoň Ādu Školku, Adu Doško, Ladislava Kubeše, Vladislava Sudu, Honzu

Lipolda, Pepíka Vejvodu, Mirka Kháse a další. Dnes je jich celkem 81. S nimi jsem napsal 723 skladeb. To jenom pro úplnost.

Při této příležitosti bych se chtěl zmínit i o tom, že jsem tři texty napsal i pro fryštáckého muzikanta Libora Mikla. Doufám, že Libor tuto informaci zakotví i do mého honoráře.

Moc prosím, kdyby někdo z vás po této informaci viděl kolem mé hlavy auru, tak to prosím není aura má. V žádném případě jsem se předcházeními slovy nechtěl postavit do role věhlasného a všemu rozumějícího textaře. Také jsem nikdy výrazu ... „*my textaři*“ nepoužil. Vždycky jsem si na to dával velký pozor při rozhovorech pro média.

Přece ale jenom bych se maličko zamyslel nad tím, co by podle mého názoru nemělo v textu písničky chybět. Měl by to být v každém případě nějaký příběh, či událost. Mělo by to nějak začínat, pokračovat a také nějak skončit. Obrazně řečeno. Když mě frajárka chce, tak jí dám před oltářem prstýnek a kytici nějakých krásných květin. A když ne? Tak si dám s kamarády vínka a najdu si jinou. Děj je u konce. Vždycky by mělo o něco jít.

Při této příležitosti jsem si vzpomněl na jednu příhodu, která moje předchozí slova snad potvrdí. Jeli jsme jednou se Slávkem Smišovským z vystoupení jedné dechové kapely. Není vůbec podstatné, která kapela to byla. Koncert to byl pěkný. Řídil jsem auto a při trochu komplikovaném výjezdu z místa konání bylo v autě ticho. Až jsme vyjeli za město na silnici, obrátil se na mě Slávek s otázkou:

„Ladku, o čem byla ta druhá písnička po přestávce?“

Nebudete mi věřit, ale já jsem se v tu chvíli v duchu ptal sám sebe na totéž. Melodie byla nosná, dobře zahraná, ale dle našeho společného soudu text byl o ničem.

„Jak jsi poznal, že na to zrovna myslím i já?“

Víc jsme se na toto téma nebavili. Někdy méně znamená více.

Také by se neměla v písňových textech mísit spisovná čeština s nářečím. Buď jedno nebo druhé. Mně vadí, že autor písničky v nářečí napíše v jednom konci rýmu slovo jen, protože ve druhé frázi použije slovo sen. V následujícím rýmu však už napíše nářečně enom, protože si našel rým se slovem jednom, nebo tam zapletl také našemu jazyku blízké slovenské slovo senom jako senem. Můžete namítnout, že to není velká chyba. Nezlobte se na mě, ale připadá mi to třeba jako manželství s výhradou. Ano, budu ti věrný, ale kdybych náhodou slib porušil nebo porušila, tak se nic neděje.

Na co jsem se já v prvé řadě při psaní textů soustřeďoval byla také zásada, aby pod dlouhou notou byla dlouhá, anebo alespoň znělá slabika. Těžko by se zpěvákům zpívalo pod čtvrtovými notami v jednom taktu valčíku třeba: vítám vás. Při vši účtě k jejich úrovni, těžko by to nefrázovali tak, aby tomu člověk rozuměl. A nebo třeba spojení v rytmu polky: mám maminku rád. Jak by asi zněla písnička s textem Nesnese se se sestrou a nebo Zaplatiti ti tisíckrát?

Hotně chyb bývá v rytmice a dikci jazyka. Jsem moc vděčný, že mi v mých začátcích takřikajíc vedli ruku zkušený muzikant Slávek Smišovský a nezapomenutelný redaktor Českého rozhlasu v Brně Pepíček Růžička. Skoro by se dalo říci, že mě několikrát skoro vyhnal z budovy Českého rozhlasu na Beethovenově ulici. Ti mě naučili ctít těžkou a lehkou dobu v rytmice textů.

V minulosti jsem odmoderoval desítky koncertů, estrád a festivalů. Na rozdíl od jiných moderátorů, či možná lépe, bavičů, jsem se posluchačům nevbízel vtipy. V poslední době, jak to stačím pozorovat, frčí poněkud vtipy notně stríknuté erotikou. V souvislosti s povi-

dáním si o textech si však tentokrát dovolím vám jeden prezentovat. Právem si myslím, že to bude mít souvislost s psaním textů pro dechovou hudbu.

Do vláčku motoráčku nastoupily v Uherském Hradišti dvě krásně urostlé mladé ženy. Pohodlně se usadily proti sobě u okna. Jedna z těch žen začala okamžitě upravovat v malém zrcadélku svou tvář a bylo na ní dost poznat, že chce zavést se svým protějškem řeč. Po chvilce se také odhodlala a ptá se té druhé ženy:

„Kam prosím jedete ?“

„Já jedu do Českých Budějovic. Bude tam Země živitelka,“ odpověděla žena.

Od druhé ženy se jí dostalo podobné, téměř stejné odpovědi.

„Já jedu do Prahy. Bude tam ze mě štětka !“

Slyšíte ve druhé větě tohoto dialogu něco jiného než já ?

Bude tam Země živitelka. Jediný odtrh na klávesnici a věta má úplně jiný smysl.

Podobně je to někdy i v písňových textech.

Víc to rozvádět nebudu, ale pozorně poslouchajte, co se, v úvozovkách, krásně ozve na těžkou dobu ve tříčtvrtečním rytmu veršiku hned v první osmitaktové frázi valčíku.

Dám si nalét červeného vína. Slyšíte, že se tam zpívá o malinkém lidském exkrementu?

Při psaní písňových textů musí být respektována také melodika českého jazyka. Mám na mysli spojitost předložky s podstatným jménem. V normální mluvě to až zas tak není znát, ale pokud napíšete třeba ve valčíku na druhou lehkou dobu předložku a podstatné jméno na těžkou dobu v dalším taktu, tak to je vyložene špatně. Nechodíme přece do – zahrádky –, ale do zahrádky. Nechodíme za – milou, ale za milou apod.

Mým velkým kamarádem je známý podlužácký autor Jožulka Uher. Ten v jednom článku už nevycházejícím Časopise Slovácká dechovka zasvěceně píše a nabádá textaře, aby se při tvorbě textů nedopouštěli takových fatálních chyb, jakože spolu zpívali slaviček s „paní slavíkovou“. Ona totiž „paní slavíková“ zpívat vůbec neumí! A slavík? Za nic na světě jej nepřinutíte, aby zpíval za letu. Takže text a la: *„Na nebičku, na obláčku, zpíval párek slavičků“* do textů o slavicích nepatří ani náhodou! Slavík má od „paní slavíkové“ dokonce zakázáno zpívat i doma, ve svém hnízdečku, které si staví na zemi, nanejvýš do třiceti centimetrů nad ní. Zpívat může jen a jen ve větvích bezových nebo vrbových keřů, maximálně si může zazpívat ve větvích stromů v parcích a zahradách. Tak taková je pravda o protagonistovi mnoha pseudofolklorních textů.

Slavičí zpěv poslouchávám v jarních večerech už dlouhá léta na balkoně našeho panelákového bytu při svitu petrolejky, s tužkou a papírem a s pohárkem boršického vína. Slavík zpívá jak „o dušu“, ale paní slavíková opravdu ani ťuk!

Moc nechybělo, aby se mi však něco podobného nepodařilo s „májů“. Myslím tím máju, jako symbol slováckých hodů. Vysokou a omašlenou. Bylo období, kdy se mně dařilo dost často nabídnout tu valčík, tu polku či verbuňk ke zhudebnění hudebnímu skladateli Františku Maňasovi z Brna. Napsal jsem text polky Ze Skoronic. František text zhudebnil, poslal mi partituru a já jsem polku rozepsal do jednotlivých hlasů. Teď už zbývalo jen zajet za kapelníkem Skoroňáků Petrem Ingrem do Skoronic a polku mu nabídnout.

Petr po přivítání a popovídání si při šálku obligátní kávy usedl za staré, leč krásné harmonium a polku si dvakrát pečlivě přebral. Po jejím přehrání zůstal v naprostém klidu

sedět a dlouze se díval not. Zdálo se mi to jako věčnost. Pak se na otáčivé stoličce pomalu otočil a říká:

„Je dobrá, ale ten text je špatný!“

Zatmělo se mi před očima. Petr mě však nenechal ani vydechnout a hned povídá:

„Průser (muzikanti mohou tento termín užívat!) je totiž v tom, že ve Skoronicích nejsou hody s právem a s májů. U nás mlátíme káčera!“

A bylo to. V textu jsem totiž, neznaje poměry a hodové zvyky ve Skoronicích, poslal před hody mládence ze Skoronic pro „*máju do milotského háju*“. Samozřejmě ten rok a ani v dalších letech nebyli skoronští mládenci před hody pro máju v milotském háju. Zato ten můj, pracně a pečlivě napsaný text „v háju“ byl a ještě k tomu s pořádnou ostudou. Jak píše ve svém pojednání Jožulka, krásně jsem i já „*poplétl koše s baňama*“. Moje maminka užívala ještě možná trefnější přirovnání. Ona by mi řekla, že jsem to pěkně „*doglambal*“.

Text jsem samozřejmě opravil, ale pro příště jsem si už dával moc dobrý pozor, abych zase „*nepoplétl koše s baňama*“.

Jednou jsem byl doslova katapultován na školení kapelníků a jejich zástupců. S Jardou Vinklárkem, pozdějším kapelníkem dechové hudby Veseláné jsem strávil tři dny v autocampingu ve Strážnici a vyslechl si kromě nezáživných přednášek i ty, které mě opravdu zaujaly. Bylo to pochopitelně povídání o muzice, se kterým za námi přijel hudební skladatel Slávek Smišovský. Tam jsem se v podstatě dověděl ty nejzákladnější informace o tom, že hudba je něco, co má svá pravidla, že je to něco, co se nedá ošidit. Já, který jsem hrával už nějaký čas II. křídlovku v uznávané kapele Veselené, jsem se na tomto školení poprvé dověděl, že existuje akord. Dověděl jsem se, že když se zahraje nota c, přidá se k ní nota e a ještě nota g, že to libě zní. Stejně libě prý zní, když se nota c zvedne o oktávu nahoru a je tu i další možnost zvednout o oktávu i notu e, a že je to zase jiné a jinak pěkné. Dnes se za to samozřejmě stydím, ale je to tak, jak vám povídám. Do té doby jsem o tom neměl potuchy.

První pokusy využít nově získaných znalostí k napsání něčeho, co by mě udělalo případně slavným, dopadly katastrofálně. O tom vám samozřejmě povídat nebudu. Budu vám raději povídat něco veselejšího ...i když ta radost na sebe dala trochu čekat.

Jednou mne napadl motivek, který shodou okolností má drobnou souvislost s Valašskem. Inspirovali mě totiž Valaši, kteří „*pásli ovce na betlémském salaši*“. Vyrůstal jsem v křesťanské rodině, kde oslava Ježíškova narození měla svou tradici. Jen jsem ovečky vyměnil za kravičky, protože jako nevzdělaný a nezkušený „veršotepec“, jsem našel rým na slova „kravička a mamička“. Podařilo se mi k jednoduchým veršům napsat i muziku a s doslova odřenýma ušima a díky pomoci zkušenějších kamarádů se narodila Pasačka, valčík pro dětský hlásek. Byť je Pasače už přes třicet let, valčík se stále hrává, zvláště v mládežnických kapelách.

Až po létech samostudia a spoustě popsaného notového papíru jsem si dovolil poslat kapele, ke které jsem cítil velké sympatie, valčík Kázali nám páni. Melodie „*nic moc*“, stejně tak „*nic moc*“ instrumentace. Ne, nečekal jsem, že tak vynikající kapela, jakou Žadovjáci v té době byli, by se shodila natolik, že by do svého repertoáru můj valčík zařadila. Ale nepředbihejte!

S touto kapelou jsme se potkali na jevišti Smetanovy síně Obecního domu v Praze na Moravském plesu. Nejsem si až zas tak moc jistý, ale dovolím si položit při této příležitosti otázku. Kolika muzikantům, kteří hrávali či hrávají v dechových hudbách se podařilo hrát

ve Smetanově síni? Mně se to podařilo. Neodpustím si však malé odbočení. Mám ve svém soukromém archivu unikátní povídání lidového vyprávěče, legendárního Vaška Mlýnka z Kuželova, kde Vašek vypráví, jak další hornácká legenda majstr Jožena Kubík poučuje svoji ženu Dagu (Kaču), když sa jím „plétla do řeči“:

„Včil nás nech! Hrajeme zitra v Praze v téj Smetanověj izbě. To není taková izba jak je tady, šporhelt a lištva. Tam sa odbavujú koncerty ohromné!“

Nebudu se rozepisovat o tom, jak Moravský ples ve Smetanově síni Obecního domu v Praze probíhal. Bylo to trochu jiné, než jsme byli my muzikanti zvyklí, ale proč ne? Praha není Morava, a já si troufám tvrdit, že Praha stejně toho moc neví, co se na Moravě děje.

Čerství vítězové celonárodní soutěže o Zlatou křídlovku, Žadovjáci zatím zasedli po nás na jeviště a hráli jak se sluší a patří. Při bloumání v přilehlých prostorách „Smetanověj izby“, když použiji Joženověj terminologie těchto prostor jsem zaslechl melodii, která mně byla důvěrně známa. Žadovjáci hráli můj valčík Kázali nám páni!!! Už si nepamatuji, kolik centimetrů jsem se vznášel nad podlahou, ale málo to nebylo. Taková pocta!

Leč jedno mě však i po létech strašilo v hlavě. V době vzniku melodie i textu jsem naprosto bez jakýchkoliv znalostí a vědomostí v textu napsal, že „už kvete rozmarýn“. Já jsem do té doby nikdy neviděl rozmarýn kvést a dokonce jsem se na to bál zeptat mojí ženy Marie, která celý život prodávala květiny (či spíše měla prodávat), zda rozmarýn kvete. Do textu mně to „pasovalo“ a já jsem nezkoumal, zda je to pravda. V sortimentu „její“ květinové síně totiž nikdy rozmarýn nebyl. Asi nebyli lidé! Traumatu, zda rozmarýn kvete či nikoliv, jsem se zbavil až po „sametové revoluci“, kdy jsem po několikáté navštívil Azurové pobřeží ve Francii. Při jednom výletu do známého letoviska Saint Tropes, začal řidič našeho autobusu manévrovat na parkovišti, které bylo lemováno (a teď se držte!) hustými keři rozmarýnu, který byl plný modravých kvítek. Nebylo v tu chvíli šťastnějšího člověka! Rozmarýn opravdu kvete!

Okamžitě po příjezdu do hotelu jsem naši vedoucí Ladku požádal o papír a propisku. Třesoucí se rukou jsem si na obyčejný linkovaný papír načmáral notovou osnovu, sedl na balkon našeho hotelu a začal jsem jako ve snách, preludovat na foukací harmoniku. Zaktivizoval jsem svoje teoretické vědomosti o intervalech a kladl pomaloučku a v dobré pohodě notu vedle noty a slovečko vedle slovečka. To bylo to nejdůležitější. Bylo to spontánní vyjádření zjištění, že rozmarýn opravdu kvete. Byl jsem doslova radostí celý bez sebe. Ten večer na Azurovém pobřeží patřil docela prosté rostlince, modře kvetoucímu rozmarýnu. Dechová hudba Dolanka z Ratíškovic, s kapelníkem Fanou Pavlíkem, nahrála pak zakrátko na můj profilový nosič valčík Jak na rozmarýnku modravý kvíteček.

Každý člověk má nezpochybnitelné právo na svůj vlastní názor. Neubírám jej ani velmi známé zpěvačce lidových písní, která o textech, které hrajají dechové kapely prohlásila, že jsou bezduché a primitivní.

Jak jsem vám už zkraje říkal, hrával jsem v dechovce II. křídlovku na tanečních zábavách, plesech, hodech, na různých soutěžích, festivalech a slavnostech. Jsem od přírody člověk zvědavý (nezaměňovat prosím za „zvědavý“) a rád pozoruji lidi kolem sebe. Často jsem pozoroval jejich reakce na repertoár, který jsme jim na našich produkcích nabízeli. I tato skutečnost mě opravňuje k tomu, abych o tom řekl pár slov.

S názory, podobné názorům paní zpěvačky, na úroveň textů jsem se v našich dechovkových luzích a hájích setkal několikrát. V žádném případě nechci psát o tom, kdo texty psát umí a kdo ne. To je jen a jen věcí toho, kdo píše a toho, kdo text akceptuje natolik, že jej zařadí do repertoáru kapely, či jej dokonce natočí na zvukový nosič. Je pak i věcí hudebního redaktora, zda jej nabídne posluchačům zvukových médií. Jde o jinou věc.

Setkal jsem se totiž s názorem, že my, kteří píšeme texty, neumíme psát jiné písničky než o pěkné děvčici, voňavé rozmarýnce, zlatém sluněčku, švarném šohajkovi, dobrém vínečku (libo, zda bílém či červeném). Také o vinohradech, kapličkách či slavičku, jak zpívá v háječku. Ostatně, už jsem vám dnes tyto termíny prezentoval. Nevím, proč těmto ctihodným „kritikům“ vadí, že u nás znějí písničky o mamičce a tatičkovi. Je jenom věčná škoda, že už takto své rodiče neoslovuje převážná část populace. Dost možná, že jsem na nějaký ten kritizovaný termín zapomněl, ale v tomto případě vůbec nejde o termín, ale o princip.

Nechce se mi věřit, že slovácký (hanácký, valašský apod.) šohaj ve svátečním kroji, do kterého se třeba jen jednou za život oblékne u příležitosti hodů, které zrovna jeho ročník na dědině pořádá, si s chutí a s omašlenou „šohajkou“ v ruce, zanotoval třeba takovýto text „lidové“ polky:

*Rozkvetly nám růžové sakury na sídlišti,
snažme se je zachovat pro generaci příští.
Je tu radost žít, kytičky tu mít,
chceme světlé zítřky, písničkou pozdravit.*

Věřím, že nejsem dalek pravdy, když napíši, že muzika, která by takové a jim podobné písničky „ze života“ na hodech vyhrávala, zcela určitě by v této lokalitě při takové a podobné akci hrála naposledy. Věřím, že by nerozhodovalo ani technické zvládnutí skladby, osobitý projev, ladění či ohromující zpěv sólistů.

A teď se nabízí otázka. Hrát a tím pádem také psát v řádu tradice písničky pro kritiky, nebo pro obyčejné lidi (od toho je asi i termín lidová hudba), kteří si chtějí po práci odpočinout a prožít pěkné chvíle při melodických písničkách? Já osobně mám ještě jeden nezodpovězený problém. Psát skladby tak, aby je mohly hrát dvě, tři špičkové kapely a nebo psát skladby takové, aby je mohly hrát kapely takové, které nemají ve svém středu profesionály a kterých je nesrovnatelně více a tím pádem hrají většímu počtu obyčejných lidí? Jak ukazují zkušenosti, stejně je dříve nebo později „přetáhnou“ ty špičkové.

Á propos !

Každé jaro nám pod okny našeho „panelákového“ bytu bohatě kvetly čtyři velké sakury. Bylo utrpením pak zametat s chodníku opadané okvětní lístky, vyšel-li na vás úklid. V průběhu minulého roku dvě sakury uřezaly Technické služby a letos v lednu další. Zůstala jen jedna. Tak nevím, zda jsme ty světlé zítřky už vybudovali, či se budeme za nimi plahočit dále.

Asi tak dva roky zpátky jsem se rozhodl, že zeštíhlím můj ANTIARCHIV. Tím jsem ovšem neřekl, že pak už nic nebudu hledat. Budu, ale v menších krabicích. Samozřejmě, že než jsem něco vyhodil a stále ještě vyhazuji, tak si vše přečtu, vyhodnotím a rozhodnu. Mezi spoustou písemností jsem objevil i něco, o co bych se s vámi chtěl podělit a dát všem na vědomí, že v žádném případě nejsem autorem těch písemností. Smáli jsme se při čtení s manželkou dost hlasitě, když najednou zvažněla a říká:

„Proboha vyhod' to. Kdyby to u nás někdo po naší smrti našel, tak máš po slávě !“

Hned se rozpovídám, o čem bude řeč. V žádném, opakuji v žádném případě, se nechci „hrdinům“ vysmívat. Proto neuvádím ani jejich jména, byť je znám.

Neodpustím si parafrázovat slavnou větu mého legendárního profesora češtiny na Průmyslové škole v Uherském Brodě Cyrila Zimáka, který chtěl látku neznajícímu studentovi přiblížit rčením: „Popularita je, když.....!“

Moje povídání bude dnes také o popularitě, viděnou mýma očima. To, co jsem dělal a stále ještě dělám, má k popularitě jen krůček. Lhal bych, kdybych napsal, že mě neteší uznání za pěkný text, který se pak také díky autorovi hudby lidem líbí. Zažil jsem však kromě příjemných věcí, také věci nepříjemné a trapné.

Dostal jsem také od několika „textařů“ texty k jejich zhudebnění i když se v těch hudebních vodách spíš snažím se neutopit, než zaplavat nějaký kloudný čas. Věřte, že ani u jednoho jsem se ani v náznacích nesnažil melodii najít. To by nesvedl ani Mozart či Beethoven, natož nějaký samouk Salčák.

Jednou u našich dveří zazvonil pán, představil se mně a požádal, zda bych se mu nepodíval na nějaké texty, které napsal. Pána jsem pozval dovnitř, manželka nám uvařila kávu, jak je zvykem v českých rodinách, a pán začal povídat. Z aktovky vytáhl dva tlusté sešity formát A5 plných textů. Nezbylo mi nic jiného, než si je, alespoň některé, číst. Nebudu zdržovat, ale pána jsem brzy k jeho nelibosti slušně „vypoklonkoval“ z bytu i když mi sliboval, že mi ztracený čas zaplatí ! Hned při „prvním čtení“ bylo patrné, že to byla škoda papíru.

Také mě oslovil jeden pán, který kromě textů píše i hudbu. Přes telefon jsem mu slíbil, že se na „to“ podívám a pokud budu moci nějak pomoci, že pomůžu. V den D zazvonil u našich dveří a vzal si s sebou na pomoc i svou družku, jak později vyšlo najevo. Právě jí chtěl věnovat svůj nový opus, jak nezapomněl několikrát zdůraznit. Podle mých znalostí hned na první pohled tam byly „pravopisné“ muzikantské chyby. Snažil jsem se tomu pánovi podstatu věci vysvětlit, ale jako bych házel hrách na stěnu. Několikrát skoro s hrůzou v očích mi zdůrazňoval:

„Pane Salčáku, ale já to tak cítím!“

Nedohodli jsme se a dodnes nevím proč si došel ke mně na radu a pomoc. Snad chtěl jenom uslyšet, že je to pěkné. Ale proč si vybral k tomu mě, to jsem dosud nepochopil.

Za tu dobu, co jsem si ANTIARCHIV „pracně“ budoval, sešla se mi v něm plná, velká krabice „perliček“ nepředstavitelné hodnoty a já je s plnou vážností dávám k vědění. Znovu opakuji, že nejsem jejich autorem. A už nechám mluvit MÚZY, protože jedna by to určitě nezvládla.

LESNÍ BALADA

Když z rána jdeš lesem, srdce ti svěžestí bije.

Ty víš, jak krásné to je a milé.

Když stromy září všemi barvami, ješ následující den se rozplynou

a Ty jdeš tichou lesní pěšinou.

Tu kvítka, tam zajímavý keř a jinde voní vřes.

Zde louž z níž se ptáci napájí a pak nad obzorem zpívají.

*Zajíc přitom okousává trávu potají,
a vrány nad lesem krákají.*

*Srnka na mýtině hlavy pyšně vstýčuje,
tu zas lyška kořist pronásleduje,
Srnka si pyšně kráčí
a okusuje šťavnaté bodláčí.*

*Ne, vše to nelze říci slovy, vždyť víš,
pojd' se podívat a uvidíš.
Polední les když slunce kolmo stojí
a vše živé k obědu se strojí.*

*Stromy tiše šumí haluzemi
a vítr si pohrává jejich korunami.
Ne, vše to nelze vyjádřit slovy, vždyť víš,
pojd' se podívat a uslyšíš.*

*Les ve večerním šeru jak krásný je,
když stíny jsou připadáš si jak v pohádce pod nebeskou oblohou.
Více o lese neumím říci slovy,
to ví jen milovník přírody*

Znám i autora dalšího textařského skvostu. Na jménu ani v tomto případě nezáleží. Důležitější je jistě „dilo“, které člověk po sobe zanechá. Ani při čtení následujících řádek mě zcela určitě žádná melodie nenapadla.

ROZLÚČKA

*Dyš měsíc vystúpi na slovácké nebe,
těžko sa odchází vinečko od Tebe.*

*Nemožem sa zlobit, on ví že mám už dost,
plní si enom svú nebeskú povinnosť.*

*On zná moje chyby s té výšky je vidí
teho žádný somár tak hned neošidí.*

*Přijdu zas za tebu najisto v sobotu,
přes týdeň nemožu, mám svoju robotu.*

No a máme tu další, zase autorské veršovánky ke zhudebnění. Autor se pod ně podepsal čitelně, ale jméno si nechám pro sebe. K napsání jej zcela určitě inspirovaly povodně v roce 1997.

UPROSTŘED EVROPY

*Uprostřed Evropy sú malé země,
žije tam Svatoplukovo plémě.*

*Nad slezkem, nad Moravú, búrka sa hóní,
na Antoníčku, Velehradě poplach nezvóní.*

*Nad Bruntálem sa blýská aj Slezkú Ostravú,
hromy divo bijú na Jizeru.*

*Přestaňte vy kapky kruté
aj vy v Čechách zatúlané.
Plavú Troubky, plavú statky, plave všeco
aj Mikulčické hradisko.*

*Utopené je aj Záhorí
to Slovenské Pomoraví.
Daleko široko sú jezera
až kde teče do Dunaja Morava.*

*Bije poledne nad krajinú
hladiny tokú opadajú.
Tíše si řeka zpívá
když krajem protéká.*

*Blúdí pěsnička
blúdí krajinú
nejkrásnější děvčice
o Moravě zpívajú.*

*Zpívajú šohaji
šveholá skřivani.
Zem naše milená
zas chlebem voní.*

*Svatopluku kníže a králi
Ochraňuj nás po věčné časy.*

Autor tohoto textu vypracoval, skoro bych řekl, celý projekt. O zhudebnění požádal nejen mě, ale i další tři, rozhodně daleko renomovanější autory. Dokonce vypracoval i návrh na hudební nosič, kde určuje, které kapely a jaké písničky by na nosiči měly hrát. Jen pro zajímavost by tam zařadil Moravanku, Mistříňanku, Stříbrňanku, Šohajku a další. Zaujala mě také douška z dopisu, který má datum 15. 8. 1997. Píše se v ní:

„V případě nezhudebnění vrátit“.

Jistě tušíte, že jsem „textaři“ všechno vrátil.

Ale abych byl alespoň trochu objektivní, nemůžu se nezmínit o, řekl bych, notoricky známé písničce, kterou jistě mnozí z Vás znají. Myslím si, že vůbec nikomu nevádí, že text je psán „volně“. Ostatně posuďte sami.

„Do lesíčka na čekanou šel mladý myslivec.

Měla ho ráda dívenka, která šla za ním do lesa tmavého.

Měsíček svítil na cestu, když za ním kráčela“.

A mám tu ještě jednu perličku, či chcete-li, perlu. Jméno autora tohoto textu znám a vím o něm dokonce, že má vysokoškolské vzdělání.

ŘEZNICKÁ POLKA

*Každý zná, každý dobře zná,
jakou chuť skvělou v Čechách má,
naše knedlo, zeličko,
vepřová a pivíčko.*

*Každý zná, každý dobře zná
to jakou chuť skvělou u nás má
ten náš dobrý ovárek
nebo sekaná a párek.*

*Každý zná, každý dobře zná,
to jakou skvělou chuť u nás má
ta vepřová panenka
nebo řízek či tlačěnka.*

*Proto dík, patří velký dík
všem lidem, co to připraví,
dobře je, že naše město má
na maso svůj kombinát.*

*Mnohý z nás pak si pochutnává
na tom, co má snad nejvíc rád,
pořád dál a dál si přidává,
jako kdyby jídlo v světě byl jediný ráj.*

*Rozumný však si pozor dává,
aby poznal na tom světě co největší kraj,
pěkný dívky přitom vyhledává
protože s pěknou ženskou a dobrým jídlem
na světě je ráj.*

Hned jak jsem dočetl text, otevřel jsem ledničku. Našel jsem tam „oškvarky“, dobře vyuzený „špek“ a moc dobrou jitrnici. Po takovém „nářezu“ se mi nikdo nemůže divit. Text jsem s omluvou na nedostatek invence tomu pánovi samozřejmě vrátil.

Mám jedno obrovské přání, které by však asi mohl splnit jen kouzelný dědeček, pokud by vůbec byl. Byl bych skutečně velice pozorným posluchačem nějakého semináře, nebo něčeho podobného, kde bych se dověděl, jak tvořit texty, aby se líbily nejen kritikům, ale i těm zatracovaným „šohajkům a frajerkám“. Nejlépe by bylo, kdyby na tomto semináři přednášel sám Pán Bůh, aby přes jeho pokyny a názory „nejel vlak“.

Ale asi psi hlas do nebe opravdu nejde!

O textech k písničkám jsem jednou polemizoval, a to dost na tělo, s kapelníkem Mistříňanky Tondou Pavlušem. Ptal se mě, zda znám písničku V Mistříně na dolině. Kdo by ji neznal.

„A víš, že jsme ve druhé sloce změnili text, aby bylo všem jasné vše? Původní text totiž zněl, že: ...Dolinka za ním došla, nechtěla koně česat atd. Děvčatům z části Mistřína se říkalo dolinky. Aby tomu porozuměli i lidé třeba v Ústí nad Labem, tak jsme nahráli, že ... frajárka za ním došla.“ Prosím, lze to beze zbytku přijmout. Jednou jsem poslouchal Český rozhlas 2 Praha, tedy veřejnoprávní médium. Samozřejmě pořad dechové hudby a byly to písničky o Šumavě. Moderátor ohlásil další písničku zhruba takto:

„A nyní vám zahrajeme typickou šumavskou písničku.“

Co zaznělo v zápětí mě doslova rozhodilo a ani vám nedokáži říci, kteráže to hrála kapela, ale z úst zpěváků najednou zaznělo něco jako:

„V Šibříně na dolině, je tam pěkný rybníček...“

Takže nikoliv ve slovácké obci Mistříně, ale kdesi na Šumavě je ten rybníček, co tam švarný šohajíček ty koně brodí.

Nejsem historik a tak nevím, ve kterém roce byl postaven kostel ve slováckém Kyjově, o kterém Petr Bezruč napsal, že tam veselo vždy bývalo a bude. V dnešní době není snad problém najít si tyto údaje na Internetu. Ale i bez pomoci tohoto moderního fenoménu si troufám tvrdit, že při jeho stavbě někdy v minulosti nebyl kolem les. Přesto jsem slyšel v podání nějaké dechové hudby písničku o kyjovském kostelíčku, kolem něhož je černý les.

O fatálních chybách, které se ne mojí vinou, ale nepozorností kapelníků či zpěváků v mých textech objevují na některých zvukových nosičích, bych mohl dlouze povídat. Třeba místo mého veršiku....."líčko děvčete" zpívá „líčko červené“ a pak ve druhém řádku se má rýmovat se zpěvem „zase rozkveté“. A textař je za blbce. Mohl bych samozřejmě pokračovat. Slíbil jsem však, že o mnou napsaných textech mluvit nebudu. Jenom poslední poznámka. K jednomu mému textu byla dokonce připsána jedna sloka, aniž bych to věděl. Uslyšel jsem ji poprvé až z rozhlasového přijímače. Je mi také přičítáno autorství u několika skladeb, se kterými nemám nic společného, aby mi na druhé straně autorství bylo upíráno.

Těžko se už dá také zjistit, kdo dal svého času podnět k tomu, aby se ve velice známé polce Jana autora Františka Kůdy začalo zpívat místo:

*„Až my spolu v kostele Jano má budem stát,
tam ti znovu před Bohem řeknu že mám tě rád.“*

Z rozhlasového přijímače jsem slyšel, jak zpěváci mně neznámí neznámé kapely začnou najednou zpívat:

*„Až se spolu Jano má, budeme z lásky brát,
pak ti znovu před svědky, řeknu jak tě mám rád!“*

Změnil text Tomáš Skoblík, nebo to byl někdo z „mocných“ tohoto světa ?

Stejně tak se asi nenajde ten, který ze známé lidové písně:

*„Když sem šel z Hradiště z požehnání,
potkal sem děvčicu znenadání,“*

vymazal slovo požehnání a muselo se zpívat, že potkal šohaj děvčicu za svítání.

Pro milovníky dechovky je notoricky známo, že v jedné velice známé polce Václava Bláhy se dívanka nejraději oblékala do červené sukýnky. Bez ní se prý nedalo ani do školy jít. Ta sukýnka byla zdobená faldíčkami. A ejhle ! Najednou jsou pentličky odpárané a sukýnka je pošíta sámečkami. Poslouchejte dechovku v médiích a s touto úpravou se jistě setkáte. Já jsem si to, čestné pionýrské, nevymyslel !

Nabízí se zde otázka. Je to v souvislosti s autorským zákonem přestupek, přečin nebo trestný čin ?

Před devíti lety u nás v bytě natáčela Česká televize pořad k mým šedesátým šestým narozeninám. Už si to nepamatuji doslovně, ale hlasatelka před vysíláním říkala něco v tom smyslu, že: „...kdo by z milovníků dechové hudby neznal jméno textaře a skladatele Vladimíra Selčáka?“ Teď nevím, pod jakýmže to jménem jsem znám u milovníků dechovky. Ještě, že si z toho nic nedělám!

V poslední době mě nesmírně zaujala lidová písnička Dúbravěnko zelená. Matně si vzpomínám, že mně maminka, ani nevím při jaké příležitosti, povídala, že ve dvacátém devátém roce byla taková zima, že pukaly pně u stromů.

Až po létech jsem se v nějakých moudrých povídkách dověděl, a kde také jinde, že tomu tak opravdu bylo. A právě ta krutá zima prý dala podnět k napsání písničky Dúbravěnko zelená. Zajímalo mě posléze, komu dala ta zima podnět k napsání ? Kdo to byl ? Byl to člověk vzdělaný, či jen člověk, který si povzddechl a sám sobě chtěl dát naději, že zase bude dobře ? Pro mne, člověka, který přece jenom cosi napsal, něco fascinujícího. V několika slovech je zde vyjádřeno úplně všechno! Nemíjí potřeba nic vysvětlovat, nic okecávat. Je až neuvěřitelné, kolik je v těch slovech krásy ! Poslouchejte !

Dúbravěnko zelená, proč si tak ošumělá ?

Přišly na mňa mrazové, velicí nečasové.

Až ty mrazové přejdu, zasěj zelená budu.

Je o mně známo, že při moderování pořadů s dechovou hudbou, či v rozhlasových pořadech nezapomenu nikdy ohlásit nejen autora hudby a textu, ale dokonce i dirigenta, který skladbu ve studiu s kapelou natočil. Začal jsem pátrat po autorovi této, jakoby lidové písničky. Doba, kdy snad vznikla, není až zas tak moc stará. Požádal jsem o pomoc zaníceného folkloristu Vlastika Ondru. Ten zapátral ve všech zpěvnících a zjistil, že písnička je opravdu lidová, kterou ve své sbírce zapsal už v roce 1898 František Bartoš.

Váhám, zda mám srovnat tento oduševnělý text s textem písničky, sice z naprosto jiného žánru, ale hudba je přece jen jedna. A měla by povznášet. Mě tedy následující text nepovzněl, ale doslova nadzvedl. Je z nového alba skupiny Visací zámek Klasika. Co vám teď přečtu visí od začátku roku na internetových stránkách.

„A jó a jó prezident je buzna!“ pějí »Visáči« v refrénu. Podle textu můžou posluchači usoudit sami, o kom by písnička asi mohla být. „Původně to na Klause psané nebylo, ale pak jsem si uvědomil, že to na něj přesně sedí. Má vlastnosti, které jsou v tom refrénu,“ řekl Blesku frontman kapely Visací Zámek a autor textu písně Jan Haubert. V písni se podle něj hovoří o samých dobrých vlastnostech hlavy státu. Píseň má největší ohlas z celého alba. „Každá punková písnička má provokovat,“ myslí si Haubert.

Co si myslí o textu právník?

„U nás žaloba za úrážku hlavy státu neexistuje. Žaloba by mohla být jen na ochranu osobnosti. Těžko se ale prokáže, že prezidentem mysleli skutečně Klause,“ řekl Blesku právník Oldřich Choděra.

Jan Haubert, frontman skupiny Visací zámek

Text písně PREZIDENT

Počuvajte chalani aký je vlastne ten váš prezident?

Chodí pěkně oblečenej

Vždycky v kravatě

Hýždě mu obepínaj

Nový gatě

A jó a jó prezident je buzna!

A jó a jó prezident je buzna!

Pod knírem má úsměv

Chová se vlídně

Pracuje klidně

I osmkrát týdně

A jó a jó prezident je buzna!

A jó a jó prezident je buzna!

Má hrozně rád lidi

A rád jim poradí

Takhle to vidí

Už od mládí

A jó a jó prezident je buzna!

A jó a jó prezident je buzna!

Jaký je však v soukromí

To ví jen jeho pes

Jaký je však v soukromí

To ví jen jeho pes

Jaký je však v soukromí

To ví jen jeho pes

A on snad psa ani nemá

A jó a jó prezident je buzna!

A jó a jó prezident je buzna!

A jó a jó prezident je buzna!

A jó a jó prezident je buzna!

*Nikdy není naštvaný
 Ani rozčilený
 Bez rozdílu nahlíží
 Na muže i ženy
 A jó a jó prezident je buzna!
 A jó a jó prezident je buzna!
 Do hospody nechodí
 A nemluví sprostě
 Drží se svého úřadu
 Prostě
 A jó a jó prezident je buzna!
 A jó a jó prezident je buzna!
 Všem nám dobře rozumí
 I když sám je jiný
 Vychovává nás
 Jak dcery a syny
 A jó a jó prezident je buzna!
 A jó a jó prezident je buzna!
 Jaký je však v soukromí
 To ví jen jeho pes
 Jaký je však v soukromí
 To ví jen jeho pes
 Jaký je však v soukromí
 To ví jen jeho pes
 A on snad psa ani nemá
 A jó a jó prezident je buzna!
 A jó a jó prezident je buzna!
 A jó a jó prezident je buzna!
 A jó a jó*

16. července 2003 vyšel v Mladé frontě Dnes z pera novináře Lubomíra Marečka článek o dechové hudbě na Moravě. Hned v úvodu píše, že se jedná o muziku, která zde namnoze válcuje tradiční folklor. V dopise jsem se pana Marečka slušně zeptal, zda muzikanti dechových hudeb fyzicky likvidují folkloristy, či jim ničí nástroje, notový materiál apod. Jistě tušíte, že mi neodpověděl.

K tématu se ve zmíněném článku vyjádřil i hudební kritik Jiří Černý, kterého pan Mareček cituje.

„Jako taneční hudbu mám dechovku velice rád. Jen kdyby neměla žádná slova. Naráží na sladkobolnost a omšelost současných dechovkových textů pějících dokola o malovaném kraji, barvitě kolorujících líčka galánek, milostný cit i rodnou krajinu.“ Konec citátu.

Chce se mi věřit, že vzdor výhradám ke stylu a způsobu práce námi zvolených poslanců Parlamentu a Senátu České republiky, nebude tato činnost v dohledné době uzákoněna jako trestný čin.

Pan Mareček dává na pranýř „sladkobolnosti a omšelosti“ i text vynikajícího muzikanta,

skladatele, pedagoga a člověka, jakým byl beze sporu Václav Smola, jeden z mých nejlepších kamarádů. Text psal doslova na smrtelné posteli. Za krátkou dobu ji na své nosiče nahrála spousta dechových hudeb a Moravěnka použila názvu písničky i jako titul – Život je krásný. Pokud text písničky někoho k něčemu provokuje, jak to píše dnes vzpomínaný pan Haubert, tak mě napadá jedno lidové moudro: Jen houšť a větší kapky. Kéž by se lidé dali k těmto myšlenkám vyprovokovat a dle toho se také řídili.

*Život je krásný, když louky kvetou a voní po medu,
lépe to nikdy napsat nesvedu.*

*Pár přátel mít, za hlasem srdce spolu s nimi jít.
Kdo v srdci lásku má, ten ví co po životě chtít.*

A jak písničky vznikají ? Něco o tom vím. Máte-li zájem tak poslouchejte.

Při jedné z našich spanilých jízd, jak jsem s nadsázkou říkával našemu putování za krásami a přáteli po celé naší vlasti, nasměroval jsem svoji dýchavičnou Škodověnkou do Tourova, kde více než třicet let žili manželé František a Helenka Soukupovi.

Neznal jsem adresu, ale nebylo to zase tak těžké se v některé chalupě zeptat. Už také proto, že by se chaloupky daly spočítat na prstech mých rukou, kdybych na nich měl o tři víc. Ochotní lidé nám ukázali na snad nejmalebnější objekt, který svítil v tom letním dnu bělobou a jásavou červenou střechou.

Někdy mívám poněkud potrhlé nápady (manželka však říká, že dosti často) a také tentokrát jsem „nezklamal“. Vzal jsem si s sebou na neohlášenou návštěvu foukací harmoniku značky Honner, kterou jsem si za slušné peníze koupil kdysi v Litomyšli, a zazvonil na zvonek u typické selské brány do dvora. Dost dlouho jsem čekal, než se v domácím telefonu ozval hlas s otázkou, kdože to zvoní. Nebyl jsem na to připraven a mám dojem, že jsem dokonce koktal, když jsem panu Soukupovi vysvětlil kdo jsem. Zanedlouho se k zamčené bráně přičítal nejprve německý ovčák a za ním krásný starý pán. Jistě tušíte, že jsem začal hrát na „varhánky“ tango Až bílé konvalinky vzkvetou, jehož je František autorem.

První okamžiky byly samozřejmě hektické, viděli jsme se totiž s Františkem poprvé, i když jsme o sobě věděli, že jsme. Všechno se ale neuvěřitelně rychle srovnalo a na manželích Soukupových bylo viditelně znát, že jim naše poněkud neobvyklá a všem konvencím se vymykající návštěva, působí radost a potěšení. Po nezbytné kávě, kterou jsme popíjeli pod slunečníkem na vzorně udržovaném travnatém dvorku, nám paní Helenka (houslová virtuoska, která hrávala léta ve Františkově kapele) nabídla, jako kompenzaci v tom horku, nanukový dort. Povídání nebralo konce a já jsem si připadal, že se s oběma lidmi znám hodně dlouho a že jsme se vlastně po létech jenom zase šťastně setkali.

Přišla samozřejmě i řeč na tango Bílé konvalinky, kterým se František nesmazatelně zapsal do srdcí mnoha generací milovníků populární, potažmo i dechové hudby. Znali jsme s manželkou historii jejího vzniku, ale pozorně jsme poslouchali, jak František s jiskrou v oku vzpomínal na to, jak v roce 1940 přijela k nim do Řevnic na návštěvu zdravotní sestra jedné pražské nemocnice. Ta slíbila svým pacientkám, že jim přiveze konvalinky. O tom, že v Řevnicích rostou, dobře věděla. „Františku, musíš jít se mnou, neb se sama bojím,“ povídala Františkovi a ten šel.

Po návratu z lesa vysypala nadšená sestřička košík konvalinek na stůl a radostně vázala kytku za kytkou. Její nadšení a nakonec i omamná vůně konvalinek mladého Františka,

který se v těch dnech chystal oslavit krásné, dvacáté páté narozeniny, nakazily natolik, že začal přemýšlet, zda by se ta krásná vůně nedala zakomponovat do písničky. Hned druhý den ráno ve vláčku, který uháněl s Františkem do Prahy, kladl František do notové osnovy notečku k notečce a slovo ke slovu. Stejně jako kdysi Antonína Dvořáka i Františka inspiroval monotonní zvuk, který vydávala kola vláčku na spojích kolejnic. Tango Bílé konvalinky bylo na světě a rozletělo se záhy do muzikantských luhů a hájů. Nespokojilo se jen s luhy a háji českými. Zanedlouho jeho jímavá melodie přeplavala oceán a těšila a hladila i posluchače za mořem.

Krásně se to u Soukupů povídalo, leč sluníčko už se naklonilo k západu a nás čekal ještě pěkný kousek cesty k našemu cíli.

„Pojďte se ještě podívat k nám,“ zaprosila bezelstně a upřímně paní Helena.

Neodmítli jsme. Při prohlídce jejich vzorně udržované stylové chalupy nám František s pýchou ukázal i svůj zamilovaný koutek, kde strávil spoustu svého času. Samozřejmě zde nechyběl klavír, který pomohl Františkovi přivést k životu jeho melodie.

Byl však čas rozloučit se s dobrými lidmi i s krásným vlčákem Argem. V duchu jsem si říkal, že kdybych měl někdy chalupu, že bych si do ní pořídil také vlčáka a dal bych mu také jméno Argo.

Život a čas se však nezastavil. I v nebi si chtějí poslechnout krásné písničky, a proto tam František je a si při této příležitosti dovolím poslat Františkovi krátký vzkaz.

Františku, neměj strach! Já Ti ty Tvoje nesmrtelné Konvalinky přijedu na varhánky zase zahrát. Spolehni se, jsem totiž zvyklý slovo dodržet!“

Já si varhánky do nebe samozřejmě vezmu a slib splním.

Jak jsem vám už dnes povídal, mám velice vřelý vztah k Valašsku a to proto, že s muzikanty slavného valašského rodu Maňasů jsem napsal 129 textů. O tom nejstarším z nich vám budu povídat.

Na jednom z prvních ročníků festivalu Veselského rynečku mi na podiu v zámeckém parku říkal Slávek Smišovský, že nejen knihy, ale i písničky mají své osudy. A protože se mně jich podařilo pár napsat, už o tom také něco vím. Často dostávám od lidí, kteří se kolem dechovky „motají“, otázku, zda píši na melodie, či zda jsou mé texty teprve pak zhudebněny. Víte, ono je to různé. Někdy je to tak a někdy zase jinak. Ale o tom mluvit nechci. Často dostávám otázku:

„Jak dlouho to trvá, než taková písnička přijde na svět?“

A zase musím říci, že někdy je to tak a jindy zase jinak. Říkám, že noty se musí se slovy nejprve skamarádít, aby společně nabídly posluchačům krásnou písničku. Říkáva se, že teprve text dává písničce křídla. To ano, ale ta slova nesmí být vulgární, nesmí být postavena jen na dokonalém rýmu, musí o něčem vypovídat. Musí si navzájem vyjít vstříc autor textu s autorem hudby a naopak. Zde bych chtěl vyzvednout nádhernou spolupráci s Panem autorem písniček pro dechovou hudbu, Slávkem Smišovským. Několikrát jsem za ním přišel, zda by nepozměnil třeba v jednom místě rytmus melodie a z krátké noty udělal notu dlouhou a naopak.

„Ladko, jdu za tebou.“

V souvislosti s psaním textů se s vámi chci podělit o takovou, pro mne velice zajímavou historku.

Zhruba tak jednou za rok mě vždycky požádal pan Václav Maňas starší o textování tu

polky, tu valčíku. Musím se neskromně přiznat, že jsem vždycky od něj dostal sdělení, že se mu text líbí. Ono to bude totiž hrát roli.

Jednou mi pošta přinesla od něj dopis a v něm melodii ve dvoučtvrtečním rytmu. Snažím se vždycky vyhovět svým spoluautorům co nejdříve. Zrovna se mi nějak dařilo a velice brzy jsem odeslal obálku s textem. Zdálo se mi, že by se mohl líbit. Jako obvykle přišel záhy dopis. Zrovna jsem měl u nás doma muzikantskou návštěvu. Suverénně jsem rozřezal obálku a chtěl jsem se před kapelníkem jedné dechovky blýsknout tím, že se panu Maňasovi text opět líbí a začal jsem hlasitě číst. Po úvodních obvyklých větách jsem s hrůzou v očích a třesoucím se hlasem četl:

„Vážený pane! Vracím Vám s vřelými díky Váš text na polku, protože se k této melodii vůbec nehodí. Byl u mne v neděli syn Vašek (Václav Maňas ml.) a shodli jsme se u klavíru, že z toho polka nikdy nebude. Ono je totiž takového nádherného textu na polku škoda. Uděláme z toho raději valčík! Ale na otextování polkové melodie trváám.“

A už jenom jeho tradiční závěr:

„Zasílajíc Vám tuto zprávu zůstávám s pozdravem.“

Hlasitě jsem si oddechl a ostuda před muzikantskou návštěvou se ten den nekonala. Po nutných deklamačních úpravách z toho vznikl valčík Z Valaška. A pro mne však poté nastaly krušné chvíle. Do té polkové melodie, ať jsem se snažil, jak jsem se snažil, pořád se mi pletla ta původní slova. Psal jsem jiné texty, ale tato polka pro mne byla jako zakletá. Po nějakém čase jsem sedl za psací stroj a panu Maňasovi jsem zalhal, že jsem nebyl zdravotně zrovna v pohodě, ale že na něj myslím a text se pokusím co nejrychleji napsat. A zase to nešlo, pořád si na melodii dělala nárok ta původní slova. Po několika měsících jsem opět zalhal a vymluvil se na rodinné potíže s poznámkou, že snad už to brzy vyjde. Nešlo to však, byť jsem se moc o to snažil.

Opusťme však na chvílku tuto historii. Musím totiž něco málo říci o sobě. Pracovní náplní v podniku, kde jsem byl zaměstnán, bylo cestování za pracovními povinnostmi po celé, ještě nerozdělené, republice. Díky velmi pohodlnému cestování v první vlakové třídě jsem ve vlacích napsal spoustu svých textů. Nevím čím to bylo, ale ve vlaku se mi dařilo. A to sehraje v mém povídání rozhodující úlohu. Abych se konečně zbavil té nešťastné polky, povídal jsem jednou večer manželce:

„Zítra jedu do Pardubic, já musím tu polku přivést!“

To už jsem byl v důchodu a za pracovními povinnostmi jsem necestoval.

Polku jsem opravdu přivezl. O historii těchto dvou, (nebo snad jedné?) skladeb jsem si pochopitelně povídal se svými hudebními přáteli. Od té doby se mi už několikrát stalo, že jsem byl požádán svými hudebními spoluautory, abych jim otextoval jejich melodie, ovšem pro edici VČERA BYLO POZDĚ. To jako, že to moc spěchá a že už to mělo být. Žádost byla vyslovena vždycky s dovětkem:

„Cestu do Pardubic platím!“

Mohl bych vám opravdu dlouho povídat, jak se v mých Textovnicích, jak nazývám tlusté sešity formátu A4, rodily doslova v krvi a potu moje texty. Přiznám se, že mi Pán Bůh nedal dar okamžitého rýmování. Já jsem se na své texty někdy opravdu nadřel. Popsal jsem stovky listů papíru, než jsem se odhodlal poslat text autoru hudby na jeho melodii, či nabídnout mu básničku ke zhudebnění.

Kamarád Jožulka Uher mi pravidelně posílá Lanžhotský Zpravodaj, který má svou úroveň

ní naprosto výjimečnou kvalitu. Nechci si hrát na chytrého, ale věděl jsem léta o třetí sloce písničky Vínečko bílé, že nepochází z pera Fanoše Mikuleckého. Jméno anonyma jsem však neznal. Dnes, díky Jožulkovi, to ze Zpravodaje už vím. Dovolte mi při této příležitosti také říci, že plně chápu rozhořčení Fanoše Mikuleckého, že mu do jeho tvorby někdo „snesl“ kukaččí vejce. Mně se něco podobného bohužel také nevyhnulo. Jsem podepsán pod třetí slokou jedné z mých písní, kterou bych nikdy takto nenapsal a opravdu se za „ní“ stydím. Žel, nejsou zbraně, jak proti tomu bojovat. Písnička je „na věčné časy“ natočena na zvukový nosič a smazat se nijak nedá.

Budu vám teď citovat to, co o písničce Vínečko bílé píše Jožulka.

Věřím, že už mohu. Ti dva, jichž se to týká, si to už jistě spolu kamarádsky, jak také jinak, vyříkali v té části nebeských sfér, kam putují dobré duše i těch, kteří, jak říká prostý lid, skládají písničky. Ale k věci, abych dlouho nenapínal.

„Vínačko bílé, si od méj milěj, budu ťa pit, co budu žít, vínečko bílé“.

„Vínačko rudé, si od téj druhěj, budu ťa pit, co budu žít, vínečko rudé“.

„Vínačka obě, frajárky moje, budu vás pit, co budu žít, vínečka obě“.

No a co ? Tuto písničku Fanoša Mikuleckého zná přece každý, kdo ji zpíval a zpívá šedesát i více let. A ne toliko na Podluží, na Moravském Slovácku, ale.... Všady, řekl by lid. Jenomže u slov – textu této písničky je jeden malý uzlík tajemství. Kdysi a dlouhá léta je v sobě nosila jediná osoba – a potom já, když mi to svoje tajemství předala.

V roce 1994 vydal hudební nakladatel Aleš Sigmund ve své edici MORAVA ZPÍVÁ, zpěvníček 35 nejkrásnějších písní Fanoše Mikuleckého s titulkem VÍNEČKO BÍLÉ. V něm na straně 79 otiskuje v notách i s textem písničku, podle které se zpěvníček jmenuje. – tedy VÍNEČKO BÍLÉ. Třetí sloku tu uvádí v závorkách ! Myslím, že nezasvěcený čtenář či zpěvák dodnes nechápe proč.

Vysvětlení by našel ve dvou brožurkách. První nese datum 8. 5. 1979, vydalo ji OKS Hodonín (Okresní kulturní středisko, pozn. V.S), autor Jindřich Uher název Literárně hudební pásmo o životě a tvorbě Fanoše Mikuleckého; druhá vyšla 26. 9. 1981 v Gottwaldově (dnes Zlín, pozn. V.S.) ke Dni tisku a její titulke je stručný: Písničky F. Mikuleckého. V obou publikacích je třetí sloka písničky Vínečko bílé předznamenána touto poznámkou:

Třetí sloka je od neznámého autora.

Je to už hodně dávno, kdy jsem o této skutečnosti hovořil osobně s Fanošem samotným, jenž byl dlouholetým přítelem mého otce, a což jistě vůbec nepřekvapí, také moji tetičky, paní Rózky Horákové – Uhrové. S tetičkou si obzvlášť vřele rozuměl a nemluvil o ní nijak jinak než o Rozárce. Fanoš Mikulecký se nikdy netajil tím, že ho ta třetí sloka v jeho písničce netěší ! Ano, je to tak, nikdy se s ní nesmířil. Už není důležité znát proč, i když jsem jeho nesouhlasné argumenty slyšel. Zpěvný lid vzal za svou i tu třetí sloku, v drtivé většině aniž by jen tušil, že jejím autorem už Fanoš Mikulecký není. Snad si ani nedovedl představit, že by tomu mohlo být jinak. Fanoš Mikulecký rezignoval na vůli lidu a snad přestal i tomu anonymovi zazlívát „podvrh“ třetí sloky. A už vůbec si nedovedu představit jak by se tvářil, kdyby se mu ten anonym představil.

Možná ztratil odvalu, ale za to mu na jeho pohřbu promluvil nad hrobem s patosem, snad jenom jemu tenkrát vlastním. Žijí ještě pamětníci, kteří by to potvrdili. Vždyť Fanošova od mládí kamarádka, Rozárka Uhříkových, potom Rózka Horáková – Uhrová nebyla pouze

nepřekonatelnou tvůrkyní textů písní „svícových“, myslím co do jejich počtu, písní a básní vlastních, vynikající altistkou a také nezapomenutelnou řečnicí...

„Jozi“, řekla mi jednou tiše, nesměle a téměř provinile, „*to já sem k téj Fanošové písničce Vínečko bílé přidala tu třetí sloku, to já...*“ A po delším, oboustranném mlčení dodala: „*Dokád' budeme obá živí, nech si to pro sebja...*“ Myslela Fanoša a sebe.

Podržel jsem to její tajemství, záhadu třetí sloky, v sobě mnohem déle, než si přála. Náš lanžhotský Zpravodaj je prvním a jediným, který to poví dál a dál....

Pěsnička, o které tu byla řeč, neumlkne, dává jí život lid a to je pramen života hodně dlouhý....

Tolik o písničce Vínečko bílé.

Nejsem si jistý, zda toto moje povídání splnilo představu pořadatelů tohoto semináře. Určitě jsem mnohé neřekl, řekl-li jsem vůbec něco.

Použiji na samý závěr mého povídání parafrázi z operety Florimonda Hervé, kde Mammelle Nitouche alias slečna Denisa říká matce představené: „*Taková jsem já, matinko!*“

Tož takový su zasěj já, už trochu postarší, šohajek z Moravy.

Jan MRLÍK

nar. 11. 5. 1962 ve Zlíně

vzdělání: střední bez maturity

pracuje v dělnické profesi

zájmy: textař od roku 1984

fotograf od roku 2006

Libor MYSLIVEČEK

29. 6. 1953 ve Zlíně

Bydlí ve Zlíně (předtím téměř 30 let ve Vizovicích)

Od r. 1978 učitel ZŠ – po celou tu dobu záměrně bez titulu Mgr.

Má velmi kladný vztah k: vnučce Žanetce, hudbě – rockové (Jethro Tull) a barokní (Vejvanovský, Vivaldi, Händel, Bach), Dežovi Ursinymu, Fleretu (texty; když se podaří i hudba), Cimrmanům, AJ (překlady pro zábavu), skládání písniček, hře na kytaru (amatér)

Nemá pražádný vztah k: autoritám, celebritám, slovu charisma

PSEUDOLIDOVÝ ZHUDEBNĚNÝ TEXT A SOUČASNOST

Pseudolidový autorský text není jen doménou dechových souborů a souborů lidových nástrojů, jak jsme byli do nedávných dob zvyklí. Nachází své uplatnění i v jiných hudebních žánrech od folku až po rock. Touto cestou oslovuje odlišné spektrum posluchačů, kteří upřednostňují ve svém vkusu zmíněné žánry. Otevírá tak těmto posluchačům možnost znovuvědomění si svých kořenů a krásy lidového jazyka napříč regiony České republiky.

Jako příklad bychom namátkou uvedli oblast Jižních Čech a především Moravy.

Dle našeho názoru je Morava s jejími regionálními oblastmi v tomto směru specifická a všeobecně známá kladným vztahem k tradicím lidové kultury. O tom, že je tento vztah neustále aktivní není pochyb, a pro potvrzení nabízíme jména jako: Jaromír Nohavica, Vlasta Redl nebo Tomáš Kočko. Ze souborů: Hanu a Petra Ulrychovi s jejich Javory, dnes už multizánrový Hradišťan s Jiřím Pavlicou, za rockovou hudbu už za komunistů ve valašském nářečí zpívající Ciment a v neposlední řadě vizovický Fleret.

Fleret je nezaměnitelná kapela z Valašska, která svoji příslušnost prezentuje velkou částí repertoáru ve valašském nářečí. Zakladatel a kapelník, a dnes už jediný z úplně první sestavy, Zdeněk Hrachový, je nejen autorem drtivé většiny písní po hudební stránce, ale zabývá se i hledáním často zapomenutých písní z tohoto regionu. Fleret je nazýván „Dvorní kape-

lou Valašského království" a jeho činnost je podtržena dlouholetou spoluprací s „Královnou matkou" Jarmilou Šulákovou.

Mezi lidovým a pseudolidovým písňovým textem není asi hlavní rozdíl v obsahu sdělení – náměty mohou být totožné nebo obdobné. Tím podstatným je zřejmě autorství – podobně jako neznáme autora hudby lidové písně, neznáme ani jejího textaře a vlastně se nikdy přesně nedozvíme, tvořil-li ji kompletně jeden člověk nebo dva či více lidí.

U pseudolidové písně skladatele hudby i autora textu známe, protože se pod ní podepisuje / podepisují ve zpěvnících, notových materiálech, bookletech CD či DVD a tzv. ohláškách díla pro Ochranný svaz autorský. Na druhé straně, pokud ale výkonný umělec, který tyto písně či skladby veřejně prezentuje, není zároveň přímým autorem, pak často posluchači o lidech v jejich pozadí nemají ani potuchy a mnohdy jsou to pro ně osoby, abychom se vyjádřili současným jazykem, téměř virtuální.

Jako typický příklad může sloužit třeba Modřanská polka (Škoda lásky) Jaromíra Vejvody, která oběhla svět a hlavně bojiště druhé světové války a jsme přesvědčeni, že spousta jak amerických, tak německých vojáků ji brala jako „jejich" lidovku.

Nebo písně Františka – Fanoša Hřebačky – Mikuleckého, které pod svou lidově znějící melodii i textem dlouho ukrývaly svého autora, než na sebe sám, někdy na konci padesátých let minulého století upozornil – a to ještě údajně se skromným prohlášením, že „chtěl, aby si nejprve jeho písně lidé vzali za své".

Pro nás osobně je člověkem, kterého je třeba při této příležitosti zmínit, přestože asi není přímo spojen s dechovou hudbou, ale jehož písně v tom nejlepším slova smyslu zlidověly, písničkář z nejnárodnějších, Karel Hašler – a to jak z pohledu tvůrčího tak lidského.

Byla tu teď uvedena celá řada jmen, která mohou být pro různé výše uvedené hudební styly jakýmsi příkladem pro spojení s lidovou hudbou, popř. lidovým, nářečním jazykem.

V následujících několika ukázkách bychom vám chtěli předvést, jak je možno stát se autorem pseudolidových textů. Oba jsme se totiž postupně stali textaři již zmíněné vizovské skupiny Fleret a navíc si myslíme, že co se týče jakési teorie, vše jsme řekli a tak raději uvedeme to, pro co jsme sem byli pozváni.

Když Fleret začínal – mimochodem pod různými názvy než se ustálil tento – byl zaměřen sice folkově až folkrockově, ale s výhradním použitím textů v češtině a to češtině, dá se říct, až spisovně. Texty v tomto duchu jsme psali a píšeme nadále i my dva. Fleret však tehdy také hodně spolupracoval s Vlastou Redlem a proslavil některé jeho texty nebo i celé písničky. Navíc valašské prostředí nás všechny samozřejmě oslovovalo. Bylo tedy jen otázkou času, kdy se ve skladbách objeví nějaké folklorní motivy – hudební i textové. A tak přibližně ve stejné době se objevují Vlastovy věci: Bečva (s hudbou Zdeňka Hrachového a Davida Šedivého a úvodní fujarou) a hlavně Sbohem galánečko, které Fleret opravdu proslavil. A do toho vstoupil Jan Mrlík s vtipným Příběhem Fanoša v pálenici usnuvšího a Libor Mysliveček s textem Trnkobraní. (ukázky textů).

Tím jsme se dostali k tematice textů, které pro Fleret píšeme. Samozřejmě pro tento styl hudby vycházíme i my z tradičních námětů typických pro lidovou píseň jako jsou třeba láska, city a partnerské vztahy. Využíváme však i atributů, které bylo nebo stále je možno s Valašskem spojit – např. zeměpisná místa a příroda Valašska, lidová zábava a slavnosti, nápoje a jídlo, chov ovcí. Zajímají nás také vztahy mezi lidmi všeobecně, muzikantský život,

slovní hříčky, vtípky a pointy, protiválečné náměty a náměty ze současné společnosti někdy dokonce i politiky – tedy i náměty, které se do lidského života opakovaně vracejí nebo jej naopak momentálně ovlivňují. Oba se snažíme většinou asi neuvědoměle, ale někdy i vědomě, aby texty, jakkoli mohou na první pohled vypadat jednoduše a třeba i prvoplánově, měly širší platnost a trvalost, nebo v nich alespoň zůstalo něco, pro co si je diváci budou chtít znova poslechnout. Při tom všem u většiny textů využíváme především valašského nebo moravského nářečí (L.M. specificky vizovského, včetně hojného využívání pomístních názvů) s tím, že se vůbec nebráníme tomu, vypůjčit si slangový nebo hovorový či jiný výraz ze současného jazyka a popřípadě ho povalašštit či pomoravštit. Z posledních pár vět vyplývá, že sice jasně navazujeme a pokračujeme v díle našich neznámých předchůdců, ale že i určité zesoučasnění se do našich textů dostává.

Fleret, jako kapela, je navíc seskupením muzikantů natolik univerzálních, že tematiku textů podtrhuje melodikou sice nejčastěji s lidovými názvuky, ale v jejíž hudbě můžete slyšet i rock i blues, východní vlivy, country, reggae ba místy i slušný heavy metal.

To vše, okořeněno syrovými chlapeckými vokály, případně nenapodobitelnou a stále vitální a naprosto přesvědčivou Jarmilou Šulákovou, způsobuje, že Fleret je pro publikum stále posluchačsky přitažlivý a působí nadále zajímavě, a v dnešní době přináší snad i dávku tolik potřebného optimismu. My dva se snažíme jim to moc nepokazit. (Ukázky textů)

Jan Mrlík, Libor Mysliveček

Láska, city a partnerské vztahy

SVATÝ ZA DĚDINÚ

Kdybych nebyl svatý
v poli za dědinú,
pověděl bych tobě,
že sem neměl inú.
Že sem neměl inú,
nechtěl ani málo
a že sa mi enom
s tebú v noci zdálo
Pověděl bych radši
tobě, moja milá,
že sem na ťa čecal,
co sas narodila.
Nepovím Ti ale
na mú dušu zlatú,
nebo možu pravít
enom pravdu svatú

TANEC

Zastav sa cérečko, proč sa točíš,
pro tanec muziku neuslyšíš,
neuslyšíš ani zkraju,
jak moju písničku tobě hrajú.
A v tej písničke pravda ryzí,
nemožeš moja byť, když si cizí,
co je cizí, moje není,
to bývá leda tak na trápení.
Naco sa nesměješ, proč sa hněváš,
a šak já dobře vím, že mě nedáš,
že mě nedáš dovolení,
abysme dospali k rozednění.
Neptej sa cérečko, aj ty to víš,
v noci mňa u sebe neuvidíš,
neuvidíš ani z rána,
si pro mě daleko za horama.

CÉREČKA Z LIDEČKA

Ani byste nevěřili
Jakú cérečku
Potkal sem já
todkaj v Lidečku
Byla taká celá pěkná
Samotná byla
Neuvěříte
To mi pravila
Kdybych já chtěl
Od ní třeba
Sladkej huběnky
Optat že sa
půjde maměnky
Kdybych jej chtěl
Z každé strany
Pohladiť líčka
Najprv sa dovolí
Svého tatíčka
Kdybych prosil
Podívat sa
Co má pěkného
Optat že sa mosí
Svého milého
Kdybych ale
U ní ostal
Celú noc temnú
Nech sa nebojím
Šak bude se mnú

*Zeměpisná místa
(+ pomístní názvy) a příroda Valaška*

DOMA NAJLEPŠÍ

Gdyž negdy dojdete do Vsetína,
nech je tam horko a nech je zima,
dycky vás vítají dobří lidé
že nějak bylo a nějak bude,
odkád' ste došli sa neptají
a hned' vám uzené dávají.
Gdyž sa tak stavíte u Radhošča,

dycky vám pár peněz negdo poččá,
 fajku a papuče po dědovi,
 hnedkaj vás přestanú bolet nohy,
 odkád' ste došli sa neptajú
 a hned' vás do peřin dávajú.
 Gdyž sa vám připletú Vizovice
 na Dušičky nebo na Hromnice,
 zejdú sa okolo Vizovjané,
 na indy nechajú řeči plané,
 odkád' ste došli sa neptajú
 a hned' vám gořalku dávajú.
 Gdyž trochu užijem takú změnu,
 ideme každý dom za svú ženú,
 opravdu řeknem to aji znova,
 nemajú proti nám zlého slova,
 odkád' sme došli sa neptajú
 a hned' nám po čuňách dávajú.

Lidová zábava a slavnosti

TOŽ HLAVNĚ VESELÉ

Do ucha mi zahučala jedna velká trúba,
 co sa nese od včerajška celú dědinú,
 ostal sem stát opařený až mňa bolí huba,
 nečekal bych eště letos takú novinu

Šak to není k uvěření enom slámu hňápú,
 mosím sa ít pro istotu optat na faru,
 to by bylo nadělení aj když asi řápú,
 kdyby měla za svobodna Mařa ogaru

Ani to moc nepomohlo že ju tata hlídá,
 dycky pravil že ju nedá hnedkaj každému,
 eště si nic neužila už sa nakolébá,
 enom dúfám že ten synek bude k nečemu

Nápoje a jídlo

NA STROMĚ

Dajte ně svátek s takovou řečú,
 já nejsu ožralý, aj když sa vleču,
 nechte ně, nic vám nedlužím,
 enom ty nohy mi neslúží.
 Nekoho iného zkuste si všimnúť,
 mně není do tanca, mosím si zdřímnúť,
 kde lehnu, co bych si vybíral,
 aji bych brečel, jak bych spal.
 Ze stola na hlavu kapky mi kapú
 a když sa posunu, zas po mně šlapú,
 tak se mi montovat do spaní,
 nemáte v sobě kus uznání.
 Pod stolem, u stola, jedno jak facka.
 Tento ně poleje, ten o mě packá,
 když ste si vybrali enom mě,
 možu si ustlat aj na stromě.

SUCHO V HUBĚ

Kdybych měl doma aspoň trochu
 od peněz hrby na strožoku,
 to bych vám všeckým aj poručil,
 nebylo by tu sucho jak včíl.
 To by sa jinak všechno mělo,
 na žízeň by sa neumřelo,
 ale mám kapsu potrhanú,
 tak mosím čekat, co dostanu.
 Ti, co v tej kapse něco majú,
 ti sa s tým rači schovávajú,
 gořalka lepší je nenalítá,
 šak co je doma, to sa čítá.
 Tož nezhlédajte, to už stačí,
 vy nejste tací, ste inačí,
 a v kom sa spletu, řeknu chlape,
 do rána ať ti sviňa zkape.

AJ GDYBY CO BYLO

Kdyby aj na hlavu tragače padaly,
kdyby mě štyry dny o hladu nechali,
kdybych měl v chalupě oplétačky,
do šenka trefím aj poslepačky.
Kdybych se třeba aj nevešel do gatí,
kdyby mi na dvore búchali sabbati,
stejnak tam sedím a stejnak piju,
dom idu až když ňa vyhodijú.
Kdyby si došli aj hrobníci s lopatú,
kdyby si dovedli tú svoju zubatú,
jak si už v hospodě jednu sednu,
tací mňa ze židle neuzvednú.
Za hory za doly, aj kdyby co bylo,
doma sa nezdržím, to by mňa zabilo,
trnky mám ve sklepě, humna sem zryl,
děcka sú na světě, tak co už včil.

DAJME SI DO CIMBÁLA

Trumpetu nemáme
Dajme si do cimbála.
Husle sú plné
Aj kytara už je malá
Gdyby sa všecko dnes vypilo
To by nám na jindy nezbylo.
Neco si necháme
Negdy sa zejde
Do škopkú nalejem
Šak sa tam vejde
Co lejú do beček, do sudú
Tož ti nám závidět nebudú
Ty vaše pleskaně neskovávejte
Pod pažú v bočnici
Enom si dajte
Na sucho byť by sa nemělo
Hnedkaj tu bude aj veselo
Trumpetu nemáme
Břuch aspoň nerezaví
A estli zrezaví
Špekem sa zasej spravi
A gdyž sa třeba aj nespravi
Stejně si vypijeme na zdraví

ZAPŘAHAJTE ŽEBŘIŇÁK

Zapřahajte žebřiňák
Tata není doma
Po cestě sa zastavte
U každého stroma
Nebyl by to Vizovjan
To by nebyl on
Kdyby někdy z hospody
Potmě trefil dom
Zapřahajte žebřiňák
S tým sa nedá hnút
Mama je jak papiňák
Enom vybuchnúť
Přes celé Vizovice
Pastě nastražit
Než sa zbudi slepice
Mosí tady být
Zapřahajte žebřiňák, zapřahajte žebřiňák,
zapřahajte žebřiňák
Náš tata sú dobrý chlap
Narodil sa v sudě
Ten má baňu schovanú
Aji u psa v budú
Na sebe tam vrčijú
Nikdo nechce ven
Když si spolu vypijú
Sú tam celý den
Šak já už su taky chlap
Mezi valachama
Stará semnú z hospody
Chodí enom sama
Sakruje jak brigadýr
Krútí fúsama
Že jí s toho tragača
Drhnu nohama
Zapřahajte žebřiňák zapřahajte...

PŘÍBĚH FANOŠA V PÁLENICI USNUVŠÍHO

Usnul Fanoš v pálenici na špalku,
ej, že duša zkazil on všechnu gořalku,
bědoval on po dědině převelice,
ej, že škoda je tej slivovice.
Vytáhnul on demijóny ze sednice,
ej, že jich duša vleje,
že jich vleje do Dřevnice.
Do Dřevnice svoje štěstí vylévá
a s ním kousek živobyті odplovává.
Kus po prúdu Jano voly napájá,
ej, a že sa diví, že z nich táhne gořala,
napil sa on taky vody a pochopil,
hlúpý každý, kdo by sa nenapil.
Nač by chodil do hospody či do šenka,
když tu teče taká voděnka.
Kdo nepil, ten olutováł,
voděnka otekla v dál.

Vztahy mezi lidmi všeobecně

TAK UŽ SME DOŠLI

Tak už sme došli, zaplať pane Bože,
a že nás nechcete, to vám nepomože,
dyž už sme tady, tak ostanem,
dokavád' pálenej nedostanem
Přes prsty po nás všeci zhlédajú,
nakonec dycky rači nám něco dajú,
a že to nejsú řeči plané,
šak už to máme hen vyzkušané.
Tož esli chcete užít trochu klidu,
ukažte kde máte ze švestek lihu,
kdybyste měli aj otrěpat strom,
enom sa napijem pudem zas dom.

NESEDÁVAJ V KÚTĚ

Nesedávaj v kútě
Kožu na trh neseš
Esli tam najdú tě

Z kúta neutečeš
Esli tam najdú tě
Potom vezmú síť
Na tebe cérečko
Škoda byla by tě
R: Enom ať chytajú
Škaredě zhlédajú
Šak na řa cérečko nemajú
Aj když řa do noci hlédajú
U našeho stola
By sme poseděli
Šak mi řa nedáme
Kdyby všeci chtěli
Šak mi řa nedáme
Nic ti neuteče
Po potoce dycky
Stejne vody teče
R: S nama tu sedávaj
Eště sa nedávaj
Eště je na světě pěkného
Když sa dáš oстанеš bez něho

NA DĚDINĚ

R: Nekdy sa zastavte
Buchťú sa udavte
Donděte kdy chcete posedime
Šak aj my k vám taky nechodíme
Co chvíla susedi
Dojdú a posedí
Dotád' jich ze dveří nevykopu
Dokád' mi gořalku nevyslopú
Všeci sa vnucujú
Teplo mi luftujú
A kyž je z chalupy vyprovodím
Pokaždě za nima takto pravím
R: Nekdy sa
Leze k nám do dvora
Kdejaká potvora
Do okna strká mně makovicu
Nejrači spával bych s brokovnicú
Dycky než utečú
Z gatí mňa vyslečú

Bez gatí bez peněz bez košule
Eště že nejdú mi trenky dúle
R: Nekdy sa.....
Ta naša dědina
Jedna je rodina
Ale mám otázku jedovatú
Proč enom já mosím dělat tatu

Muzikantský život

EJ, HUDCI, HUDCI

Ej, hudci, hudci, pusťte sa kláves,
bežte zas vyhrávat na inú náves,
sbalte si ozembuch, ať už vás nečuju,
nech v inej dědině podle vás tancujú.
Chraňte si husličky před mojou botú,
hrajete dokola na stejnú notu,
než bych měl poslúchat takú muziku,
rači si v hospodě poručím velikú.
Stojíte za kočku, za starú belu,
bežte sa vypchat aj s kapelú celú,
tej vaší písničky nikdo už neverí,
furt místo jitrnic chleba je k večeri.

EŠTĚ NEJSME PO VEČEŘI

Eště nejsme po večeri, už slunko svítí,
nestojí za grešlu takové žití.
Eště nic nemáme, už po nás ptajú,
z našeho břeskání dobře sa majú,
co sa tak rozkrájat, rači sme celí,
šak za ty peníze co byste chtěli.
Eště sme nejedli, už máme zahrát,
pudeme žalovat třeba aj na Hrad,
eště sme nepili, už máme zpívat,
tož to tak, ogaři, nebude bývat.
Eště nejsme po večeri, už slunko svítí,
nestojí za grešlu takové žití,
nic nám tu nedajú, eště sa řehcú,
rači sa spakujem, tady nás nechcú.
Nic nám tu nedajú, eště sa řehcú ...

ŽE SA NESTYDÍTE

Že sa nestydíte
Takto tady hépať
Měla by vás haňba
Po papuli lépať
Po papuli lépať
Po palici mlátit
Aj mama aj tata
Měli by vás vrátit
Šak to zavinili
Chlapci moji milí
To sú ti neřádi
Co tu za mnú stóji
Kdybyste je znali
Tajak jich neznáte
Polámanú grešlu
Už za ně nedáte
Kdybyste hledali
Sotva byste naši
Také muzikanty
Co k vám dneska došli
Hledijú jak svatí
Když jim spadne bibla
Už ani nepijú
Když tak enom z kýbla
Samé hovadiny
Do hlavy vám hnětú
Pravdu nepovíja
Ani když sa spletú
Že sa nestydíte
Nebudťte jak trúby
Nepovídajte ně
Že sa vám to lúbí

TRANSYLVÁNIJA

Za tmy sa věci dějú
V Karpatech na hotelu
Ve dne jak po vymření
Hledám aj za postelú
R: Zrcadla upatlané
Že sa v nich nevidím
Poznávám nepoznané
A nevím esli sním
Hospodo žízeň zalej
Nebudu vodu pit
Tož neco néni tady
Tak jak by mělo byt
V noci jak na poledne
Usnút až za svítání
Aj zvony na kostele
Nezvoní na klekání
Vino tu prúdem teče
Rty jako krev ho sajú
Pak u poslední leče
Už rozdíl nepoznajú
R: Divně mňa obhlédajú
Jak bych byl k focení
A když sa usmívajú
Tož zuby vycení
Co enom všeci mají
Šak nejsme susedi
Neco mi tady smrdí
Neco mi nesedí
Snáď ani nevybalím
Vlak ide za hodinku
Chybí mi slivovica
A česnek na topinku

TANEČNICA

Smutné moje hory, smutné moje lesy,
a v těch smutných horách těžké kameně,
neuvidíš slunko, ztratilo sa gdesi,
z kopců vyvěrajú mrtvé prameně.
Od Vsetína hore idú černé mraky,
všude slyšet ticho jako v kostele,
nebylo veselo, co kdo pamatuje,
nebylo už u nás dlúho vesele.
Ref:
Na co ste ňa, mamko, k světu vychovala,
na co ste ně prala bílé košule,
od vašeho stolu verbíři ňa berú,
inde budu ráno stávat z postele.
Ref:
Na cos, moja milá, za mnú chodívala,
těžko je mi naráz, těžko po těle,
včera sem byl křtěný, dneska odvedený,
nebudem už spolu stávat z postele.
Ref:
Na co bych sa měla točit bez muziky,
to sa inde mosí tanec udělat,
aby vojna byla pro ty, co sa bijú,
abych nemosela sama usínat.

Ukázky textů

(většinou úryvky) – Libor Mysliveček

Láska, city a partnerské vztahy

ACH, TÁ MOJA MILÁ

Ach, ty oči moje,
už ich nemám na nic,
vzala mi ich moja milá,
henkaj od Vizovic.
Vzala ruky moje,
dala ich do svojích,
vzala mi ich moja milá,
dala ich do svojích.

ŘÍKAJÚ

Říkajú, že z jiným chodiš,
na večer že sa z ním vodiš,
já mám fčil hlavu zamotanú,
myslet šak na tebe nepřestanu.
Pod Hájem prý sa z ním scházáš,
a zdálky šátkem mu máváš,
sám si to fšecko přebrat mosím,
dyť gdesi tam f sobě dál ťa nosím.

ZAFÚKANÉ

Větr sněh zanésl z hor do polí,
já idu přes kopce přes údolí,
idu k Tvěj dědině zatúlanej,
cestičky sněhem sú zafúkané.
Ref:
Zafúkané, zafúkané,
kolem mňa fšecko je zafúkané,
Zafúkané, zafúkané,
kolem mňa fšecko je zafúkané,

SVADEBNÍ

On: Otče můj, na kuráž nalejte mi vína,
ať na mňa nečeká tá moja milá,
zahrajú husličky, zahrajú v kapli,
že zme sa z mú milú, že zme sa naši.
Ona: A tož mi, maménko, udělajte křížek,
šak dneskaj si pro mňa můj milý přijde,
zahrajú husličky, kúzelné dřevo,
nebudu už vaša, už budu jeho.
Oba: A tož nám, nám obúm, požehnání daj-
te,
a aj nás g oltáru vyprovázajte,
zahrajú husličky, zahrajú dvoje,
On: budeš mět srdce mé Ona: já ti dám svo-
je.

AJ GDYŽ NENÍ STŘEDA

Slépký ti zanášajú, koza nedóji,
vidly sú zapichnuté týdeň na hnoji.
Ref: Aj gdyž není středa,
chlapa je tu třeba,
víš, co udělaj,
ty sa cěrko vdaj.

TO SA NEROZCHODÍ

Gdyž větr cěrciska na jaře rozcuchá
srce mi radostů, radostů zabúchá.
Gdyž větr cěrciska na lícoch polechtá,
dycky si pod fúsy, pod fúsy zafrflám.
Ref:
Ej rycom ryc,
teplo, horko, hic
horem dolem po mě chodí,
tož to sa enom tak nerozchodí.

OGAŘI, OGAŘI

Ogaři, ogaři
Po cérkách sa ohlédáte!
Ogaři, ogaři
Pokoja im furt nedáte!
Lúbíja sa vám ty blúzky,
sukně nebo pančochy?
Ogaři, ogaři
O tom nemám potuchy

JURO, TY UŽ NEJSI TO COS' BÝVAL

Juro, ty už nejsi to, cos' býval,
zamlada's mi pod oknama zpíval,
fčílkaj skoro nepromluvíš, jak je dlúhý deň,
gdyž chcu neco, hluchý si jak peň.

MIKULÁŠ

A ty svatý Mikulášu,
postoj před chalupú našú,
chcu ti neco pošuškat,
snád' mňa budeš poslúchat.
Já mám přání, Mikulášu,
zastav chvílu svoju chasu,
byl sem hodný, nezlobíl,
a co sem sa namodlíl.
Důfám, že to bude lehké,
splň mi moje přání velké,
tak za rok ve stejnú dobu
naděl ty mně inú robu.
Furt enom čekat:
Tož tá moja, to je roba,
tá sa hned' tak nevidí,
gdyž z ňú idu po náměstí,
starosta mi závidí,
každý říká: tá sa nese,
psiska přestanú aj štěkat,
enom to mi na ní vadí,
že mosím furt na ňu čekat.

Zeměpisná místa (+ pomístní názvy) a příroda Valašska

NA NÁMLUVÁCH

Chtěl sem si namlúvit cérečku z Valašska,
takú, co lůžko pod ňú moc nepraská.
Chtěl jsem si namlúvit cérečku hen od nás,
takú, co byl by z ňú večér nejaký špás.
Najprv sem přes Syrakov došel až na Vsetín,
snád' tam na tú pravú náhodú natrefím.
Vsačanky šak na mě škaredo zhlédaly,
tož sem sa cestú zpět zastavil v Liptáli.

CHLADNÁ STUDŇA

U Chladnej studně sedáváš,
o čemsi smutném přemýšláš
a jak ty myšlénky hlavú ti idú,
enom si povzdychneš nad takú bídú.

Je f studni voda skalená,
šak ty víš, co to znamená,
zbavit ju mosíš tých spadanych listú
a počkat až studňa dá vodu čistú.
Do čistěj vody pak ruky daj
a oči si z ňú umývaj,
už nigdo nepozná, co ťa to mrzí,
že tá voda na lícoch sú tvoje slzy.

UŽ SA MI O TOBĚ NEZDÁVÁ

Tam gdesi za Hájem stíny sú dlúhé
Mračníka veliké nad Garažíkú
Hore na Hrušové mlhy sa derú
Tiché sú Těchlova
Tmavý je Baslovec
Z Baráka kraj nevidět
Fšecko sa stratilo
A nic sa nevracá
Tá těžká doba nám nastává
Už sa mi o Tobě nezdává

KÁCAJÚ STROMY

Kácajú stromy, kácajú
A furt ich není, není dost
To snád' ty koruny padajú
Enom tak nekom pro radost

UKAŽTE MI CESTU DOM

Dlího sem tu nebýl
Sotva sa tu vyznám
Ukažte mi cestu dom k nám
Zasěj sa tam vracám

Po světě sem blúdíl
Kúsek štěstí hledál
Ukažte mi cestu dom k nám
Zasěj sa tam vracám

Aj hlavu sem sklóníl
Aj klobúk sem zdělál
Ukažte mi cestu dom k nám
Zasěj sa tam vracám

Po světě sem blúdíl
Kúsek štěstí hledál
Tož ukažte mi cestu dom k nám
Zasěj sa sem vracám

Lidová zábava a slavnosti

NA VALAŠSKÉM BÁLE

Otvírajte taneční sál susedé,
lad'te husle, valašský bál zas bude,
otvírajte sokolovňu susedé,
lad'te husle, valašský bál tu bude.

BETLÉM

Starý bača řeže Betlém
Kolikátú figuru
Má už jesle aj z Ježíškem
Jozefa aj z Márijú

Řeže betlém na pasekách
A tých z lipy přibývá
Roky dlabe nožem dřevo
Živých zatým ubývá

Na Šcedrý deň, na Vánoce
u betléma sedává
Ví, že s týma dřevěnýma
Neostane aspoň sám

PASTÝŘI ODEŠLI

Pastýři odešli
Prý gdesi g Betlému
A to ponáhlali
Klaňat sa malému

Ref. Na nebi zář byla
mňa nezbudila

Já sem jak najatý
Dřel enom ve chlévě
Pak sem jak podřatý
Usnul hen na seně

Ref. Na nebi zář byla
Mňa nezbudila

A tož sem neslyšel
Tú velkú novinu
Snád' mi to tam hore
Snád' jednúc prominú

Ref. Na nebi zář byla
Mňa nezbudila

PŘED CHALUPÚ, ZA CHALUPÚ

Před chalupú, za chalupú koledujem
Do písčalek, do huslí nám větr duje
Ruky už nám promrzly
– tož nebudte na nás zlí

Nápoje a jídlo

TRNKOBRANÍ

Ej, třepali zme trnky s trnky,
ej, plnili zme kýble, hrnky,
F kadi přibývalo více kvasu
už sa těším, už sa třasu
Ref:
Trnkobraní, trnkobraní,
zkraja dycky cosik brání
Gdyž šak slinu dostanu
strácám každú zábranu
Šak máte nalété.

Šak máte nalété,
tož kam byste chodili,
sednite si na lavicu,
co byste sa hónili,
ven by aj tak psa nevyhnál,
vlak jede až po šestěj,
nahlédnite do kalíšků,
šak máte nalété.

Z AMERIKY NA HABEŠ

Já mám cěrku, bývá hore na Americe
Z Habeša k ní často chodím přes Vizovice
Je to ale štreka dlúhá s kopca na kopec
Ze dvě flaše proto dávám dycky do kapec

Z ostudú su jedna ruka:
Zašél sem si na kalíšek hen na náměstí
Lezu dovnitř g „Jožinovi“: Vitaj, vašnosti
Dneskaj už ti nenaleju, daj si čelem vzad

Máš ich f sobě najměň deset,
ber sa rači spat
Z ostudú su jedna ruka – co s tým nadělám
Gdyž ze ščěstím v jednom kusi
enom smolu mám
Na co šahnu to sa sype, po tom není nic
Tož si říkám vystřelte mňa třeba na Měsíc

HOTEL OGAR

Dneskaj mám hlad tak veliký,
že bych cvrčky lúskál
Aj žízeň mňa hóní
– už sem vodu skúšál
Umlácený, zahňápaný
vidím budu před sebu
Na ňu visí nápis „Ogar“
– poď dalej mňa hnedkaj zvú

Vztahy mezi lidmi všeobecně

TAKÚ TI LIŠTÍM

Gdyž sem já byl ogara,
tož to sem už od jara,
po dědině přes plot ložil,
a tata mi dycky hrozil.
Ref:
Takú ti lištím,
žes to neviděl,
že si až tak velký trúba,
to sem nevjeďel.

BÍLÁ OFCA RODINY

Já su bílá ofca rodiny
Nemlúvíja ze mnú ani hodiny
Žeprý sem sa nepovědl
Že su pěkný hňup
A po nikom z famílije
Nemám ani chlup

ZAKOPL SEM O JEŽKA

Šél sem toť na besedu,
zdá sa mi, že ve stredú,
tma bylo jak ... šak vy víte,
v téj pod nohy nevidíte.

Ref:

Tož zakopl sem o ježka cestú k susedom,
ani nevím do dneška,
splétl sem toť já anebo on?

KURNIKŠOPATOŽTONE

Kerá sviňa mi to húkla až do pola
a u našého najela nám do topola
a kdo nám toťkaj vyvrál metrák řepy,
neřimnúť si toho
mosél bych byt leda slepý.

Ref:

Kurnikšopatožtone, to je teda moc,
budu moset za starostú žádat o pomoc.

BUDE I TI TO K ČEM

Barák mjél jak stodola
Stodolu jak hrad
Prasacka a k tom vola
S flintú chodíl spat
Néslo sa po dědině horním,
dolním koncem:
Panebože, Fanyne bude i ti to k čem?!

GDESI GDOSI KOMSI COSI

Je to jak na potforu,
co sa negdy zemele,
tahnu sa jak sciplina,
pod očima kabele.
Stáza chodí z břušiskem,
já su f tom šak nevinně,
gdo to, kurňa, mohl říct,

gdyž já su f tom nevinně?!

Ref:

Gdesi gdosi komsi cosi
o mně namlúvíl,
tož sa bójím strčit čumák
mezi dvěři fčil,
Gdesi gdosi komsi cosi
o mně vygdákal,
to abych sa teda chlapi
sakra haltováł.

ŠEVCOVSKÁ

Došli za mnú Mařa z Janem,
mosíme sa brat,
lesti prý im možu každém botky udělat,
Šak co by ně, já hned na to,
nejsu žádná lata,
v mojej botě, v téj sa cítí
dobře každá hnáta.

Ref:

Já su přeca švec, to je istá věc,
já na každú hňápu uřiju vám křápu,
než bys řekl švec

V APATYCE

Henkaj od magistra Žabky
- Lékárňa je kúsek-
Vyzvedni si toť ty kapky
Budeš zas jak brúsek
V apatyce cingly dvěři
Tož čekám, co dostanu
Magistr sa pod pult zohne
A vytáhne ... pleskaňu!

LÉLO, LÉLO

Sotva zme tu dojeli
Tož začalo lét
Do búdy zme zalézli
Hned' byl hezčí svět
Lélo
Už od rána lélo
Nedalo sa nic dělat
Enom karty rozdávat
Fšcko zme už dopili
Nepřestalo lét
Tož zme sklénky vrátili
Hned' byl hezčí svět
Lélo, lélo
Celý týdeň lélo
Nedalo sa nic dělat
Než sa začat pakovat
Lélo, lélo
Lélo, lélo
Sotva zme dom dojeli
Tož přestalo lét

Chov ovcí

OVEČKY ZABĚHNUTÉ

Ovečky zaběhnuté,
Gdo vás fčil pozháná,
Bača mňa opustíl,
Už je za horama.
Ovečky moje zlaté,
Slunéčko zapádá,
Co mi to udělal,
Měla sem ho ráda.
Ovečky poztrácané,
Ohrada je prázdná,
Bača mňa opustíl,
Ostala sem sama.

Muzikantský život

INÁ

Pravíte, že tamtá píseň
nešla vám moc pod fúsy
a že máme zahrát inú -
od podlahy jakúsi.
Ref:
Tož tadyk ju máte,
ať ju brzo znáte,
možná že si s nama spolem
také zabřeskáte.
Řekli zme si: dovezem im
neco extra z Vizovic,
do nosa nám přitom vlézla
vúňa henkaj z pálenic.
Ref:
Tož tadyk ju máte ...

AŽ ZAVŘU DVĚŘI

Až zavřu dvěři od téjto chalupy
Čertiska vytáhám pořádně za chlupy
Ty naše pjesničky v pekle mět nebudú
Já Vám ich tam z neba posypu na hlavu

Slovní hříčky, vtípky a pointy

DLÚHÁ

Strýc Rafajú kúřijú fajú a dlúhú ju majú.

Protiválečné náměty

HUSAŘI JEDÚ

Co má husar dělat, když sa dlúho neválčí,
svůj vojenský mundúr zdělat a kmásnút
s ním do pcháčí?
Je tu iné řešení, každá roba ocení
aj si při tom zavýská, když ju husar
postíská.
Ref: Husaři jedú, cěrky sa smějú ...

VOJNA

Co tys mi, synečku, nasliboval,
gdyž sis můj šáteček na vojnu brál,
že budeš spomínat, že budeš psat,
jak enom mohla sem na tebe dat.
Šátek sem zložil a na srdce dál,
Gdyž sem ho, cérečko, z Tvěj ruky vzál,
Že budu spomínat, že budu psat,
hned' mi šak kázali na strážu stát.

*Náměty ze současné společnosti
(včetně politiky)*

JANOVA HORA

Na Janověj hoře stójí divná věž,
do kraja z ní letí negdy pravda, negdy lež.
Sú to pravdy aj lži fšelijaké,
černé, bílé ba aj barevné,
hora ta ich lehko znese, ale lidi ne.
Ref:
Ó Janova horo už dlúho nás ochraňuješ
Ó Janova horo mnohý na tobě stál
Ó Janova horo šak ty cosi pamatuješ
Ó Janova horo a si pevná dál

VÝ AJ PÝ

Fšeci sú tu Vý Aj Pý
Ona aj on aj vy aj ty
To enom já su zasěj istě
V blbú chvílu na blbém místě
Stójím tadyk z hrabjama,
z ohryzanýma fúsama
S púlkú Startky za uchem
a z monterkama pod břuchem
Čučím tadyk u plotu a ze mnú moja lopata
Čekám až to henti zija
– ti, co majú, možú, smíja

NA HÚŘE

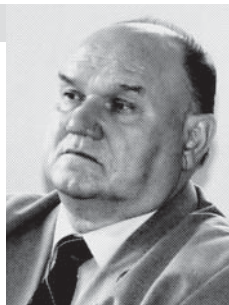
Toťkaj gdysi lezu na žeběř,
že si zdělám něco z húry,
vrzly panty, čučím do tmy,
fšady herberk, prach a múry,
Baže to, co sem tam hledál,
to sem aj tak nenašél,
Šak proč o tom vlastně mlúvím,
poslúchajte, co chcu říct:

Moja, jak mňa uslyšela,
že tam s čímsi štabarcuju,
chytla za žeběř, húkla na mňa,
ať tam hore vygruntuju,
A gdyž moja něco řekne,
tož to hned'kaj mosí byt.
Na téj naší húře budu
moset fšhecko ukludit.

Antonín Pavluš

Narodil jsem se 3. 6. 1947 v Miloticích u Kyjova, kde jsem se také naučil hrát na trumpetu u pana kapelníka Bohumila Zbořila - tehdy to byla velká osobnost a jeho kapela měla výborný zvuk i jméno, měl jsem tu čest s ním hrávat a jeho příklad byl pro mě velkým vzorem.

V té době jeho kapelu tvořili starší pánové a hráli výborně. Později jsem hrál s kapelou o generaci mladší a posléze jsem založil Mistrříňanku. Hraní v těchto dvou kapelách bylo pro mě velkou školou.

MOJE ÚVAHA...

Mistrříňanku jsem vedl nepřetržitě celých 42 let a proto moje úvaha vychází z celoživotních zkušeností nabytých v mládí v těch kapelách, ve kterých jsem hrával, a hlavně ze zkušeností v praxi s kapelou. Jsem přesvědčen, že každá činnost musí mít řád, bohužel v poslední době naše dechová hudba toto postrádá. Je to velká škoda - vždyť hokej i fotbal mají přísná pravidla a nikdo si nedovolí říct, že je to nedemokratické! U muziky by to mělo platit dvojnásob, vždyť existence notové osnovy a notového zápisu jakoukoliv benevolenci vylučuje. Myslím si, že by měly být obnoveny přehrávky, nikoli toho typu, co byly za bývalého režimu, ale výhradně na bázi umělecké úrovně. Toto všechno by vyřešila kapelnická živnost. Někdo se zeptá, proč v dnešní době, když má někdo živnostenský list, může mít i kapelu a nemusí být vůbec hudebník - to potom ta kapela tak i vypadá... Pokud by kapelník na základě živnostenského listu měl kapelu, vedlo by to ke zvýšení umělecké úrovně a vyřešilo by to i otázku daní.

Všichni víme, že dechovka je kolektivní hra - a z toho bychom měli vycházet. V poslední době je velkou módou velká migrace v kapelách - je to ke škodě umělecké úrovně, sebelepší hudebníci, ale nesehraní, nemohou v kolektivní hře podat dobrý výkon. Z toho také vyplývá úroveň soutěží - co to je za soutěž, když se může přihlásit kdo chce bez jakékoliv nominace s kapelou, která má polovinu hostů, kteří pak už vícekrát s kapelou nehrají. Totéž se týká nahrávání nosičů, je to vlastně velký podvod na posluchače. V rozhlasě nám kolikrát pouštějí nepříliš dobré kapely a skladby v jejich podání, že se potom nedivím, že je dechovka odsuzována jako pokleslý žánr. Když se někdo, komu to není lhostejné, v rádiu ozve, dostane odpověď, že páni starostové té či oné kapely si přejí, aby ta jejich v rozhlasě hrála. Chtěl bych vidět který pan starosta by si dovolil zavolat do první fotbalové ligy, aby tam ta jejich záhumenková hrála. Nikdo kapelám nemůže zakazovat, aby, když na to mají peníze, nahrávaly nosiče, ale určitý výběr by měl být, pokud se to má vysílat v masmédiích. Tady bych chtěl apelovat na soudnost kapelníků a také autorů, vždyť vzory máme, víme přece, že každá skladba není hit a příklady hovoří samy za sebe: K. Vacek - Cikánka, J. Vejvoda - Škoda lásky, B. Smišovský - Ty falešná frajerko. Žádný z těchto jmenovaných netvořil za každou cenu. Je jasné, že ty rychlé „výpotky“ jsou na úkor kvality... Vráťm se ještě ke kapelnické živnosti - co se týče daní. Za císaře pána i za první republiky, protektorátu, i za bývalého režimu, byla na tuto činnost zvláštní daň. Ptáte se, proč doktorem může být

každý, kdo je chytrý, taktéž inženýrem, člověk může být sebechytřejší, ale když nemá od pána boha hudební sluch, hudebníkem být nemůže. Není to ale jenom hudební sluch, jsou to také produkce, které jsou převážně o víkendech a v noci. Představa je taková: pokud by hudebníci byli stálí členové kapely, platil by kapelník daň za celou kapelu, pokud by se ale hudebníci na kapelu vázat nechtěli, platili by na základě vystaveného potvrzení daň normální, vedlo by to nejen k pořádku, ale také k vyšší umělecké úrovni. Když hovoříme o umělecké úrovni, rád bych se také vyjádřil k textům. K dobré skladbě musí být vždy perfektní text, smysluplný, dbající na těžké a lehké doby a k nim dlouhé a krátké slabiky. Dále by si měli páni kapelníci dávat pozor na natáčení plagiátů, spíš by se měli zaměřit na vlastní vkusnou tvorbu.

To je, vážení přátelé, vše, co mi leží na srdci. Jsem smutný, když vidím a slyším, jaké nešvary se v naší krásné muzice dějí. Přiji Vám hlavně pevné zdraví, hrajte z láskou od srdce, lidé to poznají a budou mít Vás i naši krásnou muziku rádi.

S úctou kapelník Mistříňanky ve výslužbě.

Fryštácká kapela z roku 1895. Zleva stojící: Karel Zapletal, Josef Chmelař, Ludvík Šebík a Josef Doležal. Prostřední řada zleva: František Metela, Valentin Doležal a František Odstrčilík. Dole zleva: Rudolf Doležal a František Vojáček.

Fryštácká dechovka na turnaji starých pánů – sportovní odpoledne na hřišti. V podřepu zleva: Mirek Nečekal, Frantína Matula, Mirek Hanačík st., Joža Hrnčířík a Jaroslav Chalupa, sudí – legendární Vojta Kozmík (v černém). Druhá řada stojící zleva: Tonda Rajndl, nakloněn Pepa Nohál ml., Slávek Zapletal st., Pepa Fišer, kapelník Karel Matula – ten dal parádní branku! – a Tonda Končák st. Konec 50. let minulého století.

Město Fryšták a Fryštácká Javořina Vás srdečně zvou na

Valašské setkání FRYŠTÁK 2011

8. dubna od 19. hodin • Kulturní dům ZDV Fryšták
Pořadem provází: Ivana Slabáková a Karel Hegner

**Trnkovjanka • Vlčnovjané • Fryštácká Javořina
Budvarka • Maguranka • Drietomanka**

Tento mikropjekt je spolufinancován Evropskou unií, z prostředků fondu mikropjektů spravovaného regionem Bílé Karpaty.
V rámci projektu Valašské setkání se uskuteční výchovné koncerty pro ZŠ.
Dne 7. dubna 2011 - Seminář nejen pro odbornou, ale i pro širokou veřejnost s názvem "Historie a současnost vesnické hudby včetně dechové".
www.valasskesetkani.cz

OBSAH

Mgr. Lubomír Doležel, starosta Fryštáku Úvodní slovo.	3
PhDr. Česlav Zapletal Fryšták – město hudebních tradic.	5
Mgr. Jiří Severin Několik poznámek z historie venkovské hudby.	16
PhDr. Antonín Bařinka Lidové tradice v hudebním životě Valašskokloboucka	23
RNDr. Jiří Plocek Lidová hudba středovýchodní Evropy	29
Petr Stríška Historie vojenských dechových hudeb a jejich vliv na vesnickou dechovou hudbu	31
MgArt. Jozef Baláž História dychovej hudby na Slovensku	37
PhDr. Milan Koukal Tak žili a tvořili legendární hudebníci Karel Vacek, Jaromír Vejvoda a Karel Valdauf...	42
Mgr. Jan Slabák Renesance malé dechové hudby.	61
Ján Jamriška Úloha ZDHS na Slovensku	65
Mgr. Adam Hudec Postavenie českej a slovenskej dychovej hudby v Európe	70
Vladimír Studnička Tvorba a úpravy pro malé dechové orchestry a některé vady na jejich kráse	78
Vladimír Salčák O textech lidových a „pseudolidových“ písní	89
Libor Mysliveček, Jan Mrlík Pseudolidový zhudebněný text a současnost	109
Antonín Pavluš Moje úvaha...	125

Vydalo:	Město Fryšták v roce 2011
Technická spolupráce:	Mgr. Pavel Nášel
Foto:	Mgr. Pavel Nášel a soukromý archiv PhDr. Česlava Zapletala
DTP a tisk:	RENO Zlín, 2011
Náklad:	200 ks
Neprodejné.	

VALAŠSKÉ SETKÁNÍ FRYŠTÁK 2011

www.valasskesetkani.cz